

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ПЕДАГОГ ВА РАЎБАР КАДРЛАРИНИ
ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИ
ТАШКИЛ ЭТИШ БОШ ИЛМИЙ-МЕТОДИК МАРКАЗИ**

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ
ПЕДАГОГ КАДРЛАРНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ
МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ ТАРМОҚ МАРКАЗИ**

ПЕНСИЯ ИШИ

ЙЎНАЛИШИ

**“ЖАМҒАРИБ БОРИЛАДИГАН ПЕНСИЯ
ТАЪМИНОТИ”**

МОДУЛИ БЎЙИЧА

**Ў Қ У В – У С Л У Б И Й
М А Ж М У А**

Тошкент 2018

Мазкур ўқув-услугий мажмуа Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг “_____” _____даги №__-сонли буйруғи билан тасдиқланган ўқув режа ва дастур асосида тайёрланди.

Тузувчи: – Маматов Б.С. – Тошкент молия институти доценти

Тақризчилар: – Вахабов А.В. Ўзбекистон Миллий университети “Макроиктисодиёт” кафедраси мудири, и.ф.д., проф.
– Абдуллаев З.А. Тошкент Молия институти “Пенсия иши” кафедраси доценти, и.ф.н.

Ўқув -услугий мажмуа Тошкент давлат иқтисодиёт университети Кенгашининг 2018 йил _____даги ____-сонли қарори билан нашрга тавсия қилинган.

МУНДАРИЖА

I	Ишчи дастур.....	4
II	Модулни ўқитишда фойдаланиладиган интерфаол таълим методлари.....	12
III	Назарий материаллар.....	18
IV	Амалий машғулот материаллари.....	65
V	Кейслар банки.....	72
VI	Мустақил таълим мавзулари.....	106
VII	Глоссарий.....	113
VII	Адабиётлар рўйхати.....	120

I. ИШЧИ ДАСТУР

КИРИШ

Мазкур дастур Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йил 12 июндаги “Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-4732-сонли, 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармонлари, 2017 йил 20 апрелдаги “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2909-сонли Қароридаги устувор йўналишлар ва вазифалар мазмунидан келиб чиққан ҳолда тузилган. Дастурнинг бош мақсади замонавий талаблар асосида қайта тайёрлаш ва малака ошириш жараёнларининг мазмунини такомиллаштириш ҳамда олий таълим муассасалари педагог кадрларининг касбий компетентлигини мунтазам ошириб боришдан иборат.

Дастур мазмуни олий таълимнинг ҳуқуқий-меъёрий асослари ва қонунчилик нормалари, илғор таълим технологиялари ва педагогик маҳорат, таълим жараёнида ахборот-коммуникация технологияларини қўллаш, амалий хорижий тил, тизимли таҳлил ва қарор қабул қилиш асослари, махсус фанлар негизида илмий ва амалий тадқиқотлар, технологик тараққиёт ва ўқув жараёнини ташкил этишнинг замонавий услублари бўйича сўнгги ютуқлар, педагогнинг касбий компетентлиги ва креативлиги, глобал Интернет тармоғи, мультимедиа тизимлари ва масофадан ўқитиш усулларини ўзлаштириш бўйича билим, кўникма ва малакаларини шакллантиришни назарда тутди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “2017 – 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияс тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 апрелдаги “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори асосида Олий таълим тизимини тубдан такомиллаштириш, мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг устувор вазифаларидан келиб чиққан ҳолда кадрлар тайёрлаш мазмунини тубдан қайта кўриш, халқаро стандартлар даражасига мос олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш учун зарур шароитлар яратилишини таъминлаш мақсадида “...таълим жараёнини, олий таълимнинг ўқув режа ва дастурларини янги педагогик технологиялар ва ўқитиш усулларини кенг жорий этиш, магистратура илмий-таълим жараёнини сифат жиҳатидан янгилаш ва замонавий

ташкилий шаклларни жорий этиш асосида янада такомиллаштириш”¹ асосий вазифалардан бири қилиб белгиланган.

Дастур доирасида берилаётган мавзулар таълим соҳаси бўйича педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш мазмуни, сифати ва уларнинг тайёргарлигига қўйиладиган умумий малака талаблари ва ўқув режалари асосида шакллантирилган бўлиб, бу орқали олий таълим муассасалари педагог кадрларининг соҳага оид замонавий таълим ва инновация технологиялари, илғор хорижий тажрибалардан самарали фойдаланиш, ахборот-коммуникация технологияларини ўқув жараёнига кенг татбиқ этиш, чет тилларини интенсив ўзлаштириш даражасини ошириш ҳисобига уларнинг касб маҳоратини, илмий фаолиятини мунтазам юксалтириш, олий таълим муассасаларида ўқув-тарбия жараёнларини ташкил этиш ва бошқаришни тизимли таҳлил қилиш, шунингдек, педагогик вазиятларда оптимал қарорлар қабул қилиш билан боғлиқ компетенцияларга эга бўлишлари таъминланади.

Модулнинг мақсади ва вазифалари

“Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти” модулининг мақсад ва вазифалари:

- “Пенсия иши” йўналишида педагог кадрларнинг касбий билим, кўникма, малакаларини узлуксиз янгилаш ва ривожлантириш;
- замонавий талабларга мос ҳолда олий таълимнинг сифатини таъминлаш учун зарур бўлган педагогларнинг касбий компетентлик даражасини ошириш;
- педагог кадрлар томонидан замонавий ахборот-коммуникация технологиялари ва хорижий тилларни самарали ўзлаштирилишини таъминлаш;
- махсус фанлар соҳасидаги ўқитишнинг инновацион технологиялари ва илғор хорижий тажрибаларни ўзлаштириш;
- “Пенсия иши” йўналишида ўқув жараёнини фан ва ишлаб чиқариш билан самарали интеграциясини таъминлашга қаратилган фаолиятни ташкил этиш.

Модул бўйича тингловчиларнинг билими, кўникмаси, малакаси ва компетенцияларига қўйиладиган талаблар

“Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти” курсини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида:

Махсус фанлар бўйича тингловчилар янги билим, кўникма, малака ҳамда компетенцияларга эга бўлишлари талаб этилади.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 апрелдаги “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2909-сонли Қарори. Халқ сўзи газетаси 2017 йил 21 апрель.

Тингловчи:

- пенсия тизими ривожланишининг қонуниятларини, жамғариб бориладиган пенсия таъминоти қонунчилиги асосларини;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти ҳолатини баҳолаш ва таҳлил қилиш услубиётини;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти бюджетининг истиқболини белгилаш асосларини;
- пенсия тизими ривожланиши стратегияси ва тактикасини;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятини ташкил етиш тамойилларини *билиши* керак.

Тингловчи:

- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти кўрсаткичларининг прогноз ҳисоб-китобини тузиш, тизим бюджети ижроси яқунларини таҳлил етиш;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимини бошқариш органлари фаолиятини ташкил етиш ва натижаларини баҳолаш;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими ва тузилмасининг ҳозирги ҳолати ва ривожланиш қонуниятларини таҳлил қилиш;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти назорати органлари фаолиятини ташкил етиш;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти молия институтлари фаолиятини тартибга солиш;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти бюджети ижроси бўйича ҳисоботларни тузиш ва таҳлил етиш;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминотини бошқариш органлари фаолиятида ахборот технологияларидан фойдаланиш;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти амалиётига оид ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлардан мақсадга мувофиқ фойдаланиш;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимининг ривожланиш қонуниятларини аниқлаш мақсадида илмий тадқиқотларни ўтказиш бўйича *кўникмаларига* эга бўлиши лозим.

Тингловчи:

- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти бюджети ресурсларини бошқаришнинг асосий усуллари, уларда молиявий фаолиятнинг ўзига хос хусусиятлари;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти бюджети маблағларини инвестиция қилиш хусусиятлари;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими бюджетини прогнозлаштириш усуллари, ривожланиш дастурлари ва жорий, ўрта муддатли бюджетни тузиш асослари;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларини шакллантириш ва харажатларини оптималлаштиришнинг концептуал асослари;

- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими харажатларини режалаштириш ва молиялаштириш асослари;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими амал қилиш механизмларидан фойдаланиш;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими орқали ижтимоий барқарорликни таъминлаш;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими бюджетини шакллантириш ва тақсимлашнинг оптимал моделининг тузилмаси юзасидан тегишли *малакаларига эга бўлиши* зарур.

Тингловчи:

- жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг моҳияти, зарурлиги, белгилари ва функцияларини тушунтириш;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимини бошқариш ва тартибга солиш;
- ривожланган мамлакатларда жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими ва пенсия тизими тузилмаси асосида хулосалар чиқариш;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг шаклланиш манбалари ва сарфланиш йўналишлари боғлиқлигини аниқлаш;
- Халқ банкида жамғариб бориладиган пенсия тизимини таҳлил қилиш ва уларни кенг жамоатчиликка тушунтириш;
- жамғариб бориладиган пенсия тизимини ривожлантириш дастурларини ишлаб чиқиш;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминотини ифодаловчи кўрсаткичлар моҳияти тўғрисида тасаввурга эга бўлиш ва улар асосида хулосалар чиқариш;
- жамғариб бориладиган пенсия тизимига таъсир этувчи омилларни таҳлил қилиш *компетенциясига* эга бўлиши зарур.

Модулни ташкил этиш ва ўтказиш бўйича тавсиялар

“Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти” курси маъруза ва амалий машғулотлар шаклида олиб борилади.

Амалий машғулотларда тингловчилар ўқув модуллари доирасидаги ижодий топшириқлар, кейслар, ўқув лойиҳалари, технологик жараёнлар билан боғлиқ вазиятли масалалар асосида амалий ишларни бажарадилар.

Амалий машғулотлар замонавий таълим услублари ва инновацион технологияларга асосланган ҳолда ўтказилади. Бундан ташқари, мустақил ҳолда ўқув ва илмий адабиётлардан, электрон ресурслардан, тарқатма материаллардан фойдаланиш тавсия этилади.

Модулнинг ўқув режадаги бошқа модуллар билан боғлиқлиги ва узвийлиги

Модул мазмуни ўқув режадаги “Макроиқтисодий сиёсат ва барқарор иқтисодий ўсиш”, “Тизимли таҳлил усуллари” ва “Иқтисодиётнинг инновацион тараққиёти” ўқув модуллари билан узвий боғланган ҳолда педагогларнинг умуммутахассислик бўйича тайёргарлик даражасини орттиришга хизмат қилади.

Модулнинг олий таълимдаги ўрни

Модулни ўзлаштириш орқали тингловчилар замонавий эконометрик моделларни тузиш ва қўллашдаги муаммоларни аниқлаш, уларни таҳлил этиш ва баҳолаш ҳамда оптимал қарорлар қабул қилиш ва прогнозлашга доир умуммутахассислик компетентликка эга бўладилар.

Модул бўйича соатлар тақсимоти

№	Модул мавзулари	Тингловчининг ўқув юклараси, соат					
		Ҳаммаси	Аудитория ўқув юклараси			Мустақил таълим	
			жами	Назарий	Амалий машғулот		Кўчма машғулот
1.	Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг моҳияти, аҳамияти, ҳуқуқий асослари ва аҳолини ижтимоий-қўллаб-қувватлашдаги роли	8	8	4	4	-	-
2.	Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши	8	8	4	4	-	-
3.	Жамғариб бориладиган пенсия таъминотини такомиллаштириш истиқболлари	12	8	2	6	-	4
Жами:		28	24	10	14	-	4

НАЗАРИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1-мавзу. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг моҳияти, аҳамияти, ҳуқуқий асослари ва аҳолини ижтимоий-қўллаб-қувватлашдаги роли (4 соат)

Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг моҳияти ва мазмуни. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг давлат пенсия таъминотидаги аҳамияти. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимига ўтилишининг зарурлиги. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими орқали ялпи ички маҳсулот ва миллий даромаднинг тақсимланиши ва қайта тақсимланиши. Жамғариб бориладиган пенсия

таъминоти тизимининг молия тизими бўғинлари билан ўзаро муносабатлари.

Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг қонуний асослари. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси – пенсия таъминотининг ҳуқуқий асоси сифатида. “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг мақсад ва вазифалари, ижтимоий таъминот муносабатларини тартибга солишдаги аҳамияти. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида пенсияларни тайинлаш, ҳисоблаш ва тўлаш билан боғлиқ бўлган муносабатларни тартибга солувчи ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти қонунчилигидаги сўнгги ўзгаришлар ва ривожланиш истиқболлари. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотидаги ўзига хос муаммолар ва ушбу тизим таракқиёти масалалари.

Аҳолини ижтимоий-қўллаб-қувватлашда жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг тутган ўрни.

2-мавзу. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши (4 соат)

Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг мазмуни ва манбалари. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг таркиби, тузилиши ва динамикаси. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларини шакллантиришда хўжалик юритувчи субъектлар ва аҳолининг иштироки ҳамда солиқ идораларининг аҳамияти. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари барқарорлигини таъминлаш. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг шаклланиши жараёнидаги ўзига хос муаммолар.

Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти харажатларининг мазмуни, таркиби ва тузилиши. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида пенсияларни ҳисоблаш ва тўлаш тартиби. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида амалга ошириладиган пенсиялар ва бошқа тўловлар. Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши мутаносиблигини таъминлаш. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларидан самарали фойдаланишдаги муаммолар ва уларнинг йечимлари.

3-мавзу. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотини такомиллаштириш истиқболлари (2 соат)

Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятининг қонуний асосларини мустаҳкамлаш. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари барқарорлигини таъминлаш. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларидан оқилона фойдаланиш. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти бюджетининг баланслилигини таъминлаш. Жамғариб

бориладиган пенсия тизимини такомиллаштириш ва техника билан жиҳозлаш. Иқтисодий ислохотларнинг ҳозирги шароитида жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятини такомиллаштириш. Пенсия жамғармаси тизимида жорий қилинган давлат интерактив хизматларини янада такомиллаштириш.

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1-мавзу. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг моҳияти, аҳамияти, ҳуқуқий асослари ва аҳолини ижтимоий-қўллаб-қувватлашдаги роли (4 соат)

Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг моҳияти ва мазмуни. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг давлат пенсия таъминотидаги аҳамияти. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимида ўтилишининг зарурлиги. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими орқали ялпи ички маҳсулот ва миллий даромаднинг тақсимланиши ва қайта тақсимланиши. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимининг молия тизими бўғинлари билан ўзаро муносабатлари.

Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг қонуний асослари. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси – пенсия таъминотининг ҳуқуқий асоси сифатида. “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг мақсад ва вазифалари, ижтимоий таъминот муносабатларини тартибга солишдаги аҳамияти. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида пенсияларни тайинлаш, ҳисоблаш ва тўлаш билан боғлиқ бўлган муносабатларни тартибга солувчи ҳуқуқий-меърий ҳужжатлар. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти қонунчилигидаги сўнгги ўзгаришлар ва ривожланиш истиқболлари. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотидаги ўзига хос муаммолар ва ушбу тизим тараққиёти масалалари.

Аҳолини ижтимоий-қўллаб-қувватлашда жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг тутган ўрни.

2-мавзу. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши (4 соат)

Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг мазмуни ва манбалари. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг таркиби, тузилиши ва динамикаси. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларини шакллантиришда хўжалик юритувчи субъектлар ва аҳолининг иштироки ҳамда солиқ идораларининг аҳамияти. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари барқарорлигини таъминлаш.

Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг шаклланиши жараёнидаги ўзига хос муаммолар.

Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти харажатларининг мазмуни, таркиби ва тузилиши. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида пенсияларни ҳисоблаш ва тўлаш тартиби. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида амалга ошириладиган пенсиялар ва бошқа тўловлар. Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши мутаносиблигини таъминлаш. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларидан самарали фойдаланишдаги муаммолар ва уларнинг йечимлари.

3-мавзу. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотини такомиллаштириш истиқболлари (2 соат)

Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятининг қонуний асосларини мустаҳкамлаш. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари барқарорлигини таъминлаш. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларидан оқилона фойдаланиш. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти бюджетининг баланслилигини таъминлаш. Жамғариб бориладиган пенсия тизимини такомиллаштириш ва техника билан жиҳозлаш. Иқтисодий ислоҳотларнинг ҳозирги шароитида жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятини такомиллаштириш. Пенсия жамғармаси тизимида жорий қилинган давлат интерактив хизматларини янада такомиллаштириш.

ЎҚИТИШ ШАКЛЛАРИ

Мазкур модул бўйича қуйидаги ўқитиш шаклларида фойдаланилади:

- маълумотлар ва технологияларни англаб олиш, ақлий қизиқишни ривожлантириш, назарий билимларни мустаҳкамлаш;
- давра суҳбатлари (кўрилаётган лойиҳа ечимлари бўйича таклиф бериш қобилятини ошириш, эшитиш, идрок қилиш ва мантиқий хулосалар чиқариш);
- баҳс ва мунозаралар (лойиҳалар ечими бўйича далиллар ва асосли аргументларни тақдим қилиш, эшитиш ва муаммолар ечимини топиш қобилятини ривожлантириш).

БАҲОЛАШ МЕЗОНИ

Мазкур модул юзасидан тингловчиларнинг билим, кўникма ва малакалари назорати қуйидаги мезонлар орқали баҳоланади:

№	Баҳолаш тури	Энг юқори балл 2,5	Изоҳ
1.	Таълим оловчилар модулли ўқув ахборотини ўзлаштиришлари учун, ўқитишнинг мақсад ва натижаларини, модул мазмунини аниқ танланганлиги	1,0 балл	Масала ва топшириқларни бажариш - 1,0 балл.
2.	Модулли ўқув ахборот: график, расм кўринишда етарли миқдорда, сифатли маълумотдан иборат бўлиши		
3.	Вазият моделини яратилиши	1,5 балл	Кейс-стади технологиясини ишлаб чиқиши - 1,5 балл.
4.	Кейс матни баён этилиши		
5.	Кейснинг педагогик паспортининг тузилиши		

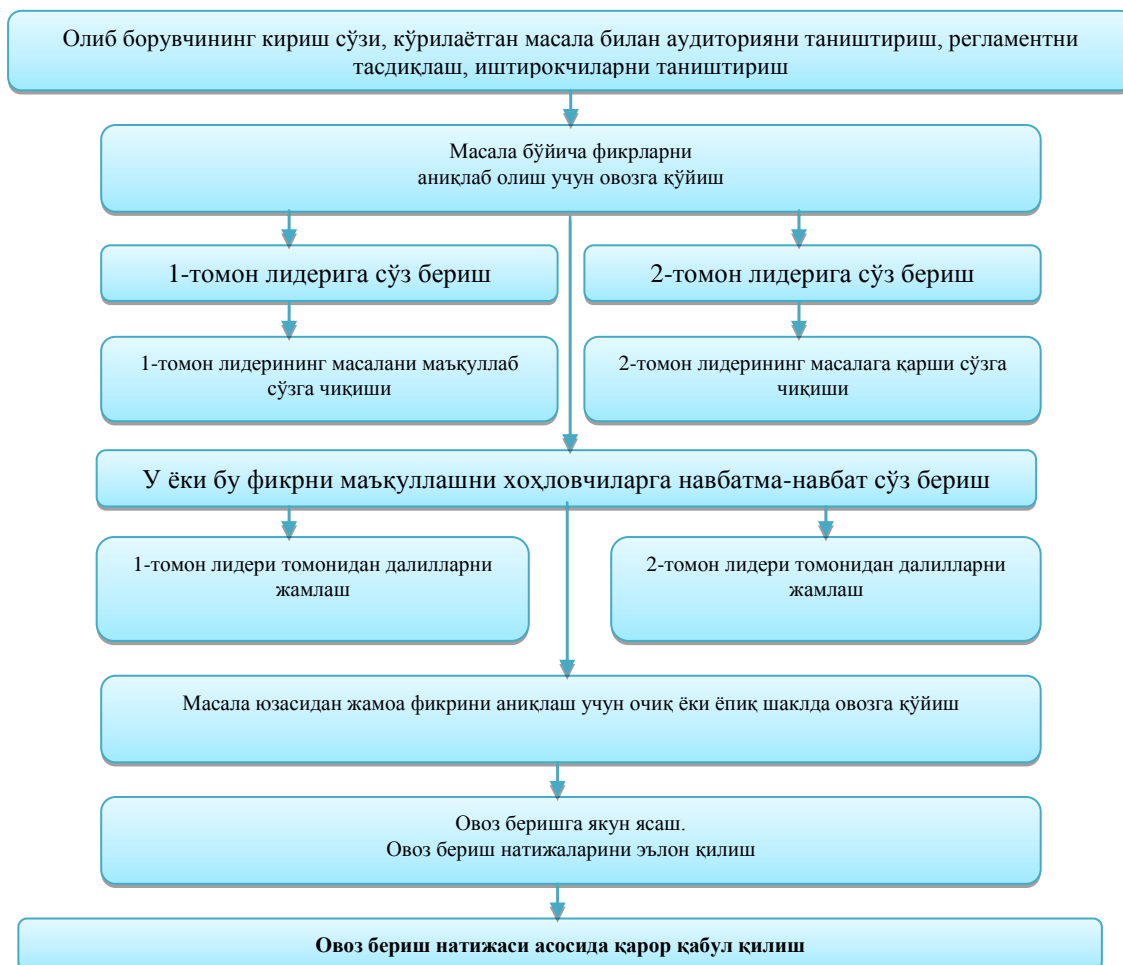
II. МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ

Муаммони жамоали тарзда ҳал этишнинг усуллари ва воситалари

Музокаралар

Музокаралар – аниқ ташкил этилган икки томон фикрларининг алмашинуви

Музокараларни ўтказиш жараёнининг тузилиши

Баҳс

Баҳс – ўз фикрини ифода этишни хоҳловчилар орасида бирон бир мунозарали масалани муҳокама қилиш, ҳақиқатни аниқлаш ва тўғри қарорни қабул қилиш.

Анжуман-бахсининг роли

Олиб борувчи – ўргатувчи барча ваколатларига эга – баҳс боришини бошқаради, исботлар ва рад этишларнинг далилигини, тушунча ва атамаларнинг аниқлигига эътибор қаратади, мулоқотнинг барча қоидаларга муносиб тарзда ўтишини кузатади.

Оппонент – тадқиқотчилар муҳитида қабул қилинган оппонентлик жараёнини амалга оширади. У нафақат нутқ сўзловчининг асосий нуқтаи назарини ифодалаш, балки уни тушиниши орқали унинг хатоларини топиши ва ҳал этишнинг ўз вариантини тақдим этиши зарур.

Мантиқчи – нутқ сўзловчи ва оппонент фикларидаги қарама-қаршиликларни ва мантиқий хатоларни аниқлайди, тушунчалар тавсифини аниқлайди, далиллар ва рад этишларни ва фаразни олдинга суриш ҳаққонийлигини таҳлил қилади.

Психолог – маҳсулли мулоқотни ташкил этиш учун жавоб беради, биргаликда ҳаракатларни амалга ошириб, келишувга эришади, баҳснинг можарога айланишига йўл қўймайди.

Эксперт – баҳс усулининг натижавийлигини баҳолайди, олдинга сурилган фаразлар ва таклифлар, ҳулосалар ҳаққонийлигини баҳолайди, аниқ бир иштирокчининг қўшган ҳиссаси тўғрисида фикрларни билдиради ва бошқалар.

“Ақлий ҳужум”

Ақлий ҳужум (брейнсторминг – миялар бўрони) – амалий ёки илмий муаммоларни ҳал этиш фикрларни жамоали генерация қилиш усули.

Ақлий ҳужум вақтида иштирокчилар мураккаб муаммони биргаликда ҳал этишга интилишади: уларни ҳал этиш бўйича ўз фикрларини билдиради (генерация қилади) ва бу фикрлар танқид қилинмасдан улар орасидан энг мувофиқи, самаралиси, мақбули ва шу каби фикрлар танлаб олиниб, муҳокама қилинади, ривожлантирилади ва ушбу фикрларни асослаш ва рад этиш имкониятлари баҳоланади.

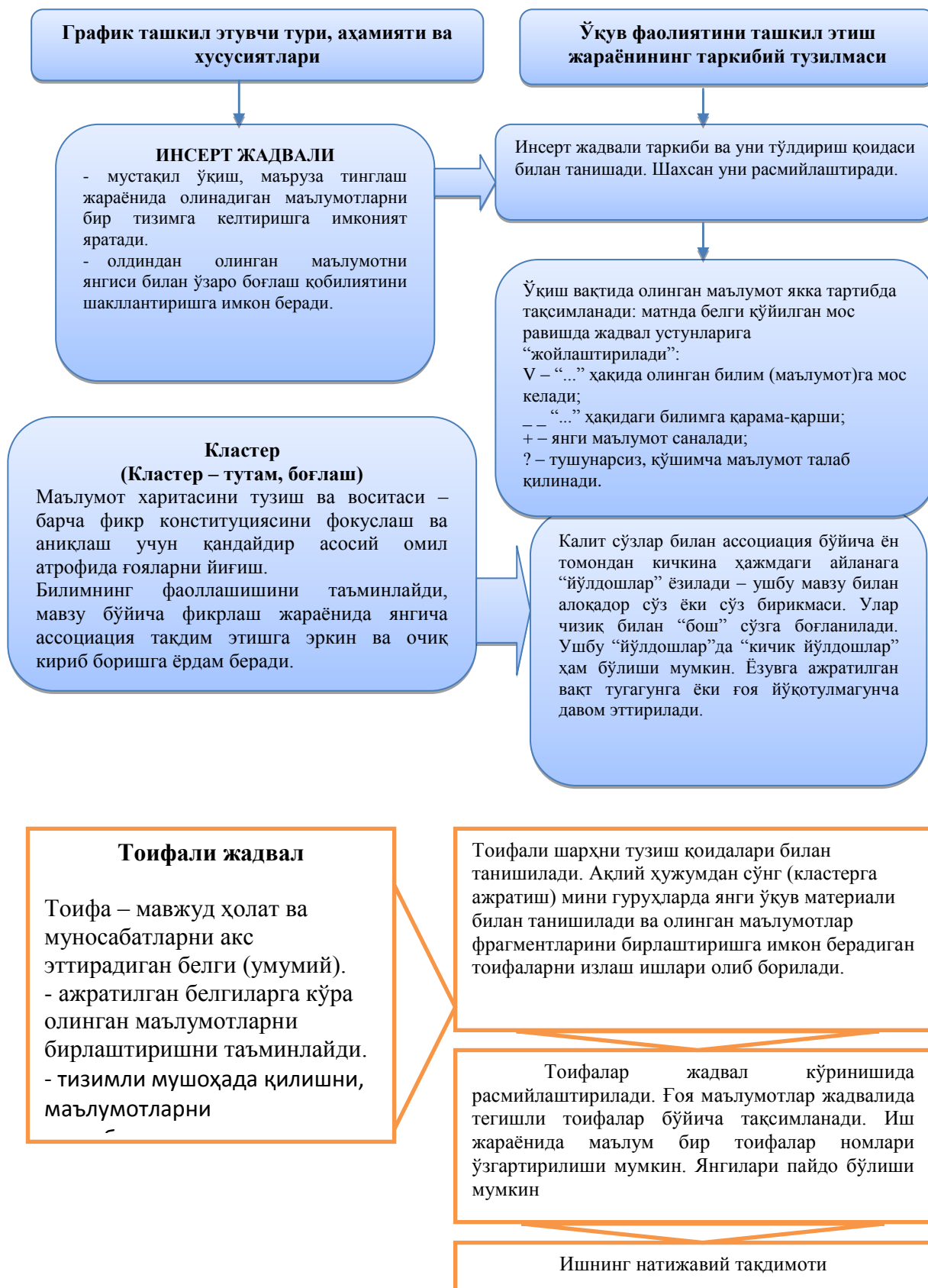
Ақлий ҳужумнинг асосий вазифаси – ўқиб-ўрганиш фаолиятини фаоллаштириш, муаммони мустақил тушуниш ва ҳал этишга мотивлаштиришни ривожлантириш, мулоқот маданияти, коммуникатив кўникмаларни шакллантириш, фикрлаш инерциясидан қутилиш ва ижодий масалани ҳал этишда фикрлашнинг оддий боришини енгил.

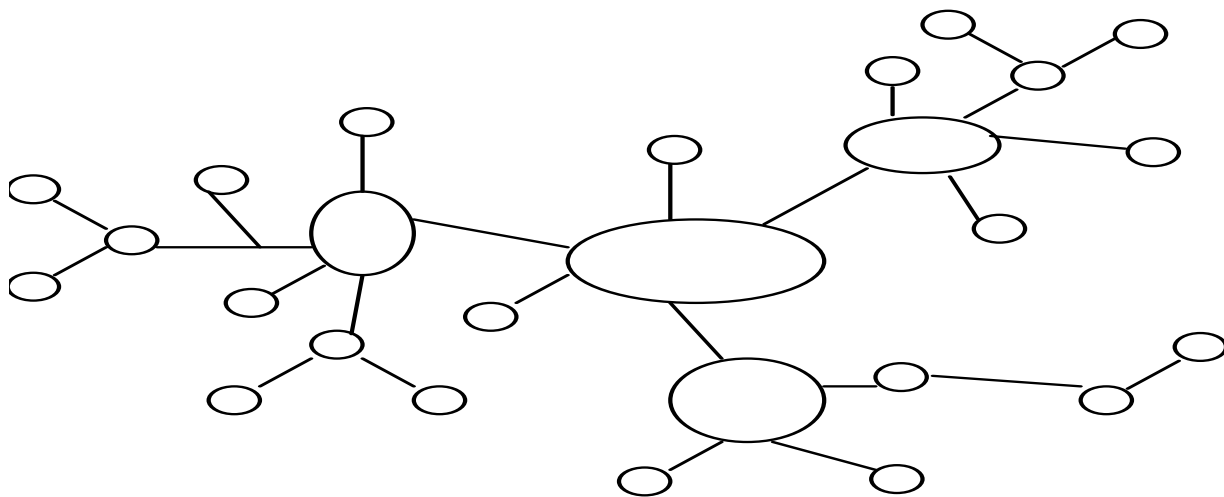
Тўғридан-тўғри жамоали ақлий ҳужум – иложи борича кўпроқ фикрлар йиғилишини таъминлайди. Бутун ўқув гуруҳи (20 кишидан ортиқ бўлмаган) битта муаммони ҳал этади.

Оммавий ақлий ҳужум – микро гуруҳларга бўлинган ва катта аудиторияда фикрлар генерацияси самарадорлигини кескин ошириш имконини беради.

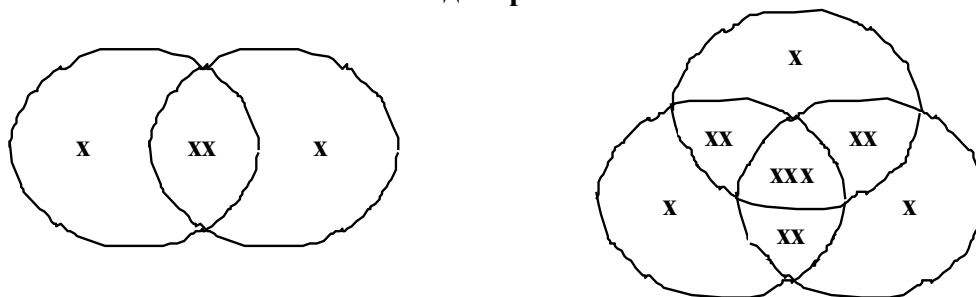
Ҳар бир гуруҳ ичида умумий муаммонинг бир жиҳати ҳал этилади.

Кўргазмали тақдим этиш: график ташкил этувчилар

Венн диаграммаси

SWOT - таҳлил жадвали

SWOT – таҳлил номланиши инглизча бош ҳарфлардан олинган:

Strengths – кучли томони, корхонада ички ресурслар мавжудлиги назарда тутилади;

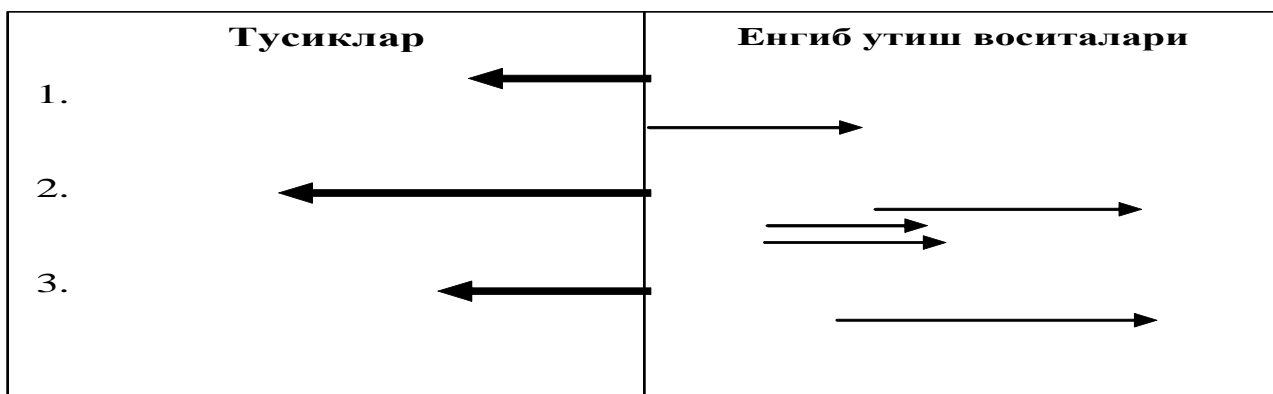
Weakness – кучсиз томони ёки ички муаммолар мавжудлиги;

Opportunities – имкониятлар; корхона ривожланиши учун мавжуд имкониятлар;

Threats – хавфлар; ташқи муҳитдаги мавжуд хавф-хатарлар

Қоидага кўра, **SWOT** – таҳлилининг муваффақияти ташкилотга боғлиқ бўлмай, балки келгусидаги стратегик мақсад ва лойиҳаларни ишлаб чиқишда унинг натижаси ҳисобга олинishiга боғлиқ бўлади. Уни қўллашда элементларини қуйидагича талқин қилиш мумкин:

“Кучлар таҳлили” графиги

“Кучлар таҳлили” графигини тузиш қондаси

Координат ўқи чизилади, чапга стрелка (кучлар) билан корхона ривожланиши ёки муайян бизнес лойиҳасини амалга оширишга халақит берувчи тўсиқлар жойлаштирилади. Ушбу стрелкалар катталиги жиҳатдан у ёки бу муаммога таъсири ҳамда жиддийлигига мос келиши лозим бўлади.

Сўнгра қарама-қарши томонга ушбу кучларни енгиб ўтиш воситалари стрелка кўринишида экс этирилади. Уларнинг сони графикнинг ўнг томонидан натижа чиқара оладиган даражада бўлиши лозим.

Умуман олганда, бу келгусида аниқлаштиришни ва бўлакларга ажратишни талаб этадиган кучларни нисбий баҳолаш усули ҳисобланади.

“Keys-stadi” методи

“Keys-stadi” – инглизча сўз бўлиб, (“case” – аниқ вазият, ҳодиса, “stadi” – ўрганмоқ, таҳлил қилмоқ) аниқ вазиятларни ўрганиш, таҳлил қилиш асосида ўқитишни амалга оширишга қаратилган метод ҳисобланади. Мазкур метод дастлаб 1921 йил Гарвард университетиде амалий вазиятлардан иқтисодий бошқарув фанларини ўрганишда фойдаланиш тартибида қўлланилган. Кейсда очик ахборотлардан ёки аниқ воқеа-ҳодисадан вазият сифатида таҳлил учун фойдаланиш мумкин. Кейс ҳаракатлари ўз ичига қуйидагиларни қамраб олади: Ким (Who), Қачон (When), Қаерда (Where), Нима учун (Why), Қандай/ Қанақа (How), Нима-натижа (What).

“Keys-stadi” ни амалга ошириш босқичлари

Иш босқичлари	Фаолият шакли ва мазмуни
1-босқич: Кейс ва унинг ахборот таъминоти билан таништириш	якка тартибдаги аудио-визуал иш; кейс билан танишиш (матнли, аудио ёки медиа шаклда); ахборотни умумлаштириш; ахборот таҳлили; муаммоларни аниқлаш
2-босқич: Кейсни аниқлаштириш ва ўқув топшириғни белгилаш	индивидуал ва гуруҳда ишлаш; муаммоларни долзарблик иерархиясини аниқлаш; асосий муаммоли вазиятни белгилаш
3-босқич: Кейсдаги асосий муаммони таҳлил этиш орқали ўқув топшириғининг ечимини излаш, ҳал этиш йўллари ишлаб чиқиш	индивидуал ва гуруҳда ишлаш; муқобил ечим йўллари ишлаб чиқиш; ҳар бир ечимнинг имкониятлари ва тўсиқларни таҳлил қилиш; муқобил ечимларни танлаш
4-босқич: Кейс ечимини ечимини шакллантириш ва асослаш, тақдимот.	якка ва гуруҳда ишлаш; муқобил вариантларни амалда қўллаш имкониятларини асослаш; ижодий-лойиҳа тақдимотини тайёрлаш; яқуний хулоса ва вазият ечимининг амалий аспектларини ёритиш

Кейс

Амалий вазият. Илмий-техника дастурлари доирасида бажариладиган тадқиқотлар бўйича эълон қилинган танловда Сизнинг грантингиз ғолиб бўлди. Грант ижрочилари белгиланган бўлсада, ташкилот раҳбари ижрочи сифатида Сиз танимайдиган бир ёш мутахассисни грантга қўшишга кўрсатма берди. Сиз андиша қилиб уни грантга ижрочи сифатида киритдингиз ва у бажариши лозим бўлган вазифаларни белгилаб бердингиз. 6 ой ўтди. Ижрочи ҳеч бир вазифани бажармади, лекин иш ҳақи олиб юрди. Грант иштирокчилари ўртасида эътирозлар юзага келди.

Бундай ҳолатда Сиз грант раҳбари ёки ижрочи сифатида қандай йўл тутасиз?

1. Раҳбарингизга арз қилиб, вазиятни тўғрилаш учун ёрдам сўрайсиз.
2. Ёш мутахассис вазифаларини ўзингиз бажариб боришингизни бошқа ижрочиларга айтиб, вазиятни тўғрилайсиз.
3. Ёш мутахассис вазифаларини бошқа ижрочилар бажариши учун тақсимлаб берасиз.
4. Маслаҳатимиз уни грантдан чиқариб ташлайсиз.
5. Ёки бошқача йўллари топасиз.

III. НАЗАРИЙ МАТЕРИАЛЛАР

1-мавзу. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг моҳияти, аҳамияти, ҳуқуқий асослари ва аҳолини ижтимоий-қўллаб-қувватлашдаги роли (4 соат)

Режа

1. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг моҳияти ва мазмуни. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг давлат пенсия таъминотидаги аҳамияти. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимига ўтилишининг зарурлиги.

2. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими орқали ялпи ички маҳсулот ва миллий даромаднинг тақсимланиши ва қайта тақсимланиши. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимининг молия тизими бўғинлари билан ўзаро муносабатлари.

3. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг қонуний асослари. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси – пенсия таъминотининг ҳуқуқий асоси сифатида. “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг мақсад ва вазифалари, ижтимоий таъминот муносабатларини тартибга солишдаги аҳамияти.

4. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида пенсияларни тайинлаш, ҳисоблаш ва тўлаш билан боғлиқ бўлган муносабатларни тартибга солувчи ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти қонунчилигидаги сўнгги ўзгаришлар ва ривожланиш истиқболлари. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотидаги ўзига хос муаммолар ва ушбу тизим тараққиёти масалалари.

5. Аҳолини ижтимоий-қўллаб-қувватлашда жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг тутган ўрни.

Таянс сўзлар: пенсия, пенсия тизими, пенсия таъминоти, жамғариб бориладиган пенсия таъминоти, мажбурий пенсия бадаллари, ихтиёрий пенсия бадаллари, пенсия дафтарчаси, ижтимоий қўллаб-қувватлаш.

1. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг моҳияти ва мазмуни. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг давлат пенсия таъминотидаги аҳамияти. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимига ўтилишининг зарурлиги.

Пенсия атамаси лотинча “*pensio*” сўздан келиб чиққан бўлиб, таржима қилинганда “*тўлов*” маъносини англатади. Пенсия ижтимоий таъминотнинг муҳим кўриниши бўлиб, амалдаги қонунчиликка кўра “уни олиш ҳуқуқи қонунда белгиланган шартларга ва меъёрларга мувофиқ аниқланадиган ҳамда шахсларга пенсия ёшига тўлиш, ногиронлик ёки

боқувчисини йўқотганлик муносабати билан бериладиган ойлик пул тўловидир”².

Ҳар бир киши жамият ҳаётида моддий ва номоддий бойликлар яратишда фаол иштирок етар экан, у кексалигида роҳат-фароғатда ҳеч нарсага зорикмасдан яшашга ҳақли. Шундай экан, фуқароларимиз кўзда нур, билакда куч бор пайтида ғайрат билан меҳнат қилиб, кексаликдаги еҳтиёжларни таъминлашга имкон берадиган жамғариб бориладиган пенсия тизими уларнинг турмуш фаровонлигини таъминлашнинг бош омилидир.

Фаровонликни иқтисодий томондан турмуш даражаси ифодалайди, яъни кишилар ҳаётий еҳтиёжларини иқтисодиёт ривожининг муайян ҳолатида нақадар қондирилиши турмуш даражасини билдиради. Фаровонлик кишилар истеъмол етадиган неъматларнинг миқдори ва сифатини, ҳаёт кечиришнинг умумий шарт-шароитини қандайлигини билдиради³. Фаровонлик кўрсаткичини фақат истеъмол ҳажми билан тенглаштириб бўлмайди, чунки бунда жамғаришни ҳам ҳисобга олиш керак. Жамғариш еса келажакдаги фаровонликни белгилайди, шу сабабдан билвосита кўрсаткич сифатида қараш мумкин. Жамғарманинг яхшилиги топилган пулнинг жорий истеъмолдан ортиб қолганини билдирганидан уни ҳам фаровонликка хизмат қилади, деб айтиш мумкин.

Мамлакатимизда 2004-йил 2-декабрда қабул қилинган “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни асосида жамғариб бориладиган пенсия тизими жорий қилинди. Бундан мақсад фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тизимига қўшимча равишда, иш берувчиларнинг пенсия ёшига етган ходимларнинг моддий аҳволини яхшилаш, шу асосида пенсионерларга амалдаги пенсия тўловларига қўшимча равишда даромад олиш манбаларини яратиш, кексалик чоғида фуқаронинг ўз фаровонлиги учун шахсий жавобгарлигини оширишдир.

Мамлакатимизда яратилган жамғариб бориладиган пенсия тизими ҳам капиталлашган моделга асосланиб, унинг ташкил етилиши жамиятда ижтимоий адолатни таъминлаш, ижтимоий кафолатларни тақдим етиш, сиёсий барқарорликни вужудга келтириш ва таъминлаб туришнинг асосий шарт-шароитларидан бири бўлиб, пенсия таъминоти тизимининг янги шакли сифатида жамият ҳаётида муҳим аҳамият касб етди. Қонунчиликка кўра, меҳнат шартномаси асосида ёлланиб ишловчи фуқаролар пенсия тизими иштирокчилари ҳисобланади. Якка тартибдаги тадбиркорлар, юридик шахс мақомига ега бўлмаган деҳқон хўжаликларининг аъзолари ва вақтинчалик иш фаолияти билан шуғулланмайдиган фуқаролар жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрийлик асосида иштирок етадилар (1-расм).

² Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2011-йил 8-сентябрдаги “Давлат пенсияларини тайинлаш ва тўлаш тартибини янада такомиллаштиришга йўналтирилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида”ги 252-сонли қарорининг “Давлат пенсияларини тайинлаш ва тўлаш тартиби тўғрисида”ги Низомнинг 2-банди, 2-хатбоши.

³ Ўлмасов А., Вахобов А. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: “Шарк”, 2006. 400-б.

1-расм. Жамғариладиган пенсия тизимида иштирок этиш механизми⁴

Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси ҳудудида доимий яшовчи чет ел фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар жамғариб бориладиган пенсия таъминоти олиш ҳуқуқига эга.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимида мажбурий тартибда иштирок етувчи фуқароларни ҳисобга олиш иш берувчининг талабномасига мувофиқ мазкур фуқароларнинг асосий иш жойидаги Халқ банки филиалида амалга оширилади. Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрийлик асосида иштирок етувчи фуқароларни ҳисобга олиш уларнинг аризасига мувофиқ фуқароларнинг яшаш жойидаги Халқ банки филиалида амалга оширилади⁵.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимида фуқароларнинг шахсий ҳисобини юритишга доир ҳамда шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига тааллуқли маълумотлар Халқ банкининг ягона маълумотлар электрон базасида шакллантирилади ва сақланади. Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ҳисобга олинаётганда фуқароларга Халқ банки умрбод қилиб белгиланадиган, доимий шахсий тартиб рақамли шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари очади. Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига тартиб рақами бериш фуқароларнинг паспортидаги маълумотлар асосида амалга оширилади. Фуқароларнинг яшаш ёки иш жойи ёхуд паспортидаги маълумотлар ўзгарган тақдирда шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи тартиб рақами ўзгаришсиз қолади ва янги шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи очиш талаб этилмайди.

Фуқаронинг жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқини тасдиқловчи жамғариб бориладиган пенсия дафтарчаси фуқарога

⁴ Ўзбекистон Республикасининг 2004-йил 2-декабрдаги “Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуни. 6-модда.

⁵ Ўзбекистон Республикасининг 2004-йил 2-декабрдаги “Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуни. 7-модда.

шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи очилганидан кейин Халқ банки томонидан берилади. Жамғариб бориладиган пенсия дафтарчасида ҳисобга олинган сана, фуқаронинг шахсига оид маълумотлар, шу жумладан, шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағининг тартиб рақами, шунингдек, бошқа зарур маълумотлар кўрсатилади. Жамғариб бориладиган пенсия дафтарчасини бериш тартиби ва бундай дафтарча шакли Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади. Жисмоний шахсларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳисоблаб чиқарилган даромад солиғининг тегишлича камайтирилган суммаси ҳисобига жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадалларини иш берувчи ҳар ойда тўлаб боради.

Халқ банки шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағларга пул қадрсизланишига нисбатан юқори суръатлардаги ставкалар бўйича фоизларни қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ҳисоблаб қўшади. Фоиз ставкаси Халқ банки томонидан Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳамда Ўзбекистон Республикаси Марказий банки билан келишиб, жамғариб бориладиган пенсия тизимининг маблағларини жойлаштиришдан олинган даромадлар ҳисобга олинган ҳолда белгиланади. Ихтиёрий – ўз хохишимизга кўра жамғариб бориладиган пенсия бадали тўлаб борганимизда еса бу жамғариладиган маблағ бир неча баравар кўп бўлади.

Шахсий жамғариб бориладиган пенсия тизимининг мамлакатимизда қўлланилиши жараёнида қуйидаги тамойилларга амал қилиш кўзда тутилган:

– аҳолининг тегишли ижтимоий қатламларини қамраб олувчи кишилар гуруҳи (ишчилар, хизматчилар, меҳнатқашларнинг алоҳида касб бўйича категориялари, алоҳида ҳудудларнинг барча аҳолиси) ёки мамлакатнинг барча аҳолисининг у ёки бу пенсия таъминот туридан манфаатдорлиги;

– барча жамғариб бориладиган пенсия тизимида қатнашувчи шахсларнинг харажатларини молиялаштириш бўйича мажбурият ва ега бўлган ҳуқуқ ва кафолатлари нуқтаи назаридан тенглиги.

Давлат ўз фуқаролари турмуш фаровонлигини янада ошириш учун тегишли қонунлар орқали зарур шарт-шароит ва имкониятлар яратиб, ҳар томонлама қўллаб-қувватлаб келмоқда. Жумладан, қарияларни улуғлаш, уларга ҳар томонлама ғамхўрлик кўрсатиш ва нафақа ёшига етганда уларга қўшимча мадад бериш мақсадида, 2005-йил 1-январдан бошлаб республикаимизда фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти амал қила бошлади. Бу аҳоли учун давлат пенсиясига қўшимча даромад манбаи бўлиб, биринчидан, фуқароларни ёш, меҳнатга лаёқатли даврда янада яхшироқ ишлаш ва кўпроқ даромад топиш орқали ўзининг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағидаги маблағлар суммасининг ошишига тurtки бўлса, иккинчидан, бу маблағлар фуқаро ва иш берувчиларнинг моддий ҳолатига таъсир етмаган ҳолда давлат бюджетига

Ўтказилиши керак бўлган даромад солиғи ҳисобига шаклланади. Яъни, жамғариб бориладиган пенсия таъминоти давлат томонидан тўланадиган пенсия тўловига қўшимча равишда фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги пул маблағларини англатади. Фуқаролар жамғариб бориладиган пенсия тизимида жамғарган пул маблағларини пенсияга чиққандан сўнг ёки қонунчиликда белгиланган бошқа ҳолатларда олиш имкониятига ега бўладилар. Айтиш жоизки, жамғариб бориладиган пенсия тизимида ҳисобга олинаётган фуқароларга Халқ банки умрбод қилиб белгиланадиган, доимий шахсий тартиб рақамли шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари очади. Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига тартиб рақами бериш фуқароларнинг паспортдаги маълумотлар асосида амалга оширилади.

“Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини ижро этиш ва пенсионерларнинг фаровонлигини қўшимча равишда ошириш учун шарт-шароитлар яратиш мақсадида 2004-йил 21-декабрда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунини амалга ошириш чора-тадбирлари ҳақида”ги 595-сонли Қарори қабул қилинди.

Мазкур қарорга асосан⁶:

– 2005-йил 1-январдан бошлаб амалдаги фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тизимида қўшимча равишда жамғариб бориладиган пенсия тизими жорий этилди;

– 2005-йилда фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисоб рақамларига мажбурий ҳар ойлик бадаллар жисмоний шахсларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳисоблаб чиқарилган даромад солиғи суммасидан тегишли равишда чиқариб ташланган ҳолда ходимнинг ҳисобланган иш ҳақи (даромади)нинг бир фоизи миқдорида амалга оширилди;

– ходимларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ҳар ойлик бадаллар тўлаш 2005-йилнинг январ ойи учун ҳисобланган иш ҳақи (даромад)дан бошланди;

– жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрийлик асосида қатнашадиган фуқаролар томонидан шахсий пенсия ҳисобварақларига бадаллар миқдори ва тўлаш муддатлари мустақил равишда белгиланди.

Амалдаги қонунчиликка кўра, жамғариб бориладиган ихтиёрий пенсия бадаллари – шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақига ихтиёрийлик асосида киритиладиган пул маблағларини, жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадаллари – шахсий жамғариб бориладиган

⁶ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004-йил 21-декабрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунини амалга ошириш чора-тадбирлари ҳақида”ги 595-сонли Қарорининг 1 ва 2-бандлари.

пенсия ҳисобварағига мажбурий тартибда киритиладиган пул маблағларини англатади.

Жамғариб бориладиган пенсия бадалларини киритувчи (бадал киритувчи) – жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олувчининг фойдасига бадаллар киритаётган жисмоний шахс ёки иш берувчи юридик шахс ҳисобланади. Фуқароларни шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағлардан давлат пенсиясига қўшимча равишда пул маблағлари билан таъминлашга жамғариб бориладиган пенсия таъминоти дейилади.

Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи – фуқаронинг Халқ банкидаги егаси ёзилган шахсий ҳисобварағи бўлиб, бадал киритувчиларнинг жамғариб бориладиган пенсия бадаллари ва шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағидаги маблағларга ҳисоблаб қўшилган фоизлар ана шу ҳисобвараққа келиб тушади ҳамда унда ҳисобга олинади.

Жамғариб бориладиган пенсия иқтисодий фаол аҳолининг иш жойи, меҳнатга лаёқати ва даромадини йўқотиш билан боғлиқ турли ходисалардан ижтимоий ҳимоялаш шакли ҳисобланади. Давлатнинг назорати асосида иш берувчилар ва ишловчиларнинг мақсадли бадалларидан шаклланивчи махсус бюджетдан ташқари ижтимоий фондлардан молиялаштирилиши жамғариб бориладиган пенсия тизимининг хусусиятли жиҳатидир.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимининг ўзига хос хусусияти давлатнинг назорати асосида иш берувчилар ва ишловчиларнинг мақсадли бадалларидан шаклланивчи махсус бюджетдан ташқари ижтимоий жамғармалардан пенсияларни молиялаштирилишидир. “Жамғариб бориладиган пенсия” иқтисодий категория сифатида пул маблағларининг мақсадли фондларини шакллантириб, кексалик чоғида фойдаланиш шакл ва усулларини йиғиндисини ўз ичига олган иқтисодий муносабатлар тизимини акс еттиради.

Ўзбекистонда фаол ижтимоий сиёсатни амалга ошириш янгича амалий ва самарали шаклларни қўллашни талаб этади. Жаҳон тажрибасининг кўрсатишича, пенсия тизимини такомиллаштириш ва ундан самарали фойдаланиш ижтимоий муаммоларни ҳал қилиш ва кишиларни кексаликда камбағалликдан ҳимоялашда муҳим ўрин тутди. Мамлакатимизда жамғариб бориладиган пенсия тизимининг ташкил этилиши жамиятда ижтимоий адолатни таъминлаш, сиёсий барқарорликни вужудга келтириш ва келгусида фуқаронинг моддий таъминотини кўпайтиришнинг асосий шарт-шароитларидан биридир.

Пенсия таъминоти тизими олдида қуйидаги муҳим мақсадлар туради:⁷ кексалик даврида камбағалликдан ҳимоялаш; меҳнат фаолияти тугаши билан пенсияга чиқиш олдидан тўланадиган иш ҳақи миқдориغا

⁷ Вахабов Д.Р. Пенсия тизимини ислоҳ қилишнинг жаҳон тажрибаси // - Тошкент: Молия . 2010. - № 4. 21-27-б.

пропорционал тарзда белгиланган муайян миқдордаги кафолатланган даромадни таъминлаш; бу даромадни келажакда турмуш даражасининг пасайишидан ҳимоялаш. Қолаверса, пенсия тизимининг барқарор амал қилиши жамиятда ижтимоий барқарорликнинг гарови ҳисобланади ва аксинча, пенсия таъминотининг нобарқарорлиги кучли ижтимоий хавфни юзага келтиради⁸. Ана шу мақсадлар қисман бўлса-да жамғариб бориладиган пенсия тизимига ўтилишининг зарурлигини ифодалайди.

Мазкур тизимнинг ўзига хос хусусиятлари қуйидагилардан иборат:

– жамғариб бориладиган пенсиянинг умумий ва мажбурий характери, ижтимоий кафолатларини амалга оширишдаги имтиёзлар кишининг ижтимоий ҳимояланиш ҳуқуқининг таъминланиши;

– жамғариб бориладиган пенсия мажбурий ва ихтиёрий шаклларнинг бирлиги, тенг ҳуқуқлилиги шахснинг ижтимоий таъминотга бўлган зарурий даражасининг таъминланиши ва унинг кексалик чоғида яхши яшаши учун таъсир кўрсатиши;

– турли хил пенсия тизимининг бир вақтнинг ўзида амал қилишидаги мустақиллиги ва ўзини-ўзи идора қилиш шароитида мажбурий жамғариб бориладиган пенсия бўйича тўловларнинг давлат томонидан кафолатланиши;

– жамғариб бориладиган пенсия тизимида қатнашувчи шахс ва иш берувчини молиявий иштирокининг мажбурийлиги;

– жамғариб бориладиган пенсия тизимида қатнашувчи шахсга унинг жамғарган бадаллари ҳисобидан турли шаклдаги хизматлар кўрсатилишининг таъминланиши;

– аҳолининг тегишли ижтимоий категорияларни қамраб олувчи кишилар гуруҳи ёки мамлакат аҳолисининг у ёки бу пенсия таъминот туридан манфаатдорлиги;

– жамғариб бориладиган пенсия тизимида қатнашувчи барча шахсларнинг ҳаражатларини молиялаштириш бўйича мажбурият ва натижада ега бўлинган ҳуқуқ ва кафолатлар нуктаи назардан тенглигининг таъминланиши.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, таъкидлаш жоизки, тақсимловчи ва жамғариб бориладиган пенсия моделларидан муайян иқтисодий ва ижтимоий масалаларни ҳал қилишда фойдаланиш мумкин, аммо пенсия таъминотининг молиявий барқарорлигини таъминлашнинг самарали воситаси уларнинг биргаликдаги фаолияти ҳисобланади.

2. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими орқали ялпи ички маҳсулот ва миллий даромаднинг тақсимланиши ва қайта тақсимланиши. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимининг молия тизими бўғинлари билан ўзаро муносабатлари.

Дунёдаги 216 мамлакат орасида иқтисодий ўсиш суръатлари бўйича

⁸ Борисенко Н.Ю. Пенсионное обеспечение. Учебник. – М.: «Дашков и К⁰», 2009. – Стр. 7.

беш мамлакатнинг бири бўлиш – бор-йўғи бундан чорак аср муқаддам мустамлакаликнинг оғир асоратларидан қутулиб, мустақил тараққиёт йўлига ўтган Ўзбекистон учун жуда катта ютуқ, аҳоли турмуш фаровонлигининг юксалиб бораётганлигини асословчи далил. Лекин Ўзбекистоннинг иқтисодиёти ривожланган мамлакатлар сафидан ўрин олишига еришиш борасида белгиланган улуғ мақсаднинг тўла рўёбга чиқиши учун еса ялпи ички маҳсулот ҳажмини янада кўпайтириш ва бундан ҳам жадал суръатлар билан ривожлантириш зарур. 2030-йилга бориб мамлакатда ялпи ички маҳсулот ҳажмининг икки баробарга ошириш режалаштирилган⁹.

Бу бежис емас, чунки жамият еришган иқтисодий натижани ялпи ички маҳсулот ҳажми белгилайди. Ялпи ички маҳсулот мамлакат иқтисодий фаолиятининг муайян давр давомидаги умумий натижаларини тавсифлайдиган кўрсаткичдир. Мамлакат ҳудудида жойлашган барча корхоналар (чет ел ва қўшма корхоналари ҳам) жами ишлаб чиқариш омиллари билан ишлаб чиқарилган товарлар ва хизматларнинг бозор қийматларидаги ифодаси бўлиб, унинг миқдори миллий ҳисоблар тизими асосида ҳисоблаб чиқилади.

Лекин ҳар қандай яратилган товар ва хизматлар ҳам ЯИМ таркибида ҳисобга олинмаслиги мумкин. Товар ёки хизмат ЯИМда акс еттирилиши учун у тугалланган бўлиши лозим.

Масалан: нон ишлаб чиқаришни олайлик. Фараз қилайлик, фермер хўжалигида 1 миллион сўмлик буғдой етиштирилди. Етиштирилган буғдой тегирмонга олиб борилади ва у ерда унга айлантиради, унинг қиймати 1,5 миллион сўмни ташкил ецин, у холда буғдойни унга айлантирашда қўшилган қиймат 500 минг (0,5 миллион) сўм бўлади. Енди, ун тайёр нон ишлаб чиқариш учун нон цехларига жўнатилади, нон ишлаб чиқариш қиймати 1,8 миллион деб фараз қилсак, у холда ун маҳсулотидан нон ишлаб чиқаришда қўшилган қиймат 300 минг сўм ($1,8 \text{ миллион} - 1,5 \text{ миллион} = 0,3 \text{ миллион}$ ёки 300 минг сўм)га тенг бўлади. Демак, нон ишлаб чиқаришда яратилган жами қўшилган қиймат $1 \text{ миллион} + 0,5 \text{ миллион} + 0,3 \text{ миллион} = 1,8 \text{ миллион}$ сўмга тенг бўлади. Мана шу тарзда мамлакатда ишлаб чиқарилган барча пировард товар ва хизматларнинг қийматлари ҳисобланиб, уларнинг йиғиндиси олинса, яратилган ЯИМнинг қиймати ҳосил бўлади. Ушбу усул иқтисодиётда ЯИМни ҳисоблашнинг ишлаб чиқариш усули деб аталади.

ЯИМ ҳажмининг ортиши аҳоли турмуш даражасига ижобий таъсир кўрсатади.

Биринчидан, ЯИМнинг ортиши аҳоли даромадларининг ортишига сабаб бўлади. Масалан, ўтган йили 1 тонна помидор етиштирилиб, килоси 1500 сўмдан сотилган бўлса, жами даромад 1,5 миллион сўмни ташкил етади. Бу йил еса худди шу ер майдонидан помидор етиштиришнинг

⁹ <http://zarnews.uz/iqtisodiyot/6400-hal-va-davlat-birligi-yuksalish-garovidir.html>.

замонавий технологияларидан фойдаланган ҳолда 1,5 тонна помидор етиштирилиб сотилса, жами даромад 2,25 миллион сўмни (помидор нархи ўзгармаган деб олинса) ташкил этади.

Иккинчидан, ялпи ички маҳсулот ҳажмининг ортиши натижасида бюджетга келиб тушувчи солиқ тушумлари ҳажми ортади. Бу еса давлат томонидан аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш имкониятларини янада кенгайтиради.

Учинчидан, ЯИМ ҳажмининг ортиши натижасида янги иш ўринлари яратилади ва аҳолининг иш билан бандлиги ортади.

Тўртинчидан, ЯИМ ҳажмининг ортиши натижасида ички бозорлар тўлади ва маҳсулотларнинг нархи барқарорлашади.

Ҳар қандай мамлакатда, жамиятда моддий ишлаб чиқариш соҳаси тармоқларида яратилган соф маҳсулотлардан иборат миллий даромадгина бошқа шарт-шароитлар тенг ва ўзгармас бўлганда, бутун халқ истеъмолини ва мамлакат иқтисодий тараққиётини таъминлашнинг, ҳар бир шахс ва барча аҳоли реал даромадларини оширишнинг жуда муҳим моддий асосидир. Миллий даромад моддий ишлаб чиқариш соҳасида яратилган соф маҳсулотнигина қамраб олади. Шунинг учун ҳам миллий ҳисоблар тизимига ўтиш муносабати билан халқаро ҳисоб-китоблар учун БМТнинг тавсиясига биноан, миллий даромад ўрнига ялпи миллий маҳсулот, 1993-йилдан еса ялпи миллий даромад кўрсаткичи қўлланила бошлади.

Миллий даромад – 1) мамлакатдаги миллий иқтисодиётнинг хўжалик юритувчи субъектлари томонидан муайян бир даврда (одатда, бир йилда) моддий ишлаб чиқариш тармоқларида яратилган соф маҳсулот; ялпи маҳсулот ҳажмидан уни ишлаб чиқариш учун сарфланадиган меҳнат воситалари ва буюмларини қоплайдиган маҳсулот миқдорини — қоплаш фондини чегириб ташлангандан кейин қоладиган маҳсулот; 2) Ҳарб мамлакатлари иқтисодчилари талқинида мамлакатдаги меҳнат, капитал ва ер егаларининг бир йилда олган иш ҳақи, фойда, фоиз ва рента каби даромадлари йиғиндиси.

Ўзбекистон Республикаси миллий иқтисодиётида асосий макроиқтисодий кўрсаткичлар қаторида турувчи миллий даромадлар кўрсаткичи ҳам 2010-2016 йиллар мобайнида сезиларли даражада ўзгариб турди. 2016-йил якунлари бўйича Ўзбекистон ялпи ички маҳсулоти 199325,1 млрд. сўмни ташкил қилди. ЯИМнинг 1991-2016 йилларда ўртача йиллик ўсиш суръати 4,5 фоизни ташкил қилди. Охириги 10 йилда (2007-2016йиллар) ЯИМ 2,2 баробардан кўпроқ ўсди. Ялпи ички маҳсулотнинг ортиши, ўз навбатида, давлат бюджетига даромадларнинг ҳам кўпайишига олиб келмоқда. Бунинг натижасида миллий даромадни кўпайиши, асосан, мамлакат ялпи ички маҳсулоти ортиши, амортизация ажратмалари ҳамда бизнесда егри солиқларни камайиши ҳисобига натижа юқори даражада бўлди. Шунинг учун мамлакат миллий даромади ва унга таъсир етувчи омилларнинг ўзгаришларини таҳлил қилиш, энг аввало,

иқтисодий ўсиш орқали аниқланди. Иқтисодиётнинг ривожланиши, яъни ҳаётий неъматлар бўлган товар ва хизматларнинг ишлаб чиқарилишининг кўпайиб бориши иқтисодий ўсишни англатади¹⁰.

Иқтисодиётнинг жадвал ва мутаносиб ривожланиб бораётгани мамлакатнинг миллий даромади, аҳоли ҳаёт даражаси ва сифатини изчил ошириш учун мустаҳкам замин яратади. Шунингдек, миллий даромаднинг ҳажми ва таркибидаги ўзгаришларни таҳлил қилишда, енг аввало, иқтисодий ўсишнинг моҳияти иқтисодиётнинг асосий қарама қаршилиги ҳисобланган ресурсларнинг чекланганлиги билан ижтимоий еҳтиёжлар ўсишининг асосий зиддиятини янги даражада ҳал етиш ва қайта ишлаб чиқаришдан иборат. Ушбу зиддият икки асосий усул билан:

- 1) ишлаб чиқариш имкониятларини кўпайтириш;
- 2) мавжуд ишлаб чиқариш имкониятларидан самарали фойдаланиш ва ижтимоий еҳтиёжларни ривожлантириш ҳисобидан ҳал етилиши мумкин.

Бозор иқтисодиётининг белгиси – товарларни бозордан сотиб олиб истеъмол етилишидир. Бунинг учун пул керак бўлади. Кишилар даромад топиб пулга ега бўлиши учун меҳнат ресурслари, моддий ва молиявий ресурслар ўз егалари томонидан бозор қоидаларига биноан ишлатилиши талаб қилинади. Бироқ, жамиятда бундай ресурслари бўлмаган ёки уларни ишлата олмаганлар ҳам бўладик, уларни пул топарлар боқади. Булар жумласига умуман иш қобилияти йўқ ногиронлар, кўп болали бўлганидан ўзини тўла таъминлай олмайдиган хонадонлар, касаллик туфайли вақтинча иш қобилиятини йўқотганлар, иш қобилияти бўла туриб ишсиз қолганлар, кам таъминланганлар киради. Улар тирикчилик ўтказиш учун даромадга ега бўлишлари керак ва бунга, муҳтожликка қараб, ЯИМнинг бир қисмини тақсимлаш орқали еришилади, яъни жамият уларга ижтимоий ёрдам кўрсатади.

Бозор даромадлари ишлаб чиқариш соҳасида шаклланса, нобозор даромадлари бундан сўнгги тақсимлаш, яъни қайта тақсимлаш орқали шаклланади. Бозор даромади бирламчи асосий даромад бўлса, нобозор даромади ҳосила, яъни асосий бўлмаган даромад ҳисобланади.

Қайта тақсимлашда асосий ролни давлат, фирма, хонадон, нодавлат ва ижтимоий-сиёсий ташкилотлар молияси ўйнайди. Улар турли молиявий ажратмалар ҳосил етадилар. Давлат бюджетидан давлат пенсияси, субсидиялар, нафақа (ёрдам пули) ажратилиб, улар хонадонлар, фирмалар ва нодавлат ташкилотларга берилади ва ўша ердан туриб қайта тақсимланади.

Харажатлар ёрдамида миллий даромаднинг маълум қисми қайта тақсимланади, давлат ўз таъсирини ишлаб чиқаришга ўтказиши. Сўнгра миллий даромад қуйидагича тақсимланади ва қайта тақсимланади: ижтимоий ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш соҳалари ўртасида, чунки миллий даромад, асосан, ишлаб чиқарадиган соҳада яратилади. Давлатнинг

¹⁰ Ўлмасов А., Вахобов А. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: “Шарқ”, 2006. 283-б.

порлоқ келажагини таъминлаш учун ноишлаб чиқариш соҳаларига харажатлар қилинади, яъни: соғлиқни сақлаш, ўсиб келаётган ёш авлодни ўқитиш ва тарбиялаш, халқ хўжалиги тармоқлари учун мутахассис кадрларни таёрлаш хизматлари, тўла ва қисман меҳнат қобилиятини йўқотган фуқароларни моддий таъминлаш ва ҳ.к. Шунинг учун миллий даромаднинг бир қисми давлат бюджетининг харажатлари тизими орқали миллий даромад яратилмайдиган соҳага қайта тақсимланади:

1. Тармоқлар, бирлашмалар, корхоналар ўртасида. Бундай зарурат, асосан, мамлакатимизни иқтисодий ва ижтимоий ривожлантириш режасидан келиб чиқади, чунки бирлашмалар, корхоналар ва тармоқларнинг техникавий ривожланиш даражаси, қуввати, фондлар билан таъминланганлик даражаси ҳар хил бўлиши табиий. Бундан ташқари, аниқлашга табиий бойликларнинг нотекис жойлашганлигини баҳолаш тизими катта аҳамиятга егадир. Бирлашмалар, корхоналар, тармоқларнинг ишлаб чиқариш кўламини кўпайтириш харажатлари ҳар доим ҳам уларнинг шахсий даромадлари ва жамғармаларига мос тушавермайди.

2. Давлат ва аҳоли ўртасида. Аҳолидан олинадиган солиқлар ёрдамида давлат орқали миллий даромаднинг маълум қисми қайта тақсимланиши амалга оширилади. Бунда кенгайтирилган ишлаб чиқариш заруратлари ва бошқа умумдавлат талабларини қондириш мақсадида аҳоли даромадларининг маълум қисми (улуши) шахсий мулкчиликдан умумийликка ўтиши содир бўлади.

Миллий даромаднинг давлат бюджети орқали тақсимланаётган қисми доимо ўзгариб туради, чунки давлат иқтисодий ривожланиш даврида маълум иқтисодий, ижтимоий ва сиёсий вазифаларни ҳал қилади.

Товар-пул муносабатлари устун ривожланган бозор иқтисодиёти шароитида манфаатлар таркибида моддий манфаатлар асосий ўринни егаллайди. Моддий манфаатларни қондириш манбаи – мамлакатда яратилган миллий даромад бўлиб, у учга тақсимланади: бир қисми давлатга, иккинчи қисми ёлланма ишчиларга, учинчи қисми еса тадбиркорларга. Умумий ҳолда давлат миллий даромаддаги ўз улушини жамият олдидаги ўз функцияларини бажариш мақсадларида, тадбиркорлар ўзларининг бозордаги мавқеини мустаҳкамлаш мақсадларида, ёлланма ишчилар еса рўзғор тебратиш илинжида ишлатадилар.

Умуман, тақсимлаш орқали ЯИМ ва миллий даромад бирламчи ва қайта тақсимланади ва турли хил пул фондлари ҳосил қилинади. Ялпи ички маҳсулотни бюджет орқали қайта тақсимлаш бир вақтнинг ўзида узлуксиз икки босқичда амалга оширилади: давлат бюджети даромадлари шакллантирилади; давлат бюджети маблағлари харажат элементлари бўйича сарфланади. Давлат ўз вазифаларини бажаришда давлат бюджети харажатлари муҳим аҳамият касб этади. Миллий даромаднинг бир қисми давлат бюджети орқали қайта тақсимланади ва қайта тақсимлаш натижасида зарур бўлган тармоқлар молиялаштирилади. Мамлакатда иқтисодиётни модернизация қилиш шароитида давлат бюджети

харажатларининг асосий қисмини ижтимоий соҳа ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш харажатлари ташкил этади¹¹. 2016-йилда бюджет харажатлари таркибида ижтимоий соҳа ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш харажатлари 59,2 фоизни ташкил қилди. 2017-йилги ижтимоий харажатлар давлат бюджети барча харажатларининг 59,7 фоизини ташкил этиши прогноз қилинган. Бундай ҳолат, ўз навбатида, ушбу соҳага қилинаётган харажатлар номинал миқдорларда, шунингдек, умумий харажатлар салмоғида ҳам ортиб бораётганлигини ҳамда давлат томонидан мазкур соҳага катта еътибор берилаётганлиги кўрсатади.

3. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг қонуний асослари. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси – пенсия таъминотининг ҳуқуқий асоси сифатида. “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг мақсад ва вазифалари, ижтимоий таъминот муносабатларини тартибга солишдаги аҳамияти.

Маълумки, Ўзбекистонда жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг ҳуқуқий асослари яратилди ва такомиллаштирилиб борилмоқда. 1992-йил 8-декабрда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, Ўзбекистон Республикасининг 2004-йил 2-декабрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуни, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004-йил 21-декабрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини амалга ошириш чора-тадбирлари ҳақида”ги 595-сонли Қарори ва унга илова қилинган Низомлар¹², Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005-йил 28-июндаги “Жамғариб бориладиган пенсия тизимини такомиллаштириш ва техника билан жиҳозлаш борасидаги кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-110-сонли Қарори, Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Марказий банки Бошқарувининг 2006-йил 7-октябрдаги 88-сонли ва ва 282-В сонли Қарори билан тасдиқланган “Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини инвестиция ва кредит ресурслари сифатида жойлаштириш тартиби тўғрисида”ги Низом шулар жумласидандир. Мазкур ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатларда жамғариб бориладиган пенсия тизимини тартибга солиш масалалари, имтиёзлар ва кафолатлар, рағбатлантириш омиллари ва преференциялар кўзда тутилган.

Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида: “Ҳар ким қариганда, меҳнат лаёқатини йўқотганда, шунингдек боқувчисидан маҳрум

¹¹ www.stat.uz.

¹² “Халқ банки томонидан фуқароларни жамғариб бориладиган пенсия тизимида шахсан ҳисобга олишни юритиш тартиби тўғрисида”ги, “Фуқароларнинг Халқ банкидаги шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларини очиш ва юритиш ҳамда уларга мажбурий ва ихтиёрий бадалларни тўлаш тартиби тўғрисида”ги, “Фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидан маблағ тўлаш тартиби тўғрисида”ги ҳамда “Жамғариб бориладиган пенсия дафтарчаси тўғрисида”ги Низомлар.

бўлганда ва қонунда назарда тутилган бошқа ҳолларда ижтимоий таъминот олиш ҳуқуқига ега. Пенсиялар, нафақалар, ижтимоий ёрдам бошқа турларининг миқдори расман белгилаб қўйилган тирикчилик учун зарур энг кам миқдордан оз бўлиши мумкин эмас”¹³ лиги, алоҳида қайд етилган.

Юқорида таъкидлаганимиздек, давлат пенсиясига чиққанларни қўшимча равишда пул маблағлари билан таъминлаш, фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти соҳасидаги муносабатларни тартибга солиш мақсадида 2004-йил 2-декабрда “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимининг янги шакли сифатида жамият ҳаётида муҳим аҳамият касб етди. Ушбу Қонун 4 та бўлим ва 27 та моддадан иборат бўлиб, унда:

- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти олиш ҳуқуқи;
- жамғариб бориладиган пенсия таъминоти бўйича давлат кафолатлари;
- жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок етиш;
- фуқароларни жамғариб бориладиган пенсия тизимида ҳисобга олиш;
- шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари очиш;
- жамғариб бориладиган пенсия дафтарчаси;
- шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларида маблағларнинг шакллантирилиши;
- шахсий жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини шакллантириш;
- жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларидан фойдаланиш;
- шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига маблағларнинг келиб тушиши ва улардан фойдаланилиши устидан назорат;
- жамғариб бориладиган пенсия маблағларини солиқ солишдан озод қилиш;
- жамғариб бориладиган пенсия бадаллари тўғрисидаги маълумотларни тақдим етиш;
- жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқи;
- жамғариб бориладиган пенсия тўловларини айрим ҳолларда олиш ҳуқуқи;
- жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқи тўғрисидаги гувоҳнома;
- жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олишда танлаш ҳуқуқи;
- жамғариб бориладиган пенсия тўловларини тўлаш;
- жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олувчининг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари;

¹³ Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. 39-модда. 1992 йил 8 декабрь.

- жамғариб бориладиган пенсия бадалларини киритувчиларнинг мажбуриятлари;
- Халқ банкининг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари;
- жамғариб бориладиган пенсия тўловлари тўлашни тугатиш;
- жамғариб бориладиган пенсия тўловларини ушлаб қолиш ёки тўхтатиб туриш кабилар бўйича тартиб-қоидалар акс еттирилган.

“Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини ижро этиш ва пенсионерларнинг фаровонлигини кўшимча равишда ошириш учун шарт-шароитлар яратиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004-йил 21-декабрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини амалга ошириш чора-тадбирлари ҳақида”ги 595-сонли Қарори қабул қилиниб, унга мувофиқ, 2005-йил 1-январдан бошлаб амалдаги фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тизимига кўшимча равишда жамғариб бориладиган пенсия тизими жорий этилди.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимининг барқарор ишлашини ва техника билан тегишли даражада жиҳозланишини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005-йил 28-июндаги “Жамғариб бориладиган пенсия тизимини такомиллаштириш ва техника билан жиҳозлаш борасидаги кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-110-сонли Қарори қабул қилинди. Мазкур Қарорга асосан фуқароларнинг яқка тартибдаги жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига мажбурий бадаллар бюджетга тўланадиган солиқлар ва мажбурий тўловларга тенглаштирилди ҳамда 2005-йилнинг 1-июлидан бошлаб барча юридик шахслар фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига бадаллар ажратишни жисмоний шахслар даромад солиғини бюджетга белгиланган шакл ва муддатларда тўлаш билан бирга амалга ошириб келмоқдалар.

“Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини инвестиция ва кредит ресурслари сифатида жойлаштириш тартиби тўғрисида”ги Низом асосида жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини инвестиция ва кредит ресурслари сифатида, шу жумладан, молиявий воситаларга жойлаштириш тартиби белгилаб берилди. Шунингдек, жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини самарали жойлаштиришни ташкил этиш мақсадида Молия вазирлиги, Марказий банк ва Халқ банкининг вакилларида иборат бўлган Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини жойлаштириш ва даромадларини шакллантириш сиёсатини белгилаш бўйича Мувофиқлаштирувчи кенгаш ташкил этилди. Ушбу Кенгашнинг вазифалари ва ҳуқуқлари белгилаб берилди.

Мамлакатимизда фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминотини жорий этиш ҳамда фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти соҳасидаги муносабатларни тартибга солиш мақсадида 2004-йил 2-декабрда “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия

таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг Қонунига кўра Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, шунингдек Ўзбекистон Республикаси ҳудудида доимий яшовчи чет ел фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар жамғариб бориладиган пенсия таъминоти олиш ҳуқуқига ега. Давлат жамғариб бориладиган пенсия тизимидаги маблағлари сақланиши ҳамда тўланишини кафолатлайди.

Иш берувчиларнинг, шунингдек, меҳнат фаолиятини меҳнат шартномаси асосида амалга оширувчи фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок етиши мажбурийдир. Якка тартибдаги тадбиркорлар, юридик шахс ташкил етмаган ҳолдаги деҳқон хўжаликларининг аъзолари, шунингдек, бошқа фуқаролар жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрийлик асосида иштирок етадилар.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимида мажбурий тартибда иштирок етувчи фуқароларни ҳисобга олиш иш берувчининг талабномасига мувофиқ мазкур фуқароларнинг асосий иш жойидаги Халқ банки филиалида амалга оширилади. Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрийлик асосида иштирок етувчи фуқароларни ҳисобга олиш уларнинг аризасига мувофиқ мазкур фуқароларнинг яшаш жойидаги Халқ банки филиалида амалга оширилади.

Юридик ва жисмоний шахслар жамғариб бориладиган пенсия тизимида фуқароларни ҳисобга кўйиш, шунингдек шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларини очиш учун Ўзбекистон Республикасининг интерактив давлат хизматлари ягона порталида электрон ариза беришга ҳақли.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ҳисобга олиш кўйидагиларни ўз ичига олади:

- шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари очиш;
- жамғариб бориладиган пенсия дафтарчасини бериш.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимида фуқароларнинг шахсий ҳисобини юритишга доир ҳамда шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига тааллуқли маълумотлар Халқ банкининг ягона маълумотлар электрон базасида шакллантирилади ва сақланади.

4.Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида пенсияларни тайинлаш, ҳисоблаш ва тўлаш билан боғлиқ бўлган муносабатларни тартибга солувчи ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти қонунчилигидаги сўнгги ўзгаришлар ва ривожланиш истиқболлари. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотидаги ўзига хос муаммолар ва ушбу тизим тараққиёти масалалари.

Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида пенсияларни тайинлаш, ҳисоблаш ва тўлаш билан боғлиқ бўлган муносабатларни тартибга солувчи ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар кўйидагилардан иборат:

- Ўзбекистон Республикасининг 2004-йил 2-декабрдаги “Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуни;
- Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004-йил 21-декабрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини амалга ошириш чоратadbирлари ҳақида”ги Қарори ва унга илова қилинган “Халқ банки томонидан фуқароларни жамғариб бориладиган пенсия тизимида шахсан ҳисобга олишни юритиш тартиби тўғрисида”ги Низом, “Халқ банкида фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларини очиш ва юритиш ҳамда уларга мажбурий ва ихтиёрий бадалларни киритиш тартиби тўғрисида”ги Низом, “Фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидан маблағларни тўлаш тартиби тўғрисида”ги Низом, “Жамғариб бориладиган пенсия дафтарчаси тўғрисида”ги Низом;
- Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси Марказий банки, Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси, Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш вазирлигининг қўшма Қарори асосида 2005-йил 31 январда тасдиқланган “Иш берувчилар томонидан ходимларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига бадалларни тўлаш тартиби тўғрисида”ги йўриқномавий хати;
- Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005-йил 28-июндаги “Жамғариб бориладиган пенсия тизимини такомиллаштириш ва техника билан жиҳозлаш борасидаги қўшимча чора-таadbирлар тўғрисида”ги ПҚ-110-сонли Қарори;
- Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Марказий банки Бошқарувининг 2006 йил 7 октябрдаги 88-сонли ва 282-В сонли қарори билан тасдиқланган “Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини инвестиция ва кредит ресурслари сифатида жойлаштириш тартиби тўғрисида”ги Низом;
- Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитасининг 2010-йил 3-майдаги “Ўзбекистон Республикаси Халқ банкидаги фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ихтиёрий равишда йўналтириладиган маблағларга жисмоний шахслардан олинadиган даромад солиғи бўйича имтиёзни қўллаш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида”ги қўшма Қарори ва шу асосда тасдиқланган “Ўзбекистон Республикаси Халқ банкидаги фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ихтиёрий равишда йўналтириладиган маблағларга жисмоний шахслардан олинadиган даромад солиғи бўйича имтиёзни қўллаш тартиби тўғрисида”ги Низом;
- Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010-йил 26-ноябрдаги “2011-2015 йилларда республика молия-банк тизимини янада ислоҳ қилиш ва барқарорлигини ошириш ҳамда юқори халқаро рейтинг

кўрсаткичларига еришишнинг устувор йўналишлари тўғрисида”ги ПҚ-1438-сонли Қарори;

– Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йил 22 декабрдаги Ўзбекистон Республикасининг 2016 йилги асосий макроиктисодий кўрсаткичлари прогнози ва давлат бюджети параметрлари тўғрисида”ги ПҚ-2455-сон қарорига 9-илова “Жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи ставкалари”.

“Халқ банки томонидан фуқароларни жамғариб бориладиган пенсия тизимида шахсан ҳисобга олишни юритиш тартиби тўғрисида”ги Низом жамғариб бориладиган пенсия тизимида фуқароларни шахсий ҳисобга қўйишни ташкил етишнинг норматив-ҳуқуқий асосини, принциплари ва механизмларини белгилаб беради ва Низомда қуйидаги асосий тушунчалар қўлланилади.

Халқ банки томонидан фуқароларни жамғариб бориладиган пенсия тизимида шахсий ҳисобга олишнинг мақсади қуйидагилардан иборат:

– фуқаронинг жамғариб бориладиган пенсия тизимида қатнашиши тўғрисидаги маълумотлар ҳисобга олинишининг тўлиқлигини таъминлаш, бадал киритувчилар томонидан шахсий пенсия тўловларини олувчи фойдасига амалга ошириладиган шахсий жамғарилиб бориладиган пенсия ҳисобварағига бадаллар киритиш даврлари ва миқдорлари, маблағларни жойлаштиришдан олинган фойзли даромадлар тўғрисидаги маълумотлар ҳам шу жумлага киради;

– жамғариб бориладиган пенсия тизимининг қатнашчилари ва уларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига омонатлари тўғрисидаги Халқ банкининг жамғариб бориладиган пенсия тизими ягона маълумотлар электрон базасини яратиш;

– маблағларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига тўғри ўтказилганлигини тезкор назорат қилиш учун шарт-шароитлар яратиш;

– жамғариб бориладиган пенсия тизими қатнашчиларига жамғариб бориладиган пенсия тўловлари тайинлаш тартибини соддалаштириш ва тартиб-қоидасини тезлаштириш.

Бир вақтнинг ўзида қуйидаги принципларга асосланилади: жамғариб бориладиган пенсия тизимида қатнашаётган фуқаролар тўғрисидаги маълумотлар ҳисобининг мажбурийлиги, тўлиқлиги ва тезкорлиги; шахсий ҳисобга олиш маълумотларининг махфийлиги, ушбу маълумотлардан фақат жамғариб бориладиган пенсия тизими мақсадлари учун фойдаланиш; жамғариб бориладиган пенсия тизими қатнашчилари бўлган фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия тизимидаги ўзларининг ҳисобварақлари тўғрисидаги маълумотлардан фойдаланиши.

Халқ банки шахсий ҳисобга олишни амалга оширувчи ҳисобланади. Шахсий ҳисобга олиш қуйидагиларни ўз ичига олади: фуқароларни жамғариб бориладиган пенсия тизимида ҳисобга олиш; иш даврлари (ўзгаришлар) ва ҳисобга олингандан кейинги иш даври учун шахсий

жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига бадаллар тўлаш миқдорлари тўғрисидаги маълумотларни йиғиш; жамғариб бориладиган пенсия тўловлари миқдорини белгилаш ва унга тузатиш киритиш жараёнини ахборот билан таъминлаш.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимида мажбурий тартибда қатнашаётган фуқароларни жамғариб бориладиган пенсия тизимида ҳисобга олиш иш берувчи томонидан иш берувчи солиқ рўйхатига олинган жойдаги Халқ банкининг филиалида амалга оширилади.

Фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларини очиш ва юритиш ҳамда уларга мажбурий ва ихтиёрий бадалларни киритиш тартиби “Халқ банкида фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларини очиш ва юритиш ҳамда уларга мажбурий ва ихтиёрий бадалларни киритиш тартиби тўғрисида”ги Низом асосида амалга оширилади.

Жамғариб бориладиган пенсия тизими қатнашчилари, пенсия бадаллари суммасининг миқдори ва ҳаракати, шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига пенсия жамғармаси тўғрисидаги маълумотлар махфий ҳисобланади ва “Банк сири тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни билан ҳимояланган.

Жамғариб бориладиган пенсия тўловлари қуйидаги ҳолларда тўхтатилади:

– шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағида жамғарилган маблағлар батамом тугаганда;

– тўловларни олувчи шахсий жамғариб борилган пенсия ҳисобварағида жамғарилган жами суммани меросга ўтказиш мақсадида тўловларни олишдан ёзма равишда нотариал тасдиқланган тартибда воз кечганда;

– давлат пенсияси олиш ҳуқуқини йўқотганда.

Жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадалларининг миқдори ходимларнинг, шу жумладан, ишлаётган пенсионерларнинг иш ҳақи ва бошқа даромади суммаси асосида ҳисоблаб чиқарилади ҳамда ҳар йили Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан навбатдаги йилга мўлжалланган Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетини шакллантириш вақтида белгиланади. Иш берувчига ўзининг маблағлари ҳисобидан ўз ходимларининг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига қўшимча бадаллар тўлаш ҳуқуқи берилади. Қўшимча бадалларнинг миқдори ва уларни киритиш муддатлари жамоа шартномасида, агар бундай шартнома тузилмаган бўлса, иш берувчи томонидан ходимларнинг вакиллик органи билан келишиб белгиланади. Иш берувчининг жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадалларини тўлаши учинчи шахсларнинг фойдасига амалга оширилиши мумкин эмас.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимида мажбурий тартибда иштирок етувчи фуқаролар ўз шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига, шунингдек, учинчи шахслар фойдасига ўзлари

мустақил равишда белгилайдиган миқдорлар ва муддатларда қўшимча бадаллар киритишга ҳақли.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок етувчи фуқаролар пенсия тўловлари олувчи сифатида жамғариб бориладиган пенсия тўловларини қонун ҳужжатларига мувофиқ давлат пенсиясини олиш ҳуқуқи юзага келган тақдирда олиш ҳуқуқига ега. Фуқаро вафот етган тақдирда, шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағида жамғарилган маблағлар қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда меросга ўтади ва меросхўрга бир йўла тўла ҳажмда тўланади.

Фуқаро Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан ташқарига доимий яшаш жойига чиқиб кетаётган бўлса, шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағида жамғарилган маблағлар бир йўла тўла ҳажмда тўланади.

Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олувчининг яшаш жойидаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг туман (шаҳар) бўлими қонун ҳужжатларида белгиланган шаклда берадиган жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқи тўғрисидаги гувоҳнома бундай тўловларни олиш учун асос бўлади.

Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқи тўғрисидаги гувоҳномани бериш сўралган аризани меҳнат фаолиятини меҳнат шартномаси асосида амалга оширувчи фуқаролар иш берувчи орқали, яқка тартибдаги тадбиркорлар, юридик шахс ташкил етмаган ҳолдаги деҳқон хўжалиқларининг аъзолари, шунингдек бошқа фуқаролар еса бевосита яшаш жойларидаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг туман (шаҳар) бўлимига берадилар.

Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқи тўғрисидаги гувоҳномада жамғариб бориладиган пенсия тўловлари бошланадиган сана кўрсатилади. Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқи тўғрисидаги гувоҳнома бундай тўловларни олувчига ариза бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг туман (шаҳар) бўлимига келиб тушган кундан еътиборан беш иш куни ичида Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги томонидан белгиланган тартибда берилади.

Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқи тўғрисидаги гувоҳнома ўз вақтида берилишини таъминлайди ҳамда берилган гувоҳномалар ҳисобини юритади.

Тўловларни олувчилар ўзлари мустақил равишда белгилайдиган муддат мобайнида ҳар ойлик жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олишни ёки жамғариб бориладиган пенсия тўловларини бир йўла олишни танлаш ҳуқуқига ега.

Жамғариб бориладиган пенсия тўловлари бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг туман (шаҳар) бўлими томонидан берилган жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқи тўғрисидаги

гувоҳнома асосида бундай тўловларни олувчининг яшаш жойидаги Халқ банки филиали томонидан тўланади. Жамғариб бориладиган пенсия тўловлари уларни олиш учун мурожаат етилган ойдан кейинги ойдан еътиборан, лекин бундай тўловларни олувчида давлат пенсиясини олиш ҳуқуқи юзага келгач, тўланади. Бундай тўловларни олувчилар шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидан маблағларни қонун ҳужжатларига мувофиқ берилган ҳужжатлар асосида ишончли шахслар орқали олишлари мумкин.

Халқ банки шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағларга пул қадрсизланишига нисбатан юқори суръатлардаги ставкалар бўйича фоизларни қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ҳисоблаб қўшади. Фоиз ставкаси Халқ банки томонидан Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳамда Ўзбекистон Республикаси Марказий банки билан келишиб, жамғариб бориладиган пенсия тизимининг маблағларини жойлаштиришдан олинган даромадлар ҳисобга олинган ҳолда белгиланади.

Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағлари Халқ банкида шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларида маблағларни жамлаш йўли билан шакллантирилади.

Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини ушлаб қолиш ёки тўхтатиб туриш суд қарорлари ва бошқа органларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ ижро етиладиган ҳужжатлари асосида амалга оширилиши мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексига мувофиқ 2010-йил 1-январдан бошлаб фуқароларнинг Ўзбекистон Республикаси Халқ банкидаги фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ихтиёрий равишда йўналтириладиган суммаларига жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи солинмайди. Жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи бўйича имтиёз жисмоний шахсларнинг солиқ солинадиган даромадларини Ўзбекистон Республикаси Халқ банкидаги фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ихтиёрий равишда йўналтириладиган суммаларига камайтириш (солиқ чегирмаси) тарзида берилади. Солиқ чегирмаси солиқ солинадиган иш ҳақи ва (ёки) бошқа даромадларини ўзининг жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига ихтиёрий равишда ўтказган жисмоний шахсга берилади. Солиқ чегирмаси жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ихтиёрий равишда ўтказиладиган суммага, жисмоний шахснинг ҳисобланган даромади миқдорида берилади. Бунда иш берувчи жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ихтиёрий равишда ўтказиладиган маблағларни иш ҳақини тўлаш муддатидан кечиктирмай ўтказиши зарур. Агар жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ихтиёрий бадаллар тарзида тушган маблағлар солиқ даври тугагунига қадар тўланадиган бўлса, ушбу маблағларга жисмоний шахснинг жами йиллик декларацияси асосида

Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексига белгиланган тартибда жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи солинади.

Халқ банки ҳар чоракда ҳисобот чорагидан кейинги ойнинг 30-кунига қадар Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигига шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ихтиёрий равишда ўтказилган маблағлар тўғрисидаги маълумотларни тақдим этади. Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси ҳар чоракда ҳисобот чорагидан кейинги чоракнинг иккинчи ойининг 10-кунига қадар, йил якунлари бўйича еса – 5-апрелдан кечиктирмай Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигига шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ихтиёрий равишда ўтказилган маблағлар миқдорига солиқ чегирмасини қўллаган жисмоний шахслар сони тўғрисидаги маълумотларни тақдим этади. Халқ банки томондан давлат солиқ хизмати органига тақдим етилган жисмоний шахсларнинг жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига тўловлар тўғрисидаги маълумотлар солиқ сири ҳисобланади ва ошқор етилмайди.

Жамғариб бориладиган пенсия таъминотидаги ўзига хос муаммолардан бири шуки, аввало, ушбу тизимда молиявий риск даражаси юқори бўлади, айниқса, нобарқарор иқтисодиёт (инқироз) шароитида бу ниҳоятда жиддий масала ҳисобланади. Жамғариб бориладиган пенсия тизимига инфляция ҳам салбий таъсир кўрсатади.

Жамғариладиган пенсия маблағларини жамғариш жараёнидаги асосий жиҳат – бу уларни инвестициялашдир. Бунда маблағлар бутлигини таъминлашнинг ва уни янада кўрайтириш йўлларида бири – бу инвестициялаш учун самарали молиявий воситаларни танлаш, диверсификациялаш кафолатлари, молиявий рискларга ортиқча концентрациясига йўл қўймасликдир. Таъкидлаш жоизки, инвестициялаш жараёнини ташкил қилишда инвестицион инфратузилма, маблағлар бутлиги ва даромадлигини таъминлаш муҳим аҳамият касб этади. Бу ерда икки ўзаро қарама-қарши вазифалар вужудга келади: бир томондан қўйилмаларнинг даромадлигини таъминлаш, иккинчи томондан – рискларни камайтириш. Шунинг учун бу вазифаларни муваффақиятли ҳал қилиш учун жаҳон амалиётида қуйидаги тамойиллар қўлланилади: рискларни суғурталаш; инвестицион портфелни диверсификациялаш; рискни лимитлаш¹⁴.

Муаммоли жиҳатлардан яна бири жамғариладиган пенсия маблағларини жойлаштиришда мумкин бўлган инвестициялаш объектларини танлаш ва молия бозорларининг тегишли соҳаларининг тайёрлигини аниқлашдир. Одатда, давлат томонидан чиқарилган ва кафолатланган қимматли қоғозлар камроқ рискли сифатида қаралади. Даромадлилик нуқтаи назаридан облигациялар қулай ҳисобланади. Бу, асосан, жамғариладиган пенсия маблағларини бутлигининг қўшимча кафолати сифатида дастлабки босқичларда муҳим аҳамият касб этади.

¹⁴ Носиров Э. ва бошқ. Инвестиция рискларини бошқариш. Ўқув қўлланма. – Т.: “Фан ва технология”, 2012. 116-б.

Жамғариладиган пенсия маблағларининг реал мол-мулк билан таъминланган бўлиши ҳам муҳим аҳамиятга ега. Шунинг учун жамғариладиган пенсия маблағлари ЯИМни оширишга йўналтирилиши ва иқтисодиётнинг реал секторига инвестицияланиши лозим. Бу мамлакат иқтисодиётида хусусий инвестицион ресурслар камомадини муайян даражада бартараф этиш имконини беради. Ушбу ҳолатда инвестицион портфелнинг асоси корпоратив қимматли қоғозлар бўлиши лозим. Акциялар, моҳиятан компания капиталидаги улуш ҳисобланиб, унинг қиймати компания капиталининг ортишига тўғридан-тўғри боғлиқлиги сабабли, нисбатан юқорироқ даромадлиликни таъминлаши мумкин. Акцияларга узок муддатли қўйилмаларни инобатга олган ҳолда, улар бўйича даромадлилик давлат қимматли қоғозларига қўйилмаларга нисбатан бир мунча юқори бўлиши мумкин. Шу билан бирга пенсия жамғармалари маблағларини акцияларга инвестициялаш ишловчиларга даромадларда иштирок этиш ва охир оқибатда юқорироқ пенсияни таъминлаш имконини беради.

5. Аҳолини ижтимоий-қўллаб-қувватлашда жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг тугган ўрни.

Аҳолини ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилишда пенсиялари муҳим ўрин егаллайди. Шу муносабат билан иқтисодиётни модернизация қилиш шароитида фуқароларнинг пенсия таъминоти бўйича ҳуқуқларини давлат томонидан кафолатланишини кучайтириш ва пенсия тизимини барқарор ривожлантириш шарт-шароитларини яратиш мақсадида мамлакатда пенсия тизими, шу жумладан, жамғариладиган пенсия таъминоти ислоҳ қилинмоқда.

Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, шунингдек, республикамиз ҳудудида доимий яшовчи чет ел фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар жамғариб бориладиган пенсия таъминоти олиш ҳуқуқига ега. “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонунига асосан:

– давлат жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок етувчи фуқароларга шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларида жамғарилган маблағлари сақланиши ҳамда тўланишини кафолатлайди;

– жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок етувчи фуқаролар пенсия тўловлари олувчилар сифатида жамғариб бориладиган пенсия тўловларини қонун ҳужжатларига мувофиқ давлат пенсиясини олиш ҳуқуқи юзага келган тақдирда олиш ҳуқуқига ега;

– тўловларни олувчилар ўзлари мустақил равишда белгиладиган муддат мобайнида ҳар ойлик жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олишни ёки жамғариб бориладиган пенсия тўловларини бир йўла олишни танлаш ҳуқуқига ега;

– фуқаро вафот етган тақдирда, шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағида жамғарилган маблағлар қонун ҳужжатларида

белгиланган тартибда меросга ўтади ва меросхўрга бир йўла тўла ҳажмда тўланади;

– фуқаро Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан ташқарига, доимий яшаш жойига чиқиб кетаётган бўлса, шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағида жамғарилган маблағлар бир йўла тўла ҳажмда тўланади.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрийлик асосида иштирок етувчи фуқароларни ҳисобга олиш уларнинг аризасига мувофиқ мазкур фуқароларнинг яшаш жойидаги Халқ банки филиалида амалга оширилади. Ўзининг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағида мавжуд бўлган маълумотларни Халқ банки филиалидан бир йилда бир марта бепул, шунингдек, ўз сўровига кўра исталган вақтда олиш ҳуқуқига эга.

Ўзбекистон Республикасида қабул қилинган “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуннинг мақсади фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти соҳасидаги муносабатларини тартибга солишдан иборат. Давлат томонидан амалга ошириладиган марказлаштирилган жамғариш ёки ишловчилар иш ҳақининг бир қисмини бадал кўринишида пенсионерлар фойдасига ундириш пенсия тўловлари манбаининг ишончли асосини таъминлайди. Бу имконият, нафақат, эмиссия йўли билан, балки ижтимоий сиёсат доирасида зарурий ҳолларда иш ҳақи миқдорини жорий иш ҳақи ва пенсия ажратмаларига тақсимлашга тегишли ўзгартиришлар киритиш йўли билан амалга оширилиши мумкин.

Амал қилаётган авлодлар бирдамлиги қайта тақсимлаш тамойилига асосланган бўлиб, пенсия тизими ишловчиларнинг тегишли молиявий муассасаларга, хусусан, жамғариладиган пенсия жамғармаларига маблағлар қўйишини инкор етмайди. Меҳнатда майибланганлик ёки касб касаллигига чалинганлик оқибатида вафот етган боқувчининг оиласига, шунингдек, мархум пенсионернинг оиласига пенсия боқувчининг иш стажидан қатъи назар тайинланади.

Баҳс-мунозара ва назорат учун саволлар:

➤ Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг моҳияти ва мазмунини тушунтириб беринг.

➤ Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг давлат пенсия таъминотидаги аҳамиятини ёритиб беринг.

➤ Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимини жорий қилишдан мақсад нима?

➤ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004-йил 21-декабрда “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини амалга ошириш чора-

тадбирлари ҳақида”ги 595-сонли Қарорининг мақсад ва вазифаларини тавсифлаб беринг.

➤ Жамғариб бориладиган ихтиёрий пенсия бадаллари деганда нимани тушунасиз.

➤ Жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадаллари нимани англатади.

➤ Жамғариб бориладиган пенсия бадалларини киритувчилар бўлиб кимлар бўлиши мумкин.

➤ Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи деганда нимани тушунасиз?

➤ Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимига ўтилишининг зарурлигини ифодалаб берингчи?

➤ Жамғариб бориладиган пенсия тизимининг ўзига хос хусусиятлари нималардан иборат.

➤ Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими орқали ялпи ички маҳсулот ва миллий даромаднинг тақсимланиши ва қайта тақсимланишини изоҳлаб беринг

➤ Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг қонуний асосларини ташкил етувчи қандай ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатларни биласиз.

➤ “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг мақсад ва вазифаларини тушунтириб беринг.

➤ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2005-йил 28-июндаги “Жамғариб бориладиган пенсия тизимини такомиллаштириш ва техника билан жиҳозлаш борасидаги кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-110-сонли Қарорининг мақсад ва вазифаларини айтиб беринг.

➤ “Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини инвестиция ва кредит ресурслари сифатида жойлаштириш тартиби тўғрисида”ги Низомда нималар белгилаб берилган.

➤ “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг мақсад ва вазифалари ҳамда ижтимоий таъминот муносабатларини тартибга солишдаги аҳамиятини ёритиб беринг.

➤ Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ҳисобга олиш қандай амалга оширилади.

➤ Жамғариб бориладиган пенсия дафтарчаси деганда нимани тушунасиз.

➤ Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида пенсияларни тайинлаш, ҳисоблаш ва тўлаш қандай амалга оширилади.

➤ Халқ банки томонидан фуқароларни жамғариб бориладиган пенсия тизимида шахсий ҳисобга олишда қандай мақсадлар кўзда тутилган.

- Фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларини очиш ва юритиш ҳамда уларга мажбурий ва ихтиёрий бадалларни киритиш тартиби қайси Низом асосида амалга оширилади.
- Жамғариб бориладиган пенсия тўловлари қандай ҳолларда тўхтатилади.
- Жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадалларининг миқдори нималарга боғлиқ.
- Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқи қандай амалга оширилади.
- Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексида жамғариб бориладиган пенсия тизими бўйича қандай имтиёзлар мавжуд.
- Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти қонунчилигидаги сўнгги ўзгаришларни биласизми?
- Жамғариб бориладиган пенсия тизимининг қандай ижобий жиҳатлари мавжуд?
- Сизнинг фикрингизча, жамғариб бориладиган пенсия тизимининг қандай камчиликлари бор?
- Жамғариб бориладиган пенсия тизими ҳозирда қандай функцияларни бажаради.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. 1992-йил 8-декабр.
2. Ўзбекистон Республикасининг 2004-йил 2-декабрдаги “Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуни.
3. Ўзбекистон Республикасининг 2005-йил 23-сентябрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва кўшимчалар киритиш ҳақида”ги Қонуни.
4. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамыз. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 488 б.
5. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 104 б.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017-йил 7-февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони.
7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004-йил 21-декабрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунини амалга ошириш чоратадбирлари ҳақида”ги 595-сонли Қарори.

8. Алляров Ш., Тошмухамедова Д. Давлат пенсия таъминоти. Ўқув кўлланма. – Т.: “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2015. – 232 б.
9. Борисенко Н.Ю. Пенсионное обеспечение. Учебник. – М.: «Дашков и К0», 2009. – 576 с.
10. Вахобов А.В., Маликов Т.С. Молия. Дарслик. – Т.: “Ношир”, 2012. – 676 б.
11. Вахабов А.В. Миллий пенсия тизимини молиявий барқарорлигини таъминлаш механизми ва амалга ошириш дастаклари. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 11-16-б.
12. Вахабов Д.Р. Пенсия тизимини ислоҳ қилишнинг жаҳон тажрибаси // Молия. 2010. - № 4. 21-27-бр.
13. Влияние единого социального платежа на занятость и финансовые показатели предприятий в Республики Узбекистан. Аналитическая записка. УНДП Узбекистан. Ташкент – 2015. – С. 6
14. Голубева С.В. Развитие пенсионных систем зарубежных стран и России в условиях демографического старения: автореф дис.к.е.н. – М.: «Российский университет дружбы народов», 2008. – С. 6.
15. Давронов Ш.З. Развитие устойчивого накопительного пенсионного обеспечения в банковской системе Узбекистана. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 120-121-б..
16. Jun Peng. State and Local Pension Fund Management. (Public Administration and Public Policy) 0th Edition. USA: Publisher: Auerbach Publications (August 21, 2008). – 288 p.
17. Зиядуллаев М.Ж. Пенсия таъминотидаги ислохотлар ва яратилган интерактив хизматлар. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 19-21-б.
18. Ўлмасов А., Вахабов А. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: “Шарқ”, 2006. – 448 б.

2-мавзу. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши (4 соат)

Режа

1. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг мазмуни ва манбалари. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг таркиби, тузилиши ва динамикаси. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларини шакллантиришда хўжалик юритувчи субъектлар ва аҳолининг иштироқи ҳамда солиқ идораларининг аҳамияти.

2. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари барқарорлигини таъминлаш. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг шаклланиши жараёнидаги ўзига хос муаммолар.

3. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти харажатларининг мазмуни, таркиби ва тузилиши. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида пенсияларни ҳисоблаш ва тўлаш тартиби. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида амалга ошириладиган пенсиялар ва бошқа тўловлар.

4. Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши мутаносиблигини таъминлаш. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларидан самарали фойдаланишдаги муаммолар ва уларнинг йечимлари.

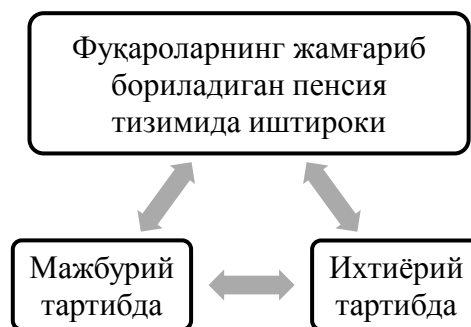
Таянч сўзлар: жамғариб бориладиган пенсия, пенсия тизими, иш ҳақи, меҳнат стажи, инвестиция, фоиз, молиявий маблағлар, мажбурий ажратмалар, пенсияларни ҳисоблаш ва тўлаш, пенсия таъминоти харажатлари.

1. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг мазмуни ва манбалари. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг таркиби, тузилиши ва динамикаси. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларини шакллантиришда хўжалик юритувчи субъектлар ва аҳолининг иштироқи ҳамда солиқ идораларининг аҳамияти.

Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг манбасини фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисоб рақамларига мажбурий ҳар ойлик бадаллар ташкил қилади. Бунда жисмоний шахсларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳисоблаб чиқарилган даромад солиғи суммасидан тегишли равишда чиқариб ташланган ҳолда ходимнинг ҳисобланган иш ҳақи (даромади)нинг бир фоизи ҳисобига жамғариладиган пенсия маблағлари шаклланади. Таъкидлаш жоизки, ходимларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ҳар ойлик бадаллар тўлаш 2005-йилнинг январ ойи учун ҳисобланган иш ҳақи (даромад)дан бошланган. Жамғариб бориладиган пенсия тизимида пенсия

жамғармаларини фуқаролар ва хўжалик юритувчи субъектларнинг маблағлари ҳисобига эмас, балки давлат бюджетига тўланиши лозим бўлган маблағлардан ажратмалар ҳисобига шакллантириш механизми амал қилмоқда. Бунда, фуқароларнинг яқка тартибдаги жамғариб бориладиган пенсия ҳисоб-варақларига мажбурий бадаллар жисмоний шахслар даромад солиғининг бюджетга йўналтириладиган бир қисми ҳисобидан амалга оширилади.

Албатта, жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини шакллантириш учун, аввало, ушбу тизимга аъзоликни таъминлаш керак. Аъзолик еса 2 хил тарзда бўлиши мумкин: мажбурий ва ихтиёрий. Меҳнат фаолиятини меҳнат шартномаси асосида амалга оширувчи фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия тизимида мажбурий тартибда, бироқ, яқка тартибдаги тадбиркорлар, юридик шахс ташкил етмаган ҳолда фаолият юритувчи деҳқон хўжаликларининг аъзолари, шунингдек, бошқа фуқаролар жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрийлик асосида иштирок етишлари мумкин (2.1-расм).

2.1-расм. Жамғариб бориладиган пенсия тизимидаги иштироки¹⁵

Жисмоний шахсларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳисоблаб чиқарилган даромад солиғининг тегишлича камайтирилган суммаси ҳисобига жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадалларини иш берувчи ҳар ойда тўлаб боради.

Халқ банки томонидан фуқароларга шахсий жамғариладиган пенсия маблағларининг ўз вақтида ва тўлиқ миқдорда тўланиши, ўз навбатида, банкнинг молиявий ҳолатига ҳам боғлиқ бўлади. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотини амалга оширувчи Халқ банкининг сўнгги йиллардаги молиявий кўрсаткичлари барқарор суръатларни қайд етмоқда. Жумладан, 2017-йил 1-сентябр ҳолатига Халқ банкининг 198 та филиали, шунингдек, 27 та мини-банк, 2855 та жамғарма, махсус, коммунал ва кўчма (сайёр) кассалари ва 183 та халқаро пул ўтказмалари ва 54 та валюта айирбошлаш шохобчалари аҳоли ва мижозларга хизмат кўрсатмоқда. 2017-йил 1-сентябр ҳолатига банк капитали 566,7 млрд. сўмни, депозит базаси 3540,7 млрд. сўмни, аҳоли омонатлари 2696,7 млрд. сўмни, банкнинг кредит портфели 2832,5 млрд. сўмни ташкил қилиб, ўтган йилнинг шу

¹⁵ Ўзбекистон Республикасининг “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуни. 2004 йил 2 декабрь. 6-модда.

даврига нисбатан сезиларли тарзда ошган¹⁶. Бу еса иқтисодийни модернизация қилиш нуқтаи назаридан ижобий ҳолат ҳисобланади.

Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларидан жамғариб бориладиган пенсия тўловлари тўлаш учун фойдаланилади. Маълумотларга кўра, 2015-йилда жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимидан 9256100 нафар фуқаро фойдаланган¹⁷. Қонун ҳужжатларида белгиланганидек, Халқ банки фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимида қўйилган маблағларни марказлашган ҳолда узоқ муддатли активларга инвестиция ва кредит ресурслари сифатида жойлаштириб келмоқда.

Бугуни кунда пенсия ёшига етган кекса ёшдаги фуқаролар ҳар ойда олинадиган давлат пенсиясига қўшимча равишда бирданига ёки қисман олиш йўли билан ҳисобварақларидаги маблағларни Халқ банки филиалларидан олишмоқда.

Халқ банки ва маҳаллий ҳокимият органлари томонидан жамғариб бориладиган пенсия тизимининг самарадорлигини таъминлаш бўйича ишлар олиб борилмоқда. Республиканинг барча минтақаларидаги Халқ банки бўлимларида хўжалик юритувчи субъектларнинг тақдимномаси бўйича фуқаролар учун яқка тартибдаги жамғариб бориладиган пенсия ҳисоб-варақлари очилди, шахсий жамғариб бориладиган пенсия дафтарчалари берилиб, жамғариб бориладиган пенсия тизимида ҳисобга қўйишнинг электрон маълумотлар базаси шакллантирилди.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки Халқ банки билан биргаликда иш берувчилар томонидан фуқароларнинг яқка тартибдаги жамғариб бориладиган пенсия ҳисоб-варақларига мажбурий бадалларни қўшиб тўлаш тартибини амалга оширади. Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия ҳисоб-варақларига бадаллар ўз вақтида ва тўлиқ ўтказилмаганлиги учун айбдор шахсларга нисбатан солиққа оид амалдаги қонун ҳужжатларига мувофиқ таъсир чоралари қўлланилади. Албатта, бундай чоралар жамғариб бориладиган пенсия тизимини тартибга солишда муҳим аҳамиятга эга.

2. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари барқарорлигини таъминлаш. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг шаклланиши жараёнидаги ўзига хос муаммолар.

Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари барқарорлиги, аввало, тизимни тартибга солувчи ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатларни тўла амал қилиш ва такомиллашувига, Халқ банки томонидан ушбу маблағлардан инвестиция ва кредит сифатида самарали фойдаланишга, тизимда

¹⁶ <https://www.xb.uz>.

¹⁷ www.xb.uz.

ихтиёрий иштирок етувчи фуқароларга рағбатлантирувчи омилларнинг таъсирчан механизмига, иқтисодиётда банд аҳоли сонига, фуқароларнинг ойлик маош миқдорларига, инфляция суръатларига, фуқароларнинг умр кўриш давомийлигига боғлиқ бўлади.

Таъкидлаш жоизки инсон кексайганда унинг тўкин яшашига имкон берадиган пенсия тизимини молиялаштириш усулини яратиш ва уни самарали жорий қилиш, ижтимоий адолатни таъминлаш жамғариладиган пенсия тизимини молиявий барқарорлаштиришга имкон беради. Турли давлатларда бу мақсадга еришиш йўллари бир-биридан фарқ қилади.

Пенсия таъминоти масаласи айниқса XX асрнинг 80-йилларида мураккаблашди – айнан шу вақтда дунёнинг ривожланган ва ривожланаётган давлатларида пенсия тизими ислохотлари бошланди. Ишлаётганлар (тўлайдиганлар) билан ишламаётганлар (пенсия оладиганлар) ўртасидаги фарқ кўпайгани учун тақсимлаш тизими ишламай қолди ва бу муаммо пенсия тизимини ислох қилишга мажбур қилди. Пенсия таъминотидаги фарқ асосан давлат харажатлари ҳисобидан қопланарди, яъни бу ҳам пенсия таъминоти ўзгаришига сабаб бўлди.

Пенсия тизими барқарорлигини таъминлашда қуйидаги жиҳатларга алоҳида еътибор бериш зарур:

– ишловчи фуқаролар ўз ойлик маошларидан шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига маблағларни ойма-ой жамғариб борадилар. Мазкур жамғармалар иқтисодиётда инвестиция ва кредит ресурслари сифатида жойлаштирилади. Аммо жамғарма егаси ўз жамғармаси учун оладиган кўшимча устама даромад ресурслардан фойдаланганлик учун фоиз устамасидан бир неча марта кам ҳисобланади ҳамда жамғарма маблағлари иқтисодиётдаги турли инфляцион ўзгаришлардан ҳимояланмайди. Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминотига нисбатан фуқаролар қарашларини ижобий тарафга ўзгартириш, уларнинг йиллар давомида жамғариб борадиган маблағларига нисбатан устама фоиз ставкаларини ошириш ҳамда турли салбий инфляцион таъсирлардан ҳимоялаш чораларини кучайтириш зарур;

– нодавлат пенсия тизимини шакллантириш учун унинг қонунчилик асосларини яратиш ҳамда улар фаолиятини назорат қилишнинг қатъий тизимини яратиш мақсадга мувофиқ;

– пенсия таъминоти тизимида муассасалар ва ташкилотлар ўртасидаги ўзаро ахбарот алмашинув тизимини такомиллаштириш лозим;

– аёллар ва еракларнинг умр кўриш давомийлиги ва ижтимоий суғурта бадалларини тўлаш вақти давомийлигини ҳисобга олган ҳолда пенсия ёши ва иш стажини яхлитлаш лозим (аёллар 55 ёшда 20 йиллик иш стажи билан ёшга доир пенсияга чиқадилар, уларнинг ўртача умр кўриш давомийлиги-ўртача 75,8 йил, еракларда 60 ёшда 25 йиллик иш стажи билан ёшга доир пенсияга чиқадилар, уларнинг ўртача умр кўриш давомийлиги 71,1 йил);

– ягона ижтимоий тўлов бўйича ҳисоблаш базасини кенгайтирилиши зарур. Бунда, аввалом бор, жисмоний шахсларнинг кўшимча даромадлари сифатида еътироф этиладиган мулкӣ даромадлардан ягона ижтимоий тўлов ҳисобланиши мақсадга мувофиқ.

3. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти харажатларининг мазмуни, таркиби ва тузилиши. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида пенсияларни ҳисоблаш ва тўлаш тартиби. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида амалга ошириладиган пенсиялар ва бошқа тўловлар.

Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларидан жамғариб бориладиган пенсия тўловлари тўлаш учун фойдаланилади ва жамғариб бориладиган пенсия тизими билан боғлиқ бўлмаган мажбуриятларни бажариш учун фойдаланиш мумкин емас.

Халқ банки жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларининг алоҳида ҳисобини юритади. Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини кўпайтириш ҳамда уларни пул қадрсизланишидан ҳимоя этиш мақсадида бундай маблағлардан инвестиция ва кредит ресурслари сифатида, шунингдек, молиявий воситаларга жойлаштириш учун фойдаланилиши мумкин.

Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларидан инвестиция ва кредит ресурслари сифатида фойдаланиш Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги билан келишилган ҳолда Халқ банки томонидан амалга оширилади. Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини молиявий воситаларга жойлаштириш тартиби Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан белгиланади.

Жамғариб бориладиган пенсия бадаллари шаклида тушган пул маблағлари кейинчалик фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига ўтказиш учун Халқ банки филиали томонидан махсус транзит ҳисобварағига ўтказилади. Халқ банки филиали жамғариб бориладиган пенсия бадаллари тушган кундан кейинги иш кунидан кечикмай маблағларни ҳосил бўлган мажбуриятлар миқдорида Халқ банкнинг марказий операция филиалига ўтказилади. Филиаллардан олинган маблағлар Халқ банкнинг марказий операция филиали томонидан белгиланган тартибда жойлаштирилади.

Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти харажатлари икки қисмга бўлинади. Биринчиси, фуқароларга қонунчиликка кўра пенсия ёшига етганларида улар учун очилган Халқ банкидаги шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидан маблағларнинг тўланиши бўлса, иккинчиси, Халқ банки томонидан жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини инвестиция ва кредит

ресурслари сифатида, шу жумладан, молиявий воситаларга йўналтирилишидир.

Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидан жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш учун фуқаролар “Фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидан маблағларни тўлаш тартиби тўғрисида”ги Низом асосида тасдиқланган шакл бўйича Гувоҳнома бериш тўғрисидаги ариза билан жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олувчининг яшаш жойидаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси бўлимига мурожаат қиладилар.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимининг қатнашчиси бўлган ходим томонидан вакил қилинган иш берувчининг мансабдор шахси ариза берувчи бўлиши мумкин. Бу ҳолда ариза жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олувчининг яшаш жойидаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси бўлимига берилади.

4. Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши мутаносиблигини таъминлаш. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларидан самарали фойдаланишдаги муаммолар ва уларнинг йечимлари.

Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши мутаносиблигини таъминлашга бир қанча омиллар таъсир кўрсатади. Жумладан:

- иш билан банд аҳоли сони;
- жисмоний шахслар иш ҳақиларининг миқдори;
- демографик жараёнлар;
- жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрий асосда иштирок етувчилар учун рағбатлантирувчи омилларнинг мавжудлиги;
- Халқ банки томонидан жамғариб бориладиган пенсия маблағларига фоизлар тўланиши.

1. Иш билан банд аҳоли сонининг ўсиши, ўз навбатида, жамғариб бориладиган пенсия маблағлари миқдорининг ошишига олиб келади. Чунки, амалдаги қонунчиликка кўра иш берувчиларнинг, шунингдек, меҳнат фаолиятини меҳнат шартномаси асосида амалга оширувчи фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок етиши мажбурийдир.

2. Ўз навбатида, жисмоний шахслар иш ҳақилари миқдорининг ошиши ҳам пенсия маблағлари миқдорининг ошишига туртки бўлади. Сабаби, 2005-йил 1-январдан бошлаб фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисоб рақамларига мажбурий ҳар ойлик бадаллар жисмоний шахсларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳисоблаб чиқарилган даромад солиғи суммасидан тегишли равишда чиқариб ташланган ҳолда ходимнинг ҳисобланган иш ҳақининг бир фоизи миқдорида амалга оширилиши белгиланган. Демак, жисмоний шахс иш

хақилари миқдори қанчалик юқори бўлса, жамғариб бориладиган пенсия тизимига ажратма миқдори ҳам шунчалик катта бўлади ва аксинча.

3. Демографик жараёнлар ҳам жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши мутаносиблигини таъминлашда муҳим ўрин тутди. Сабаби, аҳоли сонининг ўсиши ҳам, ўз навбатида, истиқболда уларнинг меҳнат қилишлари евазига ойлик иш ҳақиларининг 1 фоизини жамғариб бориладиган пенсия тизимига ажратма қилиш имконини беради.

4. Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрий асосда иштирок етувчилар учун рағбатлантирувчи омилларнинг мавжудлиги ёки унга доир таъсирчан механизмнинг амал қилиши муҳим ҳисобланади. Чунки ана шундай омилларнинг мавжудлиги фуқароларни ихтиёрий равишда жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок етиш имконини беради ва бу ҳол ушбу тизимнинг молиявий барқарорлигига ижобий таъсир кўрсатади.

5. Маълумки, фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига мажбурий киритилган бадалларига инфляция даражасидан кам бўлмаган миқдорда даромадлар кўшиб келинмоқда. Ўзбекистонда 2016-йилда инфляция даражаси 5,7 фоизни ташкил қилди¹⁸. Демак, Халқ банки жамғариб бориладиган пенсия маблағларига ҳар йили 6-8 фоизгача даромад кўшиб боради. Қолаверса, ихтиёрий киритилган маблағларга 2011-йилдан бошлаб Марказий банк қайта молиялаш ставкасидан (ҳозирда бу ставка йиллик 14 фоизни ташкил қилади) юқори миқдорда даромадлар кўшиб келинмоқда. Бу ҳол Халқ банки томонидан аҳолига қулай ва манфаатли бўлган хизматларни таклиф етаётганлигини ҳамда сифатли хизмат кўрсатиш орқали турмуш фаровонлигини янада юксалтираётганлигини кўрсатади.

Баҳс мунозаралар учун саволлар

➤ Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг мазмуни ва манбаларини айтиб беринг

➤ Фуқаролар жамғариб бориладиган пенсия тизимида қандай тартибда иштирок етади

➤ Халқ банки томонидан фуқароларга шахсий жамғариладиган пенсия маблағларининг ўз вақтида ва тўлиқ миқдорда тўланиши нималарга боғлиқ.

➤ Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисоб-варақларида маблағларни шакллантириш манбаларини изоҳлаб беринг.

➤ Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларини шакллантиришда хўжалик юритувчи субъектлар ва аҳолининг иштирокини тушунтириб беринг

¹⁸ <http://www.cbu.uz/uzc/monetarnaya-politika/doklad-o-monetarnoy-politike>.

- Ўзбекистон Республикаси ҳудудида доимий яшовчи чет еллик фуқаролар ва фуқаролиги бўлмаган шахслар жамғариб бориладиган пенсия таъминотида қандай ҳуқуқиларга ега.
- Жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок етувчи фуқаролар пенсия тўловларини қандай тартибда оладилар.
- Мавсумий ишларда жамғариб бориладиган пенсия тизимининг амал қилишини изоҳлаб беринг.
- Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари барқарорлигини таъминлашнинг қандай омилларини биласиз?
- Ўзбекистон пенсия тизимининг самарадорлигини ошириш учун қандай тадбирларни амалга ошириш зарур, деб ҳисоблайсиз.
- Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг шаклланиши жараёнидаги ўзига хос муаммоларни айтиб берингчи?
- Жамғариб бориладиган пенсия тизими самарадорлигининг пасайишига олиб келувчи қандай омилларни айта оласиз?
- Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти харажатларининг мазмунини изоҳлаб беринг.
- Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларидан инвестиция ва кредит ресурслари сифатида фойдаланиш қандай тартибда амалга оширилади.
- Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти харажатларининг таркиби ва тузилишини тавсифлаб беринг.
- Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида пенсияларни ҳисоблаш ва тўлаш қандай тартибда амалга оширилади.
- Жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғининг ставкалари билан жамғариб бориладиган пенсия таъминоти ўртасида қандай боғлиқлик мавжуд.
- Жисмоний шахсларнинг иш ҳақи миқдори билан жамғариб бориладиган пенсия таъминоти ўртасидаги боғлиқликни тушунтириб беринг.
- Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши мутаносиблиги деганда нимани тушунасиз.
- Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши мутаносиблигини таъминлашга қандай омиллар таъсир кўрсатади.
- Иш билан банд аҳоли сони билан жамғариб бориладиган пенсия маблағлари миқдори ўртасида қандай боғлиқлик мавжуд.
- Демографик жараёнлар жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши мутаносиблигига қандай таъсир кўрсатади.
- Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрий асосда иштирок етувчилар учун қандай рағбатлантирувчи омиллар мавжуд.

➤ Фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига мажбурий киритилган бадалларига инфляция омили қай даражада таъсир кўрсатади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. 1992-йил 8-декабр.
2. Ўзбекистон Республикасининг 2004-йил 2-декабрдаги “Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуни.
3. Ўзбекистон Республикасининг 2005-йил 23-сентябрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги Қонуни.
4. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамыз. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 488 б.
5. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 104 б.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017-йил 7-февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони.
7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004-йил 21-декабрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунини амалга ошириш чоратадбирлари ҳақида”ги 595-сонли Қарори.
8. Аллаяров Ш., Тошмухамедова Д. Давлат пенсия таъминоти. Ўқув қўлланма. – Т.: “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2015. – 232 б.
9. Борисенко Н.Ю. Пенсионное обеспечение. Учебник. – М.: «Дашков и К0», 2009. – 576 с.
10. Ваҳобов А.В., Маликов Т.С. Молия. Дарслик. – Т.: “Ношир”, 2012. – 676 б.
11. Ваҳобов А.В. Миллий пенсия тизимини молиявий барқарорлигини таъминлаш механизми ва амалга ошириш дастақлари. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 11-16-б.
12. Ваҳобов Д.Р. Пенсия тизимини ислоҳ қилишнинг жаҳон тажрибаси // Молия. 2010. - № 4. 21-27-бр.
13. Влияние единого социального платежа на занятость и финансовые показатели предприятий в Республики Узбекистан. Аналитическая записка. УНДП Узбекистан. Ташкент – 2015. – С. 6

14. Голубева С.В. Развитие пенсионных систем зарубежных стран и России в условиях демографического старения: автореф дис.к.е.н. – М.: «Российский университет дружбы народов», 2008. – С. 6.

15. Давронов Ш.З. Развитие устойчивого накопительного пенсионного обеспечения в банковской системе Узбекистана. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 120-121-б..

16. Jun Peng. State and Local Pension Fund Management. (Public Administration and Public Policy) 0th Edition. USA: Publisher: Auerbach Publications (August 21, 2008). – 288 p.

17. Зиядуллаев М.Ж. Пенсия таъминотидаги ислохотлар ва яратилган интерактив хизматлар. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 19-21-б.

18. Ўлмасов А., Вахобов А. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: “Шарқ”, 2006. – 448 б.

3-мавзу: Жамғариб бориладиган пенсия таъминотини такомиллаштириш истикболлари (2 соат)

Режа

1. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятининг қонуний асосларини мустаҳкамлаш

2. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари барқарорлигини таъминлаш, оқилна фойдаланиш ва бюджетининг баланслилигини таъминлаш

3. Жамғариб бориладиган пенсия тизимини такомиллаштириш ва техника билан жиҳозлаш

4. Иқтисодий ислохотларнинг ҳозирги шароитида жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятини такомиллаштириш

Калит сўзлар: жамғариб бориладиган пенсия маблағлари, техника ва жиҳозлаш, бюджет, инвестициялаш, молиявий барқарорлик

1. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятининг қонуний асосларини мустаҳкамлаш

Республикада аҳолини ижтимоий ҳимоялаш тизимини такомиллаштириш, жумладан, унинг қонуний-ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлаш жараёни мустақиллика эришилгандан ҳозирга қадар энг долзарб йўналишлардан биридир. Ўзбекистонга собиқ Иттифоқ тизимидан мерос бўлиб қолган пенсия таъминоти тизими бозор иқтисодиёти

талабларига жавоб беролмайдиган, асосан, давлат бюджетидан молиялаштириладиган ижтимоий таъминот тизимига айланиб қолган еди. Пенсия таъминоти тизимини ривожлантиришга қаратилган қонуний-ҳуқуқий базани мукаммал даражада ишлаб чиқиш мамлакатимизда умр давомийлиги ошиб бораётган бир даврда аҳолининг пенсия олувчи қисмини моддий таъминлашда ва уларнинг турмуш даражасини яхшилаш, фаровонлигини оширишдаги муҳим вазифалардан биридир.

Кексаларни ижтимоий ҳимоя қилиш тизимининг самарадорлиги кекса авлод вакилларининг фаровонлиги билан баҳоланади. Фаровонлик деганда, нафақат, кекса кишининг физиологик ҳолатини сақлаш, балки уни ривожлантириш, қариш жараёнида ижтимоий фаоллигини сақлаб туришни таъминловчи турмуш кечириш учун энг кам реал миқдорни назарда тутиш керак. Шунингдек, инсоннинг бутун ҳаёти давомида жисмоний, ижтимоий ва ақлий имкониятларини мақбуллаштириш жараёнини кўзда тутати. Бу инсон кекса ёшга етганида ҳам соғлом турмуш кечириш, ижтимоий жиҳатдан фаол ва юқори турмуш даражасига ега бўлишни давом еттириш мақсадини кўзлайди.

Бу борада олиб борилаётган ишларнинг мантиқий давоми сифатида Юртбошимиз томонидан ишлаб чиқилган Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси соҳа тараққиётида янги саҳифа очди. Унинг асосий мақсади – олиб борилаётган ислохотлар самарадорлигини тубдан ошириш, давлат ва жамиятнинг ҳар томонлама ва жадал ривожланишини таъминлаш учун шарт-шароитлар яратиш, мамлакатни модернизациялаш ва ҳаётнинг барча соҳаларини еркинлаштиришдан иборатдир¹⁹. Ушбу мақсадга еришиш учун Ҳаракатлар стратегиясида “Ижтимоий соҳани ривожлантириш” деб номланган тўртинчи йўналиш кўзда тутилган бўлиб, жумладан “... фуқароларни ижтимоий ҳимоя қилиш ва уларнинг саломатлигини сақлаш, ... аҳолининг муҳтож қатламларига кўрсатиладиган ижтимоий ёрдам сифатини ошириш”²⁰ чоратадбирларини амалга оширишни назарда тутати.

Аҳолининг кексайиш жараёни Ўзбекистон учун ҳам хос бўлмоқда. Республикада кечаётган демографик жараёнларнинг замонавий тенденцияларининг таҳлили аҳолининг ёш таркибида болалар салмоғининг камайиб, меҳнатга лаёқатли ёшдаги ва қариялар салмоғининг ошиб бораётганлигини кўрсатмоқда. Бу еса, ўз навбатида, истиқболда мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиши йўналишларида ҳам ўзига хос ўзгаришларнинг амалга оширилишини, аҳоли кексайишининг ҳудудий ва гендер жиҳатлари еътиборга олинган кексаларни ижтимоий ҳимоя қилиш лойиҳалари ва дастурларини ишлаб чиқишни талаб этади.

Пенсия таъминоти тизимига бозор муносабатларининг тобора кенг кириб бориши келажакда фуқароларнинг қариликдаги моддий таъминотини

¹⁹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармониغا шарҳ. Манба: <http://www.uza.uz/>

²⁰ Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси, 4.2-банд.

яхшилашга хизмат қилувчи бозор иқтисодиётининг бошқа, прогрессив унсурларини – корпоратив пенсия таъминоти ҳамда хусусий пенсия фондлари фаолиятини кенгайтиришни талаб этади. Бу еса пенсия таъминотининг иқтисодий асосларини мустаҳкамлашга ва молиявий манбаларининг барқарорлигига олиб келади. Бу унсурлар, бир томондан, давлат пенсия таъминотига қўшимча равишда фуқароларга кексайганда муносиб турмуш шароитлари ва моддий фаровонликни таъминласа, иккинчи томондан, молия бозорининг кенгайтишига олиб келади ҳамда молиявий ресурсларни қайта тақсимлашнинг бозор механизмларини мустаҳкамлайди.

Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими мамлакатимиз фуқароларининг давлат пенсия таъминотига қўшимча равишда моддий таъминланишлари учун молиявий базани шакллантиришга, фуқароларимизнинг кексайгандаги фаровонлигини таъминлашга хизмат қилмоқда. Шу билан бирга, Халқ банкида жамғариб бориладиган пенсия тўловлари орқали тўпланган ва вақтинча бўш пул маблағлари инвестицион мақсадларда ишлатилиб, бу фаолиятнинг натижасида тизимнинг молиявий барқарорлиги мустаҳкамланмоқда. Бозор хўжалиги принципларининг тобора кенгроқ қарор топаётганлиги пенсия таъминотининг нодавлат шакллари юзага келтиришга, пенсия таъминотида давлат ва хусусий сектор ҳамкорлигини шакллантиришга, фуқароларнинг ижтимоий таъминланишида ижтимоий шерикликнинг шакл ва усулларининг кенгайтишига шароит яратмоқда.

Тараққий етган мамлакатлар тажрибаларидан келиб чиқиб, Ўзбекистонда хусусий пенсия фондлари фаолиятини ташкил етишнинг ҳуқуқий асосларини ишлаб чиқиш, пенсия тизимини ривожлантиришда жаҳоннинг ривожланган мамлакатлар пенсия тизими борасидаги тажрибаларини ўрганиш, улардан мамлакатимиз пенсия тизимининг ўзига хос хусусиятларидан келиб чиқиб, ижодий фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Ижтимоий соҳаларда ислоҳотлар ўтказиш, энг аввало, бозор муносабатлари талабларига жавоб берувчи янги қонунчилик базасини такомиллаштиришни талаб қилади. Шу муносабат билан қуйидагиларни ўз ичига олувчи қонунлар ишлаб чиқиш ва қабул қилиш лозим:

– нодавлат пенсия жамғармаларини шакллантириш ва фаолият кўрсатиш тартибларини, уларнинг давлат ва жамият олдидаги жавобгарлиги, ушбу жамғармалар иштирокчилари билан давлат ўртасидаги муносабатларни тартибга солувчи “Нодавлат пенсия жамғармалари тўғрисида”ги Қонунни ишлаб чиқиш;

– мамлакатдаги янги иқтисодий ва ижтимоий вазиятга мос келувчи, бозор муносабатларининг талабларига жавоб берувчи ва ижтимоий таъминотнинг барча шакллари ўз ичига олувчи “Ижтимоий таъминот Кодекси”ни ишлаб чиқиш ва қабул қилиш.

Мамлакатда ишлаб чиқилиши ва қабул қилиниши зарур бўлган пенсия таъминоти ва ижтимоий таъминотнинг қонунчилик базаси

республикамизнинг янги, ўзгарган ижтимоий-иқтисодий шароитларини ҳисобга олиши, кексайганда кўшимча ижтимоий ҳимояни таъминлаш учун етарли шароитлар яратиши, пенсия маблағларининг шаклланиш манбалари ва харажат йўналишларини аниқ белгилаши, еркаклар ва аёллар учун пенсияларни белгилаш шароитларини тенглаштириши ёки жуда бўлмаганда яқинлаштириши, имтиёзли пенсияларни оқилона даражада қисқартирилишини ҳисобга олиши лозим.

2. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари барқарорлигини таъминлаш, оқилона фойдаланиш ва бюджетининг баланслилигини таъминлаш

Бугунги кунда барча мамлакатлардаги жамғариб бориладиган ҳамда авлодлар бирдамлиги – тақсимловчи пенсия тизимлари жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг салбий таъсирини сезмоқда. Бу таъсир, энг аввало, молиявий ресурсларнинг етишмаслиги ҳамда давлат бюджетининг дефицитлигида намоён бўлмоқда. Жаҳон банкининг прогноз маълумотларига кўра, 2060-йилга бориб, пенсионерларга хизмат кўрсатиш ва уларни қўллаб-қувватлашга йўналтириладиган давлат харажатлари ўртача 5 ф.п.га ўсиб боради, пенсия таъминоти учун кўшимча равишда жаҳон ЯИМининг 2,4 фоизи талаб етилади. Шунинг ҳам таъкидлаш жоизки, айнан, пенсия тўловларининг ўсиши умумий миқёсда бюджет харажатларининг ўсишига олиб келади. Бу кўрсаткич Европа иттифоқи мамлакатларида ЯИМнинг 4 фоизини ташкил қилади²¹.

Ўзбекистонда 2004-йилда нодавлат пенсия таъминотини жорий қилиш бўйича дастлабки қадамлар ташланиб, ҳозирда шаклланган ва такомиллашиб бораётган жамғариб бориладиган пенсия тизими банк сектори билан ўзаро алоқада бўлиб, дунёдаги барқарор ва самарали жамғариб бориладиган пенсия тизимларидан бири ҳисобланади.

Жамғариб бориладиган пенсия тизимининг барқарорлиги фуқароларнинг даромад солиғи суммасидан тегишли равишда чиқариб ташланган ҳолда ходимнинг ҳисобланган иш ҳақининг бир фоизи миқдоридан йиғилган маблағларнинг Халқ банки томонидан тақсимланиши ва қайта тақсимланишининг ташкил етилиши риск даражасининг нисбатан пастлиги билан баҳоланади. 2017-йилнинг 1-январ ҳолатига фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағлари ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 18,2 фоизга ўсган. Халқ банкидаги фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия маблағларининг даромадлилиги мамлакатдаги расмий инфляция даражасидан юқоридир.

²¹ Давронов Ш.З. Развитие устойчивого накопительного пенсионного обеспечения в банковской системе Узбекистана. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2017. 120-121-б.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010-йил 26-ноябрдаги “2011-2015 йилларда республика молия-банк тизимини янада ислоҳ қилиш ва барқарорлигини ошириш ҳамда юқори халқаро рейтинг кўрсаткичларига еришишнинг устувор йўналишлари тўғрисида”ги ПҚ-1438-сонли Қарори асосида жамғариладиган пенсия тизимини ривожлантириш ва янада кенгайтириш тадбирлари белгиланди. Жумладан:

– фуқароларнинг ихтиёрий бадалларидан жамғариб бориладиган пенсия тизимига тушувчи маблағларни кўпайтиришни рағбатлантиришга қаратилган комплекс чора-тадбирларни амалга ошириш, шу жумладан: а) Халқ банки томонидан жамғариб бориладиган пенсия тизимига ихтиёрий асосда бадаллар киритувчи шахслар учун банк хизматларининг жозибадор турларини жорий қилиш (кредитлаш, банк хизматларининг жозибадор тарифларини тақдим етиш ва х.к.); б) жамғариб бориладиган пенсия тизимига маблағларни узоқ муддатга жойлаштиришнинг афзалликлари, қонунчилик билан тақдим етилган солиқ имтиёзлари, жойлаштирилган маблағларнинг даромадлилиги ва қайтариш кафолатлари тўғрисида аҳоли ўртасида кенг тушунтириш ишларини олиб бориш;

– тижорат банклари орқали жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағлари ҳисобидан иқтисодиётнинг базавий тармоқлари ва йирик ишлаб чиқариш инфратузилма объектларида амалга оширилаётган стратегик жиҳатдан муҳим инвестиция лойиҳаларини кўшма молиялаштиришни, шу жумладан, Ўзбекистон Тикланиш ва тараққиёт фондининг валютавий кредитлари ҳисобидан кўшма молиялаштиришни кенгайтириш;

– жамғариб бориладиган пенсия тизими ресурс базасини кенгайтириш ва жойлаштирилаётган маблағлар портфелини диверсификациялаш мақсадида жамғариб бориладиган пенсия тизимининг вақтинча бўш турган пул маблағларини тижорат банклари ва молиявий жиҳатдан барқарор бўлган йирик корхоналарнинг юқори ликвидли молиявий воситаларига (депозитлар, облигациялар) йўналтириш, фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобрақамларига маблағларни киритиш жараёнини такомиллаштириш мақсадида иш берувчилар томонидан тақдим етиладиган электрон реестрларни узатиш ва қайта ишлаш механизминини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш.

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Марказий банки Бошқарувининг кўшма Қарори асосида 2006-йил 7-октябрда тасдиқланган “Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини инвестиция ва кредит ресурслари сифатида жойлаштириш тартиби тўғрисида”ги Низом асосида Халқ банки томонидан жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини инвестиция ва кредит ресурслари сифатида, шу жумладан, молиявий воситаларга жойлаштирилмоқда. Банк тизимига асосланган жамғариб бориладиган пенсия тизими фуқароларнинг жамғариладиган пенсия маблағларининг сақланиши ва унинг янада кўпайтирилишини таъминлаб, бир вақтнинг ўзида ушбу маблағларнинг кредит сифатида

берилиши ишлаб чиқарилаётган товар ва хизматлар ҳажмини оширишни рағбатлантирмоқда.

Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларининг даромадлигини таъминлаш мақсадида қолдиқ маблағлари иқтисодиётнинг қуйидаги тармоқларини ривожлантиришга йўналтирилмоқда: энергетика ва нефт-газ тармоғига – 35-40%; химия ва кончилик тармоғига – 4-6%; енгил саноат ва қурилишга – 28-32%; қишлоқ хўжалиги ва машинасозликка – 4-5%; соғлиқни сақлаш ва илм-фанга – 4-5%; портфел ва реал инвестицияларга – 10-15%.

Хорижий давлатлар тажрибасидан маълумки, пенсия жамғармаларининг маблағлари инвестицияларни молиялаштиришнинг муҳим манбаи ҳисобланади. Ушбу маблағлар ўз хусусиятига кўра “узун пуллар” бўлиб, уларни инвестицияларни молиялаштириш учун жалб қилиш трансформация рискин камайтиради. Шунинг учун иқтисодиёт тармоқларини таркибий қайта қуриш ва модернизация қилиш янада фаоллаштирилаётган ҳозирги шароитда пенсия жамғармаларини инвестицияларга самарали трансформация қилиш муҳим масала бўлиб қолмоқда.

3. Жамғариб бориладиган пенсия тизимини такомиллаштириш ва техника билан жиҳозлаш

Маълумки, 1993-йил 3-сентябрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни ҳамда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004-йил 21-декабрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини амалга ошириш чора-тадбирлари ҳақида”ги 595-сонли Қарорини ижро этиш юзасидан Халқ банки ва маҳаллий ҳокимият органлари томонидан жамғариб бориладиган пенсия тизими амалда жорий этилди. Республиканинг барча минтақаларидаги Халқ банки бўлимларида хўжалик юритувчи субъектларнинг тақдимномаси бўйича фуқаролар учун яқка тартибдаги жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари очилган, шахсий жамғариб бориладиган пенсия дафтарчалари берилмоқда, жамғариб бориладиган пенсия тизимида ҳисобга қўйишнинг электрон маълумотлар базаси шакллантирилмоқда.

2005-йил 28-июнда Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Жамғариб бориладиган пенсия тизимини такомиллаштириш ва техника билан жиҳозлаш борасидаги кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-110-сонли Қарорининг қабул қилинишидан мақсад:

- жамғариб бориладиган пенсия тизимининг барқарор ишлашини ва техника билан тегишли даражада жиҳозланишини таъминлаш;
- жамғариб бориладиган пенсия тизимининг барқарор ишлаши учун Халқ банкини босқичма-босқич замонавий компьютер техникаси ҳамда

дастурлари билан таъминлаш тадбирлари ва харажатларнинг прогноз кўрсаткичлари дастурини маъқуллаш;

– тегишли органлари томонидан фуқароларнинг шахсий кодини бериш, айрим хўжалик юритувчи субъектлар, хусусан, фермер хўжаликлари томонидан ходимларни жамғариб бориладиган пенсия тизимида ҳисобга қўйиш учун Халқ банки филиалларига маълумотлар тақдим этиш ишларини талаб даражасида ташкил этиш;

– аҳоли ўртасида жамғариб бориладиган пенсия тизимининг афзалликлари тўғрисидаги тушунтириш ишларини олиб боришни фаоллаштириш, жумладан, пенсия жамғармаларини фуқаролар ва хўжалик юритувчи субъектларнинг маблағлари ҳисобига эмас, балки давлат бюджетига тўланиши лозим бўлган маблағлардан ажратмалар ҳисобига шакллантириш механизми ва хусусиятларини тўлиқ ёритиш;

– Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Давлат солиқ қўмитаси, Марказий банки Халқ банки билан биргаликда иш берувчилар томонидан фуқароларнинг якка тартибдаги жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига мажбурий бадалларни қўшиш ва тўлаш тартиби тўғрисидаги низомни ишлаб чиқиб, тасдиқлаш, шунингдек, Давлат солиқ қўмитаси юридик шахслар томонидан мажбурий жамғариб бориладиган пенсия бадалларининг тўғрилиги, тўлиқ ҳисобланиши ва ўз вақтида ўтказилиши ҳамда фуқароларнинг якка тартибдаги жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига қўшилиши устидан назорат ўрнатишдан иборат.

Ушбу Қарор фуқароларнинг якка тартибдаги жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига мажбурий бадаллар жисмоний шахслар даромад солиғининг бюджетга йўналтириладиган бир қисми ҳисобидан амалга оширилиши ҳамда бюджетга тўланадиган солиқлар ва мажбурий тўловларга тенглаштирилиши белгилаб қўйилди. Шунингдек, 2005-йилнинг 1-июлидан бошлаб барча юридик шахслар фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига бадаллар ажратишни жисмоний шахслар даромад солиғини бюджетга белгиланган шакл ва муддатларда тўлаш билан бирга амалга оширадилар.

Мазкур Қарорда тегишли идоралар томонидан аҳоли ўртасида жамғариб бориладиган пенсия тизимининг механизми ва афзалликлари тўғрисидаги тушунтириш ишларини кучайтириш бўйича чора-тадбирлар мажмуини доимий асосда амалга ошириб бориш, бунда фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағларни бюджетга ажратмаларни камайтириш ҳисобига шакллантириш ҳамда хўжалик юритувчи субъектлар ва фуқароларнинг манфаатларини камситмайдиган тартибга алоҳида еътибор бериш ҳамда жамғариб бориладиган пенсия тизимининг принципиал хусусиятлари ҳамда уни жорий этишнинг ижобий тажрибасини ёритишда оммавий ахборот воситаларининг имкониятларидан кенг фойдаланиш каби муҳим вазифаларни амалга ошириш зарурлиги белгилаб олинди.

Халқ банки ва унинг филиаллари раҳбарлари зиммасига ҳарид қилинаётган компютер техникасининг сақланиши ва мақсадга мувофиқ фойдаланилиши учун шахсий жавобгарлик ҳам юклатилди.

4. Иқтисодий ислохотларнинг ҳозирги шароитида жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятини такомиллаштириш

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2011-2015 йилларда Республика банк-молия тизимини янада ислоҳ қилиш ва барқарорлигини ошириш ҳамда юқори халқаро рейтинг кўрсаткичларига еришишнинг устувор йўналишлари тўғрисида”ги 2010-йил 26-ноябрдаги ПҚ-1438-сонли Қарорида белгиланган комплекс чора-тадбирларида жамғариб бориладиган пенсия тизимини янада кенгайтиришга алоҳида еътибор қаратилган. Ушбу Қарорга мувофиқ, пенсия жамғармасига ихтиёрий бадалларни амалга оширувчи шахсларга банк томонидан қўшимча хизматлар жорий қилиш ва қулайликлар яратиш, жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини тижорат банклари орқали стратегик инвестицион лойиҳаларга йўналтириш, солиқ имтиёзларини бериш, манбаларнинг даромадлилигини таъминлаш кўзда тутилган.

Фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига мажбурий ойлик бадаллар миқдори ходимнинг ҳисобланган иш ҳақининг 1 фоизи миқдорида белгиланган. Фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига бадалларни ҳисоблаш мақсади учун ходимнинг иш ҳақи деб, жисмоний шахсларнинг даромадига солинадиган солиққа тортилиши лозим бўлган жами даромад тушунилади. Меҳнат шартномаси бўйича меҳнат фаолиятини амалга оширувчи барча фуқаролар (шу жумладан ишлаётган пенсионерлар) жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олувчи сифатида жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок етувчилар ҳисобланади. Халқ банки жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларининг алоҳида ҳисобини юритади. Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини кўпайтириш ҳамда уларни пул кадрсизланишидан ҳимоя етиш мақсадида бундай маблағлардан инвестиция ва кредит ресурслари сифатида, шунингдек, молиявий воситаларга жойлаштириш учун фойдаланилиши мумкин. Бу ишни Халқ банки амалга оширади. Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини молиявий воситаларга жойлаштириш тартиби Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан белгиланади.

Шуни алоҳида қайд етиш лозимки, пенсия тизимини такомиллаштириш меҳнатга ҳақ тўлаш, солиқ тизими, меҳнат бозорининг ҳолати ва молия бозори билан узвий боғлиқ муаммо ҳисобланади. Ушбу муаммони мамлакатдаги демографик вазият, ишсизлик, мамлакат аҳолисининг табиий ўсиши ва умр кўришининг ўртача ёшининг ортиши билан боғлиқ бўлган масалалардан айри ҳолда ҳал етиб бўлмайди. Шунингдек,

ишлаётганлар сонининг қисқариши, давлат бюджетининг харажатлар қисмида ижтимоий соҳа харажатларининг ортиши, аҳолининг меҳнатга қобилиятли қисмига тушадиган оғирликнинг кўпайиши, ўтиш иқтисодиёти мамлакатларида пенсия жамғармаси маблағлари шаклланиши аксарият қисмининг иш берувчилар томонидан тўланиши, иқтисодий ислохотларнинг чуқурлашуви жараёнида ишловчилар иш ҳақи даражасининг ортиши ва мутаносиб равишда, қариликни суғурталашдаги улушининг ортиб бориши жорий пенсия тўловларида камомадни вужудга келтириб, амалдаги пенсия таъминоти молиялаштиришнинг ислох етилишини тақозо етмоқда.

Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимининг шаклланиши ва ривожланиши мамлакатимизда нодавлат пенсия жамғармаларини шакллантиришга қаратилган чораларнинг амалий ифодаси бўлиб, фуқароларга давлат томонидан кафолатланган пенсия таъминотига қўшимча равишда кексаликда улар фаровонлигини таъминлашга хизмат қилувчи, шу билан бирга, замонавий бозор элементларини ўзида мужассамлаштирган молиявий институтларнинг ривожланишига асос бўлиб хизмат қилмоқда.

Шу билан бирга, мамлакатимизда амал қилиб келаётган ва фуқароларнинг ижтимоий ва пенсия таъминоти борасидаги ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлаш учун хизмат қилаётган жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими олдида қатор долзарб масалалар турибди. Бу вазифаларнинг бажарилиши қуйидагиларни таъминлашга қаратилган:

- фуқароларга пенсия хизматларини кўрсатиш сифатини ошириш, уларга интерактив хизматлар доирасини кенгайтириш орқали фуқаролар муурожаатларини камайтириш;

- Халқ банкининг моддий-техника базасини янада яхшилаш орқали қулай иш шароитларини яратиш ва хизматлар сифатини янада ошириш;

- пенсия таъминоти назоратининг самарадорлигини ошириш, шу билан бирга, назорат органларининг фаолиятини мувофиқлаштириш;

- тизимга янги ахборот-коммуникацион технологияларини жорий қилиш йўли билан тармоқлараро интеграциялашган ягона ахборот маконини яратиш орқали ахборот алмашинувини яхшилаш, маълумотларнинг тезкорлигини ошириш ва шу асосда тизим маблағларини оқилона бошқариш;

- жамғариб бориладиган пенсия маблағларидан инвестиция ва кредит сифатида фойдаланишни такомиллаштириш.

Баҳс мунозаралар учун саволлар

- Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятининг қонуний асосларини мустаҳкамлаш бўйича қандай тавсиялар бера оласиз.

- Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясида ижтимоий соҳани ривожлантириш бўйича қандай чора-тадбирларни амалга оширишни назарда тутилган.

- Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари барқарорлигини таъминлашнинг қандай омиллари мавжуд?
- Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларидан оқилона фойдаланиш деганда нимани тушунаси?
- Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти бюджетининг баланслигини таъминлашни қандай изоҳлайсиз?
- Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010-йил 26-ноябрдаги “2011-2015 йилларда республика молия-банк тизимини янада ислоҳ қилиш ва барқарорлигини ошириш ҳамда юқори халқаро рейтинг кўрсаткичларига еришишнинг устувор йўналишлари тўғрисида”ги ПҚ-1438-сонли Қарорида жамғариладиган пенсия тизимини ривожлантириш ва янада кенгайтиришнинг қандай тадбирлари белгиланган.
- Пенсия тизимини ислоҳ етишнинг хориж тажрибаларини биласизми?
- Пенсия ёшидаги аҳолининг боғлиқлик коэффициенти (65 ва ундан юқори ёшдагиларнинг 15-64 ёшдаги ишчи кучига нисбати) тўғрисида нималарни биласиз?
- 2005-2006 йилларда жамғариб бориладиган пенсия тизимининг барқарор ишлаши учун Халқ банкни босқичма-босқич замонавий компютер техникаси ҳамда дастурлари билан таъминлаш тадбирлари ва харажатларнинг прогноз кўрсаткичлари дастури тўғрисида нималарни биласиз?
- Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини инвестицион йўналишида фойдаланишда мавжуд бўлган рискларни камайтиришда нималарга еътибор қаратиш лозим
- Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими олдида қандай долзарб масалалар турибди.
- Интерактив хизматлар деганда нимани тушунаси?
- Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2007-йил 23-августдаги “Давлат ва хўжалик бошқаруви, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланган ҳолда юридик ва жисмоний шахслар билан ўзаро ҳамкорлигини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 181-сонли Қарорининг мазмун-моҳиятини биласизми?
- Интерактив давлат хизмати деганда нимани тушунаси?
- Интерактив давлат хизмати қандай шаклларда кўрсатилади.
- Бугунги кунда давлат органларининг веб-сайтлари орқали аҳолига қанақа интерактив давлат хизматлари кўрсатилмоқда.
- Халқ банкнинг жамғариб бориладиган пенсия тизими иштирокчилари учун “СМС-хабарнома” хизматининг мазмун-моҳияти ва афзалликлари хусусида нималарни биласиз?
- Фуқароларга пенсия таъминоти борасида янада қулайликлар яратиш мақсадида қанақа давлат интерактив хизматлари амалиётга жорий этилган.

➤ Фуқаролар томонидан “СМС-хабарнома” хизматига уланиш қандай амалга оширилади.

➤ Фуқароларга “СМС-хабарнома” хизматини кўрсатишдан асосий мақсад нима?

➤ “СМС-хабарнома” тизимининг ишлаш тартибини биласизми?
Халқ банки томонидан жамғариб бориладиган пенсия тизимида жорий қилинган интерактив хизматларни изоҳлаб беринг.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. 1992-йил 8-декабр.
2. Ўзбекистон Республикасининг 2004-йил 2-декабрдаги “Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуни.
3. Ўзбекистон Республикасининг 2005-йил 23-сентябрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги Қонуни.
4. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамыз. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 488 б.
5. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 104 б.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017-йил 7-февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони.
7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004-йил 21-декабрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунини амалга ошириш чоратадбирлари ҳақида”ги 595-сонли Қарори.
8. Аллаяров Ш., Тошмухамедова Д. Давлат пенсия таъминоти. Ўқув кўлланима. – Т.: “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2015. – 232 б.
9. Борисенко Н.Ю. Пенсионное обеспечение. Учебник. – М.: «Дашков и К0», 2009. – 576 с.
10. Ваҳобов А.В., Маликов Т.С. Молия. Дарслик. – Т.: “Ношир”, 2012. – 676 б.
11. Ваҳобов А.В. Миллий пенсия тизимини молиявий барқарорлигини таъминлаш механизми ва амалга ошириш дастаклари. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 11-16-б.
12. Ваҳобов Д.Р. Пенсия тизимини ислоҳ қилишнинг жаҳон тажрибаси // Молия. 2010. - № 4. 21-27-бр.

13. Влияние единого социального платежа на занятость и финансовые показатели предприятий в Республики Узбекистан. Аналитическая записка. УНДП Узбекистан. Ташкент – 2015. – С. 6

14. Голубева С.В. Развитие пенсионных систем зарубежных стран и России в условиях демографического старения: автореф дис.к.е.н. – М.: «Российский университет дружбы народов», 2008. – С. 6.

15. Давронов Ш.З. Развитие устойчивого накопительного пенсионного обеспечения в банковской системе Узбекистана. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 120-121-б..

16. Jun Peng. State and Local Pension Fund Management. (Public Administration and Public Policy) 0th Edition. USA: Publisher: Auerbach Publications (August 21, 2008). – 288 p.

17. Зиядуллаев М.Ж. Пенсия таъминотидаги ислохотлар ва яратилган интерактив хизматлар. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 19-21-б.

18. Ўлмасов А., Вахобов А. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: “Шарқ”, 2006. – 448 б.

IV. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ МАТЕРИАЛЛАРИ

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ УЧУН ТАВСИЯЛАР

Амалий машғулот **мақсади** тингловчиларнинг назарий билимларини амалий жиҳатдан мустаҳкамлашга қаратилган. Машғулотлар Халқ банки ва Пенсия жамғармаларида амалий фаолият билан машғул бўлган амалиётчилар билан ҳамкорликда ўтказилади. Машғулот давомида тингловчилар кадрларни инновацион бошқариш, инновацион фаолият ривожланишида ахборот-коммуникация технологияларини қўлланиши, корхоналарда инновацион фаолиятни бошқариш тажрибаси, инновацион лойиҳаларни молиялаштириш, инновацион лойиҳаларни иқтисодий самарадорлигини мониторинг қилиш, Ўзбекистонда миллий инновацион тизимнинг ривожланиши тўғрисида амалий кўникмалар ҳосил қиладилар.

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1 - амалий машғулот: Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг моҳияти, аҳамияти, ҳуқуқий асослари ва аҳолини ижтимоий-қўллаб-қувватлашдаги роли.

Дарс шакли бахс-мунозара. Ишнинг мақсади тингловчиларда жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг моҳияти, иқтисодиёт ва унинг шаклланиши ҳамда амал қилиши хусусиятларини муҳокама этиш ва кўникма ҳосил этишдан иборат.

Ишни бажариш учун қуйидаги масалалар муҳокама этилади:

1. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг моҳияти ва мазмуни, унинг давлат пенсия таъминотидаги аҳамияти ҳамда жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимига ўтилишининг зарурлиги.

2. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими орқали ялпи ички маҳсулот ва миллий даромаднинг тақсимланиши ва қайта тақсимланиши.

3. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг қонуний асослари.

4. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида пенсияларни ҳисоблаш ва тўлаш билан боғлиқ бўлган муносабатлар.

5. Аҳолини ижтимоий-қўллаб-қувватлашда жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг тутган ўрни.

🔗 **Муҳокама учун саволлар**

Таянс сўзлар: пенсия, пенсия тизими, пенсия таъминоти, жамғариб бориладиган пенсия таъминоти, мажбурий пенсия бадаллари, ихтиёрий пенсия бадаллари, пенсия дафтарчаси, ижтимоий қўллаб-қувватлаш.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. 1992-йил 8-декабр.
2. Ўзбекистон Республикасининг 2004-йил 2-декабрдаги “Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуни.
3. Ўзбекистон Республикасининг 2005-йил 23-сентябрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги Қонуни.
4. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамыз. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 488 б.
5. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 104 б.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017-йил 7-февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони.
7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004-йил 21-декабрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунини амалга ошириш чоратadbирлари ҳақида”ги 595-сонли Қарори.
8. Аллаяров Ш., Тошмухамедова Д. Давлат пенсия таъминоти. Ўқув қўлланма. – Т.: “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2015. – 232 б.
9. Борисенко Н.Ю. Пенсионное обеспечение. Учебник. – М.: «Дашков и К0», 2009. – 576 с.
10. Ваҳобов А.В., Маликов Т.С. Молия. Дарслик. – Т.: “Ношир”, 2012. – 676 б.
11. Ваҳобов А.В. Миллий пенсия тизимини молиявий барқарорлигини таъминлаш механизми ва амалга ошириш дастаклари. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 11-16-б.
12. Ваҳобов Д.Р. Пенсия тизимини ислоҳ қилишнинг жаҳон тажрибаси // Молия. 2010. - № 4. 21-27-бр.
13. Влияние единого социального платежа на занятость и финансовые показатели предприятий в Республики Узбекистан. Аналитическая записка. УНДП Узбекистан. Ташкент – 2015. – С. 6
14. Голубева С.В. Развитие пенсионных систем зарубежных стран и России в условиях демографического старения: автореф дис.к.е.н. – М.: «Российский университет дружбы народов», 2008. – С. 6.

15. Давронов Ш.З. Развитие устойчивого накопительного пенсионного обеспечения в банковской системе Узбекистана. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 120-121-б..

16. Jun Peng. State and Local Pension Fund Management. (Public Administration and Public Policy) 0th Edition. USA: Publisher: Auerbach Publications (August 21, 2008). – 288 p.

17. Зиядуллаев М.Ж. Пенсия таъминотидаги ислохотлар ва яратилган интерактив хизматлар. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 19-21-б.

18. Ўлмасов А., Вахобов А. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: “Шарқ”, 2006. – 448 б.

Интернет сайтлари:

- <http://zarnews.uz>;
- <http://uza.uz>;
- <https://www.xb.uz>;
- <http://www.stat.uz>;
- <http://www.goodchina.ru>;
- <http://www.cbu.uz>;
- www.wikipedia.org.

2-амалий машғулот: Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши

Дарс шакли: Дебат усули. **Ишнинг мақсади** жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши, унинг ҳуқуқий асослари, маблағлар ҳимояси ва кафолатини таъминлаш ва бошқариш борасида муаммоларни илгари суриш ва муҳокама этиш. Бунда илмий техника ишланмаларини тижоратлаштириш, илмий кашфиётлар, ихтиролар ва лицензиялашдаги тўсиқлар борасида дебат уюштирилади.

Қуйидаги масалалар ўртага ташланади:

1. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг мазмуни ва манбалари, таркиби, тузилиши ва динамикаси.
2. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари барқарорлигини таъминлаш.
3. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти харажатларининг мазмуни, таркиби ва тузилиши, пенсияларни ҳисоблаш ва тўлаш тартиби.
4. Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши мутаносиблигини таъминлаш.

➤ **Муҳокама учун саволлар**

Таянч сўзлар: жамғариб бориладиган пенсия, пенсия тизими, иш ҳақи, меҳнат стажи, инвестиция, фоиз, молиявий маблағлар, мажбурий ажратмалар, пенсияларни ҳисоблаш ва тўлаш, пенсия таъминоти харажатлари.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. 1992-йил 8-декабр.
2. Ўзбекистон Республикасининг 2004-йил 2-декабрдаги “Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуни.
3. Ўзбекистон Республикасининг 2005-йил 23-сентябрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги Қонуни.
4. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамыз. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 488 б.
5. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 104 б.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017-йил 7-февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони.
7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004-йил 21-декабрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунини амалга ошириш чоратадбирлари ҳақида”ги 595-сонли Қарори.
8. Аллаяров Ш., Тошмухамедова Д. Давлат пенсия таъминоти. Ўқув кўлланима. – Т.: “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2015. – 232 б.
9. Борисенко Н.Ю. Пенсионное обеспечение. Учебник. – М.: «Дашков и К0», 2009. – 576 с.
10. Ваҳобов А.В., Маликов Т.С. Молия. Дарслик. – Т.: “Ношир”, 2012. – 676 б.
11. Ваҳобов А.В. Миллий пенсия тизимини молиявий барқарорлигини таъминлаш механизми ва амалга ошириш дастаклари. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 11-16-б.
12. Ваҳобов Д.Р. Пенсия тизимини ислоҳ қилишнинг жаҳон тажрибаси // Молия. 2010. - № 4. 21-27-бр.

13. Влияние единого социального платежа на занятость и финансовые показатели предприятий в Республики Узбекистан. Аналитическая записка. УНДП Узбекистан. Ташкент – 2015. – С. 6

14. Голубева С.В. Развитие пенсионных систем зарубежных стран и России в условиях демографического старения: автореф дис.к.е.н. – М.: «Российский университет дружбы народов», 2008. – С. 6.

15. Давронов Ш.З. Развитие устойчивого накопительного пенсионного обеспечения в банковской системе Узбекистана. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 120-121-б..

16. Jun Peng. State and Local Pension Fund Management. (Public Administration and Public Policy) 0th Edition. USA: Publisher: Auerbach Publications (August 21, 2008). – 288 p.

17. Зиядуллаев М.Ж. Пенсия таъминотидаги ислохотлар ва яратилган интерактив хизматлар. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 19-21-б.

18. Ўлмасов А., Вахобов А. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: “Шарқ”, 2006. – 448 б.

Интернет сайтлари:

- <http://zarnews.uz>;
- <http://uza.uz>;
- <https://www.xb.uz>;
- <http://www.stat.uz>;
- <http://www.goodchina.ru>;
- <http://www.cbu.uz>;
- www.wikipedia.org.

3-амалий машғулот: Жамғариб бориладиган пенсия таъминотини такомиллаштириш истиқболлари

Дарс шакли: Кейс - стади.

Кейс-стади – Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлар бошқарувини такомиллаштириш

Муҳокама қилинадиган масалалар:

1. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятининг қонуний асосларини мустаҳкамлаш

2. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари барқарорлигини таъминлаш, оқилона фойдаланиш ва бюджетининг баланслилигини таъминлаш

3. Жамғариб бориладиган пенсия тизимини такомиллаштириш ва техника билан жиҳозлаш

4. Иқтисодий ислохотларнинг ҳозирги шароитида жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятини такомиллаштириш

Таянч сўзлар: жамғариб бориладиган пенсия маблағлари, техника ва жиҳозлаш, бюджет, инвестициялаш, молиявий барқарорлик.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. 1992-йил 8-декабр.

2. Ўзбекистон Республикасининг 2004-йил 2-декабрдаги “Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуни.

3. Ўзбекистон Республикасининг 2005-йил 23-сентябрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги Қонуни.

4. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамыз. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 488 б.

5. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 104 б.

6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017-йил 7-февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони.

7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004-йил 21-декабрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунини амалга ошириш чоратадбирлари ҳақида”ги 595-сонли Қарори.

8. Аллаяров Ш., Тошмухамедова Д. Давлат пенсия таъминоти. Ўқув қўлланма. – Т.: “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2015. – 232 б.

9. Борисенко Н.Ю. Пенсионное обеспечение. Учебник. – М.: «Дашков и К0», 2009. – 576 с.

10. Ваҳобов А.В., Маликов Т.С. Молия. Дарслик. – Т.: “Ношир”, 2012. – 676 б.

11. Ваҳобов А.В. Миллий пенсия тизимини молиявий барқарорлигини таъминлаш механизми ва амалга ошириш дастаклари. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб

муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 11-16-б.

12. Вахабов Д.Р. Пенсия тизимини ислоҳ қилишнинг жаҳон тажрибаси // Молия. 2010. - № 4. 21-27-бр.

13. Влияние единого социального платежа на занятость и финансовые показатели предприятий в Республики Узбекистан. Аналитическая записка. УНДП Узбекистан. Ташкент – 2015. – С. 6

14. Голубева С.В. Развитие пенсионных систем зарубежных стран и России в условиях демографического старения: автореф дис.к.е.н. – М.: «Российский университет дружбы народов», 2008. – С. 6.

15. Давронов Ш.З. Развитие устойчивого накопительного пенсионного обеспечения в банковской системе Узбекистана. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 120-121-б..

16. Jun Peng. State and Local Pension Fund Management. (Public Administration and Public Policy) 0th Edition. USA: Publisher: Auerbach Publications (August 21, 2008). – 288 p.

17. Зиядуллаев М.Ж. Пенсия таъминотидаги ислохотлар ва яратилган интерактив хизматлар. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 19-21-б.

18. Ўлмасов А., Вахабов А. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: “Шарк”, 2006. – 448 б.

Интернет сайтлари.

- <http://zarnews.uz>;
- <http://uza.uz>;
- <https://www.xb.uz>;
- <http://www.stat.uz>;
- <http://www.goodchina.ru>;
- <http://www.cbu.uz>;
- www.wikipedia.org.

V. КЕЙСЛАР БАНКИ

БИРИНЧИ НАМУНА

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ МОЛИЯ ИНСТИТУТИ

Маматов Б.С.

**“ЖАМҒАРИБ БОРИЛАДИГАН ПЕНСИЯ ТАЪМИНОТИ” ЎҚУВ
КУРСИНИНГ “ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ЖАМҒАРИБ
БОРИЛАДИГАН ПЕНСИЯ ТАЪМИНОТИ ТИЗИМИНИ САМАРАЛИ
БОШҚАРИШНИ ТАЪМИНЛАШ
мавзуси бўйича тайёрланган**

КЕЙС- СТАДИ

**КЕЙС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ЖАМҒАРИБ
БОРИЛАДИГАН ПЕНСИЯ ТАЪМИНОТИ ТИЗИМИНИ САМАРАЛИ
БОШҚАРИШНИ ТАЪМИНЛАШ**

Тошкент – 2018

КЕЙС-СТАДИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ЖАМҒАРИБ БОРИЛАДИГАН ПЕНСИЯ ТАЪМИНОТИ ТИЗИМИНИ САМАРАЛИ БОШҚАРИШНИ ТАЪМИНЛАШ

Кириш

Мустақиллик йилларида, халқимизнинг оғирини енгил қилиш, фаровон ҳаёт қуриш ва уларга беминнат хизмат кўрсатиш мақсадида, барча соҳалар каби, банк ва молия тизимида ҳам кўплаб ислоҳотлар амалга оширилиб борилмоқда. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти деганда, давлат томонидан тўланадиган пенсия тўловига қўшимча равишда фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги пул маблағлари тушунилади. Яъни, фуқаролар ёш ва меҳнатга яроқли бўлган пайтида жамғариб бориладиган пенсия тизимида жамғарган пул маблағларини пенсияга чиққандан сўнг ёки қонунчиликда белгиланган бошқа ҳолатларда олиш имкониятига эга бўладилар.

Маълумки, 2017-йилда Ўзбекистоннинг жамғариб бориладиган пенсия тизимида 13 йил тўлади. Унга “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонун (2004-йил 2-декабрдаги 702-II-сон) асос солди.

Jamg‘arib boriladigan pensiya tizimi ishtirokchilari

Yuridik shaxslar – ish beruvchilar, ularda mehnat shartnomasi asosida yollanib ishlovchi fuqarolar, majburiylik asosida

Yakka tartibdagi tadbirkorlar, yuridik shaxs maqomiga ega bo‘lmagan dehqon xo‘jaliklarining a‘zolari va vaqtinchalik ish faoliyati bilan shug‘ullanmaydigan fuqarolar, ixtiyoriylik asosida

Жамғариб бориладиган пенсия тизими иштирокчилари

Қонуннинг 6-моддасига кўра, иш берувчиларнинг, шунингдек, меҳнат фаолиятини меҳнат шартномаси асосида амалга оширувчи фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок этиши, агар қонун ҳужжатларида бошқача қоидалар назарда тутилмаган бўлса, мажбурийдир. Якка тартибдаги тadbirkorлар, юридик шахс таъкил этмаган ҳолдаги деҳқон хўжаликларининг аъзолари, шунингдек бошқа фуқаролар жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрийлик асосида иштирок этадилар.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини амалга ошириш чора-тадбирлари ҳақида”ги қарорига (2004-йил 21-декабрдаги 595-сон) асосан, Халқ банки шахсий

жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларини очади, фуқароларни жамғариб бориладиган пенсия тизимида шахсан ҳисобга олади ва шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари бўйича ягона маълумотлар электрон базасини юритади. Ҳозирги кунда жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимидан **9 млн. 256 минг 100 нафар** фуқаро фойдаланмоқда.

Халқ банки томонидан фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағларга ҳар йили фоизлар пул кадрсизланишини ҳисобга олган ҳолда кўшиб берилади.

Мижозлар иш ҳақларининг бир қисмини ихтиёрий равишда шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига йўналтиришлари мумкин. Ушбу маблағларга “Ўзбекистон Республикаси Халқ банкидаги фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ихтиёрий равишда йўналтириладиган маблағларга жисмоний шахслардан олинadиган даромад солиғи бўйича имтимёзни қўллаш тартиби тўғрисида”ги Низомга мувофиқ, даромад солиғи солинмайди.

Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларида маблағларни шакллантириш манбалари куйидагилардан иборат:

- жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадаллари;
- жамғариб бориладиган ихтиёрий пенсия бадаллари;
- қонун ҳужжатларига зид бўлмаган бошқа маблағлар;
- шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари маблағларига ҳисоблаб чиқарилган фоизлар.

Халқ банки маблағларни инвестициявий ва кредит захиралари, шунингдек молиявий дастаклар сифатида самарали жойлаштириш йўли билан улардаги суммаларни кўпайтиради.

“Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуннинг 10-моддасига кўра банк шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағларга пул кадрсизланишига нисбатан юқори ставкалар бўйича фоизларни қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ҳисоблаб кўшади. Уларнинг миқдори банк томонидан Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳамда Марказий банки билан келишиб, жамғариб бориладиган пенсия тизимининг маблағларини жойлаштиришдан олинган даромадлар ҳисобга олинган ҳолда белгиланади.

ЖБПТ бўйича имтиёзлар:

- қайта молиялаш ставкасидан 2 барабар ошадиган йиллик фоиз ставкаси қўлланилади,
- солиқ имтиёзлари тақдим этилади,
- жойлаштирилган пул маблағларининг даромаддорлиги ва кайтарилиши кафолатланади,
- ШЖБПХда жамғарилган маблағлар мерос бўлиб ўтиши мумкин.

Бу ҳолда улар меросхўрга бир йўла ва тўлиқ тўланади,

– омонатчи республикадан ташқаридаги доимий яшаш жойига кўчиб кетган ҳолда улар муддатидан аввал тўланиши мумкин.

Ушбу Кейс фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими маблағларини самарали бошқаришни таъминловчи технологияларини танлаш масаласини ўрганишга бағишланган. Таклиф қилинаётган кейснинг ечимини топиш кўйидагиларга эришиш имконини беради:

- мавзу бўйича олинган назарий билимларни мустаҳкамлаш;
- муаммони таҳлил қила олиш ва қарор қабул қилиш кўникмаларини ривожлантириш;
- мантиқий фикрлашни ривожлантириш;
- мустақил қарор қабул қилиш малакаларини эгаллаш;
- фан маълумотларини ўзлаштириш даражасини баҳолаш;
- номақбул вариантлардан воз кечиш кўникмаларини шакллантириш.

1. Ташкилий таъминот

1.1. Вазият

Жамғариладиган пенсия таъминоти тизимида фуқароларнинг мажбурий иштироки қонун билан белгиланган ҳамда маблағларнинг сақланиши ва тўланиши давлат томонидан кафолатланган, лекин ишловчи фуқароларнинг, аҳоли турли қатламларининг бу тизимдаги ихтиёрийлик асосидаги иштироки жуда паст, жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимининг шаффофлиги таъминланмаган, фуқароларни ушбу тизимда иштирок этишдан манфаатдорлик даражаси юқори эмас.

1.2. Муаммо

Ўзбекистон Республикасида жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимини самарали бошқаришни таъминлаш, тизим фаолиятининг шаффофлигини таъминлаш, фуқароларнинг ихтиёрийлик асосидаги иштирокини ошириш, жамғариб бориладиган пенсия таъминотида жамғарилган маблағлардан инвестициявий мақсадларда фойдаланиш кўламини кенгайтириш, даромадлигини ошириш.

1.3. Вазифалар

1. Ўзбекистон Республикасида жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимини самарали бошқариш омилларини аниқлаш.

2. Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига мажбурий тартибда киритиладиган пул маблағларидан фойдаланиш йўллари аниқлаш.

3. Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига ихтиёрий тартибда киритиладиган пул маблағларини самарали бошқариш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш.

4. Ўзбекистон Республикасида жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими муносабатларини такомиллаштириш йўллари кўрсатиш.

5. Ўзбекистонда жамғариладиган пенсия туловлари механизмини такомиллаштириш йўллари танлаш.

1.4. Ечиш алгоритми

1. Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига мажбурий тартибда киритиладиган пул маблағларини прогнозлаш методларни ишлаб чиқиш.

2. Шахсий жамғариб бориладиган пенсия тўловини амалга ошириш услубларини яхшилаш.

3. Фуқароларнинг жамғарилган пенсия таъминотида маблағларнинг сақланиши ва тўланишидаги молиявий назоратни такомиллаштириш.

4. Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига мажбурий ва ихтиёрий тартибда киритиладиган пул маблағлардан фойдаланишни назорат қилиш чора-тадбирларни мукамаллаштириш.

5. Фуқароларнинг жамғарилган пенсия таъминотида маблағлар ҳаракатининг шаффофлигини таъминлаш йўллари ишлаб чиқиш.

1.5. Маслаҳат ва тавсиялар

1. Келтирилган барча маълумотларни диққат билан кўриб чиқинг.

2. Вазиятни характерлашга интилинг. Асосий муаммонинг моҳиятини тушунинг. Асосий муаммони ва иккинчи даражали муаммоларни ажратиб олинг.

3. Мазкур муаммога тааллуқли фактларни аниқланг.

4. Муаммоларни ҳал қилиш бўйича таклифларни ишлаб чиқинг.

5. Таклиф қилинган қарорларнинг тўғрилигини асослайдиган мезонларни шакллантиринг.

6. Шакллантирилган қарорларнинг ичидан мақбул вариантни танлашга ҳаракат қилинг.

7. Танлаб олинган қарор амалга оширишга қаратилган чора-тадбирларни ишлаб чиқинг.

1.6. Вазиятни таҳлил қилиш варағи

Таҳлил босқичи номи	Таҳлил босқичи мазмуни	Таҳлил натижаси	Баҳолаш кўрсаткичлари ва мезони	
			Кўрсаткич и	Мезон и, %
1. Вазият таҳлили	1. Берилган вазиятни ўрганиш ва масалани ечиш учун зарур маълумотларни аниқлаш.		Лўндалик	5%

	2. Кейсдаги ҳолатларни ойдинлаштириш: Нима юз бераяпти? Нима кутиляпти?			
2. Муаммони шакллантириш	Муаммо мазмунини сўзларда акс эттириш		Максимал даражада қисқа ифодалаш, 9-10 сўздан фойдаланиш	10%
3. Қатнашчиларни аниқлаш	Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимини самарали бошқариш учун нималарни ўзгартириш мумкинлигини аниқлаш		Максимал даражада қисқалик	10%
4. Концептуал аспектларини аниқлаш	Концепциянинг мазмунини шакллантириш		Аниқлик	40%
5. Вазиятдаги хронологик ҳолатларни белгилаш	Вақт бўйича аниқлаштириш		Аниқлик	15%
6. Муқобил қарорларни аниқлаш ва энг мақбулини танлаш	Аввал бошданок яроқсиз бўлган технологияни ажратиб олиш. Оптимал ечимга олиб келадиган стратегияни танлаш		Аниқлик	10%
7. Ечимни шакллантириш	Ҳар томонлама тўғри ечимни ишлаб чиқиб, қарор қабул қилиш		Аниқлик, қарорнинг асосланганлиги	10%

ТЕСТ САВОЛЛАРИ

Савол	А	Б	С	Д
Иқтисодий категория сифатида жамғариб бориладиган пенсия тизими қандай функцияларни бажаради?	Тақсимлаш, ижтимоий ва назорат функцияси	Тақсимлаш ва назорат	Ижтимоий таъминот, қайта тақсимлаш	Ижтимоий ва иқтисодий функциялар
Қандай ҳолатлар жамғариб бориладиган пенсия тизимида молиявий муносабатларнинг объектив зарур ва мавжуд бўлишини тақозо етмайди?	Кенгайтирилган такрор ишлаб чиқариш еҳтиёжларининг мавжудлиги, мамлакат фуқароларининг ижтимоий-маданий еҳтиёжларини қондиришнинг зарурлиги	Ижтимоий таъминот тизимининг тўйинганлиги	Ижтимоий вазифаларини ҳал этишнинг зарурлиги	Давлат бошқарувининг умумий харажатларини молиялаштиришнинг зарурлиги
“Фуқароларни шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағлардан давлат пенсиясига кўшимча равишда пул маблағлари билан таъминлаш” таърифи қайси маънода тавсифлайди?	Моддий категория сифатида	Иқтисодий категория сифатида	Юридик категория сифатида	Пул фонди сифатида
“Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни неча боб ва моддадан иборат?	8 та боб, 43 та моддадан	7 та боб, 43 та моддадан	18 та боб, 18 та моддадан	4та боб 27та моддадан
Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига ихтиёрийлик асосида киритиладиган пул маблағлари;	жисмоний шахсларнинг суғурта бадаллари	жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадаллари	жамғариб бориладиган пенсия тўловлари	жамғариб бориладиган ихтиёрий пенсия бадаллари
Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига мажбурий тартибда киритиладиган пул маблағлари	жамғариб бориладиган ихтиёрий пенсия бадаллари	жамғариб бориладиган пенсия тўловлари	жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадаллари	жисмоний шахсларнинг суғурта бадаллари

Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизими-	фуқароларни шахсий ҳисобварақларидаги маблағлардан давлат пенсиясига қўшимча равишда пул маблағлари билан таъминлаш	фуқароларни шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағлардан давлат пенсиясига қўшимча равишда пул маблағлари билан таъминлаш	фуқароларни давлат пенсиясига қўшимча равишда пул маблағлари билан таъминлаш	фуқароларни шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағлардан ижтимоий таъминлаш
“Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни қачон қабул қилинган?	2011 йил 8 сентябрда	1993 йил 3 сентябрда	2000 йил 14 декабрда	2004 йил 12 декабрда
“Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни нимани белгилаб беради?	Фуқароларнинг қариганда ва боқувчисиз қолганда ижтимоий таъминланишдан иборат конституциявий ҳуқуқларини	Жамғариб бориладиган пенсияларни тайинлаш ва тўлаш, ва фуқароларни пенсия билан таъминлашга боғлиқ бошқа масалаларни ҳал қилиш тартибини	Фуқароларнинг қариганда ва боқувчисиз қолганда пенсия билан таъминлаш билан боғлиқ масалаларни ҳал қилиш тартибини	Давлат пенсияларини тайинлаш ва тўлаш, пенсия имтиёзларини қўллаш ва фуқароларни пенсия билан таъминлашга боғлиқ бошқа масалаларни ҳал қилиш тартибини
Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи -	фуқаронинг Халқ банкидаги егаси ёзилган шахсий ҳисобварағи бўлиб, бадал киритувчиларнинг жамғариб бориладиган пенсия бадаллари ана шу ҳисобвараққа келиб тушади	фуқаронинг шахсий ҳисобварағи бўлиб, бадал киритувчиларнинг жамғариб бориладиган пенсия бадаллари ва шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағидаги маблағларга ҳисоблаб қўшилган фоизлар ана шу ҳисобвараққа келиб тушади	фуқаронинг жамғариб бориладиган пенсия бадаллари ва шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағидаги маблағларга ҳисоблаб қўшилган фоизлар ана шу ҳисобвараққа келиб тушади	фуқаронинг Халқ банкидаги шахсий ҳисобварағи бўлиб, бадал киритувчиларнинг жамғариб бориладиган пенсия бадаллари ва шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағидаги маблағларга ҳисоблаб қўшилган фоизлар ана шу ҳисобвараққа келиб тушади

Фуқаронинг Халқ банкидаги жамғариб бориладиган пенсия бадаллари ва шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағидаги маблағларга фоизлар ҳисоблаб кўшиладиган шахсий ҳисобварағи -	Пенсия бадаллари ҳисобга олинмаган шахсий ҳисобварағи	Ҳазначилиқдаги шахсий ҳисобварағи	Халқ банкидаги шахсий ҳисобварағи	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи
Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти олиш ҳуқуқи ега -	Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, шунингдек Ўзбекистон Республикаси ҳудудида доимий яшовчи чет ел фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар	Ўзбекистон Республикаси фуқаролари	Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, шунингдек Ўзбекистон Республикаси ҳудудида доимий яшовчи чет ел фуқаролари	Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, хорижий мамлакатларнинг фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар
Ўзбекистон Республикаси ҳудудида доимий яшовчи чет ел фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар	Давлат пенсия таъминоти олиш ҳуқуқи ега	Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти олиш ҳуқуқи ега эмас	Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти олиш ҳуқуқи ега	Давлат ва жамғариб бориладиган пенсия таъминоти олиш ҳуқуқи ега
Давлат фуқароларга шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларида жамғарилган маблағлари кафолатлайди.	сақланиши ҳамда фоизлар асосида тўланишини	тўланишини	сақланишини	сақланиши ҳамда тўланишини
Иш берувчиларнинг, шунингдек меҳнат фаолиятини меҳнат шартномаси асосида амалга оширувчи фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок этиши -	ихтиёрий	мажбурий	ихтиёрий, маълум шартлар асосида	фуқароларга ихтиёрий
“Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонун акс эттирилмаган	Муайян молия йили учун фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти даромадлари ва харажатлари параметрлари	Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисидаги қонун ҳужжатлари	Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти бўйича давлат кафолатлари	Шахсий жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини шакллантириш
Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти даромадларини ташкил этади	Ташқи қарзлар	Солиқлар	жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадаллари	Йиғимлар ва бошқа тўловлар
Якка тартибдаги тадбиркорлар, юридик шахс ташкил этмаган ҳолдаги деҳқон хўжалиқларининг аъзолари, шунингдек бошқа фуқаролар жамғариб бориладиган пенсия тизимида -	ихтиёрийлик асосида иштирок этадилар	мажбурийлик асосида иштирок этадилар	ихтиёрий, маълум шартлар асосида	фуқароларга ихтиёрий
Фуқароларни жамғариб бориладиган пенсия тизимида ҳисобга олиш амалга оширилади	суғурта тўловчиларнинг талабномасига мувофиқ	фуқароларнинг талабномасига мувофиқ	иш берувчининг ва фуқароларнинг	иш берувчининг талабномасига мувофиқ
Фуқароларни жамғариб	фуқароларнинг иш	мазкур	мазкур	мазкур

бориладиган пенсия тизимида ҳисобга олиш амалга оширилади	жойидаги бухгалтерия томонидан	фуқароларнинг яшаш жойидаги Халқ банки филиалида	фуқароларнинг яшаш жойидаги ғазначилигида	фуқароларнинг асосий иш жойидаги Халқ банки филиалида
Ягона ижтимоий тўлов миқдорининг неча фоизи Жамғариб бориладиган пенсия таъминотига ўтказилади?	24,8 фоиз	ўтказилмайди	0,1 фоиз	0,2 фоиз
Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти харажатлар таркибига қуйидагиларнинг қайсиси кирмайди?	Давлат қарзларига хизмат кўрсатиш	Инвестицияларни молиялаштириш	Жамғариб бориладиган пенсия ва фоизлар тўловларини амалга ошириш	Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини амалга ошириш
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ҳисобга олиш қуйидагиларни ўз ичига олади:	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари очиш ва рўйхатдан ўтказиш	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари очиш ва жамғариб бориладиган пенсия дафтарчасини бериш.	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари очиш ва рўйхатдан ўтказиш, пенсия дафтарчасини бериш	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақини рўйхатдан ўтказиш, пенсия дафтарчасини бериш
Жамғариб бориладиган пенсия тизимидаги харажатлари таркибига қайси бири кирмайди?	Ногиронлик пенсияларини бериш	Мажбурий жамғариб бориладиган пенсия таъминоти	Ногиронлар уй-интернатларини сақлаш	Ногиронларга бепул ортопедия-протез воситаларини бериш
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида фуқароларнинг шахсий ҳисоби томонидан белгиланадиган тартибда юритилади	Вазирлар Маҳкамаси	Молия вазирлиги	Халқ банки	Марказий банк
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида фуқароларнинг шахсий ҳисоби томонидан юритилади	Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги	Марказий банк	Халқ банки	Молия Вазирлиги Ғазначилиги
Жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига тааллуқли маълумотлар ... шакллантирилади ва сақланади	Халқ банкининг информацион ахборот тизимида	Марказий банкнинг ягона маълумотлар электрон базасида	Молия Вазирлиги Ғазначилиги ягона маълумотлар электрон базасида	Халқ банкининг ягона маълумотлар электрон базасида
Халқ банкининг ягона маълумотлар электрон базасида ... шакллантирилади ва сақланади	Пенсия бадаллари тушуми ҳақидаги маълумотлар	Фуқароларнинг ҳисобварақлари кодлари	Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти меъёрий стандартлари	Жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари га тааллуқли маълумотлар

Фуқароларнинг яшаш ёки иш жойи ёхуд паспортидаги маълумотлар ўзгарган тақдирда	янги шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи очилади	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи тегишли равишда ўзгаради	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи тартиб рақами ўзгаришсиз қолади	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи тартиб рақами ўзгаради
Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари очишда қайси вазифа амалга оширилмайди?	Халқ банки томонидан фуқароларнинг иш ҳақи ҳажми ҳақида маълумот киритилади	фуқароларга Халқ банки умрбод қилиб белгиланадиган, доимий шахсий тартиб рақамли шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари очади	Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари га тартиб рақами бериш фуқароларнинг паспортидаги маълумотлар асосида амалга оширилади.	Фуқароларнинг яшаш ёки иш жойи ёхуд паспортидаги маълумотлар ўзгарган тақдирда шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи тартиб рақами ўзгаришсиз қолади
Жамғариб бориладиган пенсия дафтарчаси	Фуқаронинг жамғариб бориладиган пенсия тизимига аъзолигини тасдиқловчи ҳужжат	Фуқаронинг жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқини тасдиқловчи пенсия дафтарчаси	Давлат пенсия таъминоти ва жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўловларини олиш ҳуқуқини тасдиқловчи пенсия дафтарчаси	Фуқаронинг жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқини бўйича чек дафтарчаси
Жамғариб бориладиган пенсия дафтарчаси томонидан берилади	Фуқароларнинг меҳнат фаолиятини юритувчи ташкилот	Ижтимоий таъминот бўлими	Пенсия жамғармаси	Халқ банки
Жамғариб бориладиган пенсия дафтарчасини бериш тартиби ва бундай дафтарча шакли томонидан белгиланади	Марказий банк	Вазирлар Маҳкамаси	Халқ банки	Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси
Жамғариб бориладиган пенсия дафтарчасида кўрсатилади.	фуқаронинг шахсига оид маълумотлар, жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағининг тартиб рақами	фуқаронинг шахсига оид маълумотлар, иш жойи, иш стажи, иш ҳақи маълумотлари	фуқаронинг шахсига оид маълумотлар, иш жойи, иш стажи, иш ҳақи маълумотлари, жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағининг тартиб рақами	ҳисобга олинган сана, фуқаронинг шахсига оид маълумотлар, жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағининг тартиб рақами

Жамғариб бориладиган пенсия дафтарчаси йўқотиб қўйилган (йўқолган) тақдирда	унинг дубликати янги шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи очилиб берилади.	унинг дубликати шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағининг тартиб рақами /I белгиси билан берилади.	унинг дубликати шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағининг бошқа тартиб рақами қўйилган ҳолда берилади.	унинг дубликати шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағининг ўша тартиб рақами қўйилган ҳолда берилади.
Жисмоний шахсларнинг ... ҳисобига жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадалларини ҳар ойда тўлаб борилади	қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳисоблаб чиқарилган даромад солиғи суммаси	қонун ҳужжатларига мувофиқ белгиланган суғурта суммаси	қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳисоблаб чиқарилган даромад солиғининг тегишлича камайтирилган суммаси	қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳисоблаб чиқарилган мулк солиғининг тегишлича камайтирилган суммаси
Жисмоний шахсларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳисоблаб чиқарилган даромад солиғининг тегишлича камайтирилган суммаси ҳисобига пенсия бадалларини ҳар ойда тўлаб боради.	Иш берувчилар	Солиқ органлари	Жисмоний шахслар	Бухгалтерия бўлимлари
Жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадалларининг миқдори томонидан навбатдаги йилга мўлжалланган Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджетини шакллантириш вақтида белгиланади.	Олий Мажлис	Вазирлар Маҳкамаси	Президент Девони	Молия вазирлиги
Жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадалларининг миқдори ... асосида ҳисоблаб чиқарилади	Енг кам иш ҳақи миқдорини белгиланган коэффициентга даражасига кўпайтириш	ходимларнинг, шу жумладан ишлаётган пенсионерларнинг иш ҳақи ва бошқа даромади суммаси	Жисмоний шахсларнинг даромад солиғи ставкаси	Жисмоний шахсларнинг жами даромадларининг умумий ҳажми
Муайян йил учун жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадалларининг миқдорлари қандай ҳужжатда акс эттирилади?	Ўзбекистон Республикаси Президентининг ҳар молиявий йил учун қабул қилинадиган “Макроиктисодий кўрсаткичлар прогнози ва бюджет параметрлари тўғрисида”ги Қарорида	Ўзбекистон Республикаси Солиқ Кодексида	“Ўзбекистон Республикаси бюджет таснифини қўллаш бўйича Йўриқнома”да	“Буджет тизими тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунида

Иш берувчига ўзининг маблағлари ҳисобидан қўшимча бадаллар тўлаш ҳуқуқи берилади	Кредиторларга	ўз ходимларининг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига	Вақтинча меҳнатга лаёқатиз ходимларга	Бола 2 ёшга тўлгунча бола тарбияси билан банд ишлайдиган оналарга
Иш берувчига ўзининг маблағлари ҳисобидан ўз ходимларининг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ўтказадиган қўшимча бадалларнинг миқдори белгиланади.	жамоа шартномасида	Меҳнат шартномасида	ходимларнинг вакиллик органи билан келишилиб	Иш ҳақи фонди ҳажмидан келиб чиқиб
Иш берувчига ўзининг маблағлари ҳисобидан ўз ходимларининг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ўтказадиган қўшимча бадалларнинг киритиш муддатлари белгиланади.	жамоа шартномасида	Меҳнат шартномасида	ходимларнинг вакиллик органи билан келишилиб	Иш ҳақи фонди ҳажмидан келиб чиқиб
Иш берувчининг жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадалларини тўлаши амалга оширилиши мумкин эмас.	учинчи шахсларнинг фойдасига	Вақтинча меҳнатга лаёқатиз ходимларга	ўз ходимларининг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари га	Бола 2 ёшга тўлгунча бола тарбияси билан банд ишлайдиган оналарга
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида мажбурий тартибда иштирок етувчи фуқаролар ўз шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига, шунингдек ўзлари мустақил равишда белгилайдиган миқдорлар ва муддатларда қўшимча бадаллар киритишга ҳақли.	Учинчи шахслар фойдасига	Вақтинча меҳнатга лаёқатиз ходимларга	Ўз ходимларининг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари га	Бола 2 ёшга тўлгунча бола тарбияси билан банд ишлайдиган оналарга
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида мажбурий тартибда иштирок етувчи фуқаролар ўз шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига қандай миқдорларда қўшимча бадаллар киритишга ҳақли?	ўзлари мустақил равишда белгилайдиган миқдорлар	қонун ҳужжатларига мувофиқ белгиланган суғурта суммасида	қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳисоблаб чиқарилган даромад солиғи суммасида	қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳисоблаб чиқарилган мулк солиғининг тегишлича камайтирилган суммасида
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида мажбурий тартибда иштирок етувчи фуқаролар ўз шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларигаи ўзлари мустақил равишда белгилайдиган миқдорлар ва муддатларда қўшимча бадаллар киритишга...?	ҳақли	Ҳақли емаслар	Белгиланган нормативлар асосида	қонун ҳужжатларига мувофиқ белгиланган суғурта суммасида

Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ... иштирок етувчи фуқаролар ўз шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига, киритиладиган бадаллар миқдори ва муддатларини ўзлари мустақил равишда белгилайдилар	Мажбурийлик асосида	Ихтиёрийлик асосида	Меҳнат шартномаси асосида	Жамоа шартномаси асосида
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрийлик асосида иштирок етувчи фуқаролар ўз шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ўзлари мустақил равишда белгилайдилар	Бадалларни тўлаш муддатларини, Халқ банки филиалини	киритиладиган бадаллар миқдорини, Халқ банки филиалини	киритиладиган бадаллар миқдори ва муддатларини	Халқ банки филиалини
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрийлик асосида иштирок етувчи фуқаролар ўз шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига киритиладиган бадаллар миқдори ва муддатларини белгилайдилар	ўзлари мустақил равишда	жамоа шартномасида	Меҳнат шартномасида	ходимларнинг вакиллик органи билан келишилиб
Халқ банки шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағларга фоиз ставкаси томонидан Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳамда Ўзбекистон Республикаси Марказий банки билан келишиб белгиланади.	Президент Девони	Вазирлар Маҳкамаси	Халқ банки	Ҳисоб палатаси
Халқ банки шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағларга фоиз ставкаси Халқ банки томонидан билан келишиб белгиланади.	Молия вазирлиги ва Марказий банк	Молия вазирлиги	Марказий банк	Вазирлар Маҳкамаси
Халқ банки шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағларга юқори суръатлардаги ставкалар бўйича фоизларни қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ҳисоблаб қўшади	ЯИМ ҳажмига нисбатан	пул кадрсизланишига нисбатан	Енг кам иш ҳақи ҳажмига нисбатан	Даромад солиғи ставкасига нисбатан
Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағлари маблағларни жамлаш йўли билан шакллантирилади	Солиқ органларида	Халқ банкида	Жамғариб бориладиган пенсия бўлимларида	Ҳазначилик ҳудудий бўлинмаларида
Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларида маблағларни шакллантириш манбаи эмас -	жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадаллари	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари маблағларига ҳисоблаб чиқарилган фоизлар	иш ҳақига нисбатан суғурта бадаллари	жамғариб бориладиган ихтиёрий пенсия бадаллари
Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларидан жамғариб бориладиган пенсия тизими билан боғлиқ бўлмаган мажбуриятларни бажариш учун фойдаланиш мумкинми?	Пенсия жамғармасига дотация	Мумкин эмас	Бюджет тақчиллигини қисқартиришда	Давлат ички қарзларини тўлашда

Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини молиявий воситаларга жойлаштириш тартиби томонидан белгиланади.	Молия вазирлиги ва Марказий банк	Вазирлар Маҳкамаси	Халқ банки	Президент Девони
Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига маблағларнинг келиб тушиши ва улардан фойдаланилиши устидан назоратни амалга оширадилар -	Молия вазирлиги органлари, солиқ органлари	Молия вазирлиги, Халқ банки	Молия вазирлиги органлари, солиқ органлари, Халқ банки	солиқ органлари, Халқ банки
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида қайси маблағлар солиқ солишдан озод қилинмайди?	Жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадаллари , жамғариб бориладиган пенсия тўловлари	жамғариладиган пенсия тизими иштирокчиларининг даромадлари	жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари даги маблағларга ҳисоблаб чиқарилган фоизлар	бундай маблағлар фойдаланилишидан фуқаролар ва Халқ банки оладиган бошқа даромадлар
Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминотини маблағ билан таъминлаш манбалари қайсилар?	Давлат бюджети, Пенсия жамғармаси	Давлат бюджети	Давлат бюджети, Пенсия жамғармаси, жамғариб бориладиган пенсия тизими	Давлат бюджети, жамғариб бориладиган пенсия тизими
Фуқаролар қачон жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олишни сўраб мурожаат қилишлари мумкин?	Пенсия олиш ҳуқуқи пайдо бўлгандан сўнг исталган пайтда	Пенсия олиш ҳуқуқини берувчи ёшга тўлгандан сўнг исталган пайтда	Пенсия олиш ҳуқуқини берувчи зарур иш стажига ега бўлгандан сўнг	Пенсия олиш истаги пайдо бўлиши билан исталган пайтда
Агар Ўзбекистон Республикаси билан бошқа давлатлар ўртасидаги битимларда “Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонундан бошқача қоидалар назарда тутилган бўлса ...	Ҳар бир ҳолат бўйича қўшимча келишув (битим)лар тузилади ва уларда белгиланган қоидалар қўлланилади	“Фуқароларнинг пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонунда белгиланган қоидалар қўлланилади	Шу битимларда белгиланган қоидалар қўлланилади	“Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонунда белгиланган қоидалар қўлланилади
Жамғариб бориладиган пенсия олиш ҳуқуқига ким ва қачон ега бўлади?	Еркаклар – 60 ёшга тўлганда ва иш стажига камида 25 йил бўлса, аёллар - 55 ёшга тўлганда ва иш стажига камида 20 йил бўлса	Еркаклар – 60 ёшга тўлганда ва иш стажига камида 30 йил бўлса, аёллар - 55 ёшга тўлганда ва иш стажига камида 25 йил бўлса	Еркаклар – 63 ёшга тўлганда ва иш стажига камида 28 йил бўлса, аёллар - 58 ёшга тўлганда ва иш стажига камида 25 йил бўлса	Еркаклар – 65 ёшга тўлганда ва иш стажига камида 35 йил бўлса, аёллар - 60 ёшга тўлганда ва иш стажига камида 30 йил бўлса.
Тўлиқ пенсия тайинлаш учун етарлича иш стажига ега бўлмаган шахсларга ёшга доир пенсиялар қандай миқдорда тайинланади?	Енг кам иш ҳақининг уч баробари миқдорда	Енг кам иш ҳақининг икки баробари миқдорда	Ишлаган охириги йилдаги иш ҳақиға мутаносиб миқдорда	Бор стажга мутаносиб равишдаги миқдорда

“Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонун қачон қабул қилинган?	2004 йил 2 декабрда, 702-ИИ-сон қарори билан	1993 йил 3 сентябрда 939-ХИИ-сон қарори билан	2009 йил 30 декабрда ПҚ-1251-сон қарори билан	2011 йил 8 сентябрда Вазирлар Маҳкамасининг 252-сон қарори билан
“Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуннинг мақсади:	Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти соҳасидаги муносабатларни тартибга солиш	Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти бўйича фуқаролар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш	Жамғариб бориладиган пенсия тизимини ташкил етиш	Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти бўйича қонуний асосни мустаҳкамлаш
“Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонун нечта моддадан иборат?	36 та	27 та	67 та	18 та
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок етувчи фуқароларга шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларида жамғарилган маблағларининг ...	Сақланишини кафолатлайди	Молиялаштирилиш ини таъминлайди	Сақланиши ва тўланишини кафолатлайди	Сақланиши ва кўпайиб боришини таъминлайди
Якка тадбиркорлар жамғариб бориладиган пенсия тизимида қандай иштирок етадилар?	Ихтиёрийлик асосида	Мажбурийлик асосида	Ихтиёрий-мажбурийлик асосида	Иштирок етмайдилар
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида юридик шахс ташкил етмасдан фаолият қилувчи деҳқон хўжалиқларининг аъзолари қандай иштирок етадилар?	Иштирок етмайдилар	Ихтиёрийлик асосида	Ихтиёрий-мажбурийлик асосида	Мажбурийлик асосида
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида Иш берувчилар қандай асосда иштирок етадилар?	Ихтиёрий-мажбурийлик асосида	Ихтиёрийлик асосида	Мажбурийлик асосида	Иштирок етмайдилар
Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига тартиб рақами ... асосида берилади.	Жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларини очишга мурожаат қилиш тартибида	Фуқароларнинг паспортдаги маълумотлар асосида	Фуқароларнинг иш берувчилари ҳисобварақлари дан келиб чиққан ҳолда	Халқ банкнинг ягона электрон маълумотлар базаси асосида
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок етувчи фуқаролар пенсия тўловлари олувчи сифатида жамғариб бориладиган пенсия тўловларини ... олиш ҳуқуқига ега	давлат пенсиясини олиш ҳуқуқи юзага келган тақдирда	Пенсия ёшига етганда	Жамғарилган пенсия маълум миқдорга етганда	Ераклар 60 ёшга, аёллар 55 ёшга тўлганда
Фуқаро вафот етган тақдирда шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағида жамғарилган маблағлар қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ...	меросга ўтади	Халқ банки ҳисоб рақамида сақланиб қолдирилади	шахсий жамғариб бориладиган пенсия тўхтатилади	Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига ўтказилади
Фуқаро вафот етган тақдирда, шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағида жамғарилган маблағлар меросга ўтади ва меросхўрга ... тўланади.	1 йил давомида	бир йўла тўла ҳажмда	3 йил давомида	5 йил давомида

Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқи тўғрисидаги гувоҳнома томонидан берилади.	олувчининг яшаш жойидаги туман ёки шаҳар ижтимоий таъминот бўлими	Халқ банки филиали бўлими	Солиқ органлари	Иш берувчи
Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқи тўғрисидаги гувоҳномада ... кўрсатилади	жамғариб бориладиган пенсия суммаси	жамғариб бориладиган пенсия шахсий ҳисобрақами	жамғариб бориладиган пенсия тўловлари бошланадиган сана	жамғариб бориладиган пенсия фоизлари ҳажми
Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олиш ҳуқуқи тўғрисидаги гувоҳнома бундай тўловларни олувчига ариза туман ёки шаҳар ижтимоий таъминот бўлимига келиб тушган кундан еътиборан ... берилади.	ўн иш куни ичида	Ўн беш иш куни ичида	беш иш куни ичида	Бир ой ичида
Жамғариб бориладиган пенсия тўловларни олувчилар танлаш ҳуқуқига ега:	ўзлари белгилайдиган муддатда ҳар ойлик пенсия тўловларини олишни ёки жамғариб бориладиган пенсия тўловларини бир йўла олишни	жамғариб бориладиган пенсия тўловларини тўланиш ҳажмини	жамғариб бориладиган пенсия тўловларини тўловчи Халқ банки филиалини	жамғариб бориладиган пенсия тўловларини тўланиш муддатларини
Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олувчи қуйидаги ҳуқуқларга ега эмас:	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағидан тўловларни етарли иш стажига ега бўлганда белгиланган тартибда олиш	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағидан тўловларни белгиланган тартибда олиш	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағидаги жамғармаларининг ҳолати ва уларга ҳисоблаб чиқарилган фоизлар ҳақида ахборот олиш	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағидаги жамғармаларининг қонун ҳужжатларига мувофиқ васият қилиб қолдириш
шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағидаги жамғармаларининг ҳолати ва уларга ҳисоблаб чиқарилган фоизлар ҳақида ахборот олиш -	Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олувчининг ҳуқуқи эмас	Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олувчининг мажбурияти	Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олувчининг ҳуқуқи	Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олувчининг вазифаси

Халқ банкининг мажбурияти емас -	Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига жамғариб бориладиган пенсия маблағлари ҳисобидан дотациялар ажратиш	жамғариб бориладиган пенсия тизимининг маблағларини молиявий воситаларга жойлаштириш ҳамда бундай маблағлардан инвестиция ва кредит ресурслари сифатида фойдаланиш йўли билан шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаг и маблағларнинг сақланишини, кўпайтирилишини ва пул кадрсизланишидан ҳимоя қилинишини таъминлаши	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари га киритилаётган бадаллар ва ҳисоблаб чиқарилган фоизларни шахслар бўйича ҳисобга олиб бориши	жамғариб бориладиган пенсия бадалларининг ҳамда шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари даги маблағларга ҳисоблаб чиқарилган фоизларнинг ўз вақтида ва тўла ҳажмда ўтказилишини таъминлаши
Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағида жамғарилган маблағлар батамом тугаганда -	Компенсация тўловлари тўлаб борилади	Кредит асосида пенсия тўловларини тўланиб борилади	Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини тўлаш туғатилади	Бюджет трансфертлари билан таъминланади
Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига алоқадор ҳужжатлар ҳамда ёзувларнинг сақланишини ... таъминлаши шарт.	Халқ банки	Ижтимоий таъминот бўлимлари	Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси	Иш берувчилар
Ёшга доир пенсия тайинлангандан кейин ишланган вақт пенсия тайинлаш учун стажга қўшиб ҳисобланадими?	Пенсия тайинлангандан кейин ишланган вақтнинг 1/3 қисми ҳисобланади	Ҳисобланади	Пенсия тайинлангандан кейин ишланган вақтнинг 2/3 қисми ҳисобланади	Ҳисобланмайди
Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларидан мақсадли фойдаланилиш устидан назорат ким томонидан амалгам оширилади?	Молия вазирлиги Ғазначилиги	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги, Молия вазирлиги	Бош назорат- тафтиш бошқармасининг худудий бўлинмалари	Молия вазирлиги, Халқ банки
Фуқаронинг жамғариб бориладиган пенсия олиш ҳуқуқи қандай ҳолатда вужудга	Маълум иш стажига ега бўлиши	Ўрнатилган пенсия ёшига йетиши	Ўрнатилган пенсия ёшига йетиши ва	Ногиронликка чиқиши

келади?			маълум иш стажига ега бўлиши	
Иш ҳажмининг камайиши натижасида штатларнинг қисқариши туфайли ишдан бўшатилган ва ишсиз деб топилган шахсларнинг пенсияга чиқиш ёшлари ва стажлари қандай белгиланган?	Еркаклар - 58 ёшда ва иш стажы 25 йилдан кам бўлмаганда, аёллар - 53 ёшда ва иш стажы 20 йилдан кам бўлмаганда	еркаклар - 56 ёшда ва иш стажы 23 йилдан кам бўлмаганда, аёллар - 52 ёшда ва иш стажы 18 йилдан кам бўлмаганда	еркаклар - 58 ёшда ва иш стажы 20 йилдан кам бўлмаганда, аёллар - 53 ёшда ва иш стажы 15 йилдан кам бўлмаганда	Еркаклар - 57 ёшда ва иш стажы 25 йилдан кам бўлмаганда, аёллар - 52 ёшда ва иш стажы 20 йилдан кам бўлмаганда
Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти олиш ҳуқуқига ега бўлмаган шахслар:	Пенсия ёшига етмаган Ўзбекистон Республикаси фуқаролари ва Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшовчи чет ел фуқаролари	Ўзбекистон Республикаси фуқаролари	Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшовчи чет ел фуқаролари	Ўзбекистон Республикаси ҳудудида фуқаролиги бўлмаган шахслар
Жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларида маблағларни шакллантириш манбаси нотўғри кўрсатилган жавоб:	Жамғариб бориладиган ихтиёрий пенсия бадаллари	Жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадаллари	Давлат бюджетидан ўтказмалар	Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари даги маблағларга ҳисоблаб чиқарилган фоизлар
Пенсия таъминотини маблағ билан таъминлаш манбаси нотўғри кўрсатилган жавоб:	Китоб жамғармаси	Давлат бюджети	Пенсия жамғармаси	Жамғариб бориладиган пенсия тизими
Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимининг моҳияти	минимал пенсияни кафолатлайдиган давлат пенсия тизими	иқтисодий фаол аҳолининг иш жойи, меҳнатга лаёқати ва даромадини йўқотиш билан боғлиқ турли ҳодисалардан ижтимоий ҳимоялаш шакли	профессионал ассоциация ёрдамида ўзининг иш берувчи-ларига кўшимча пенсияни шакллантириш, фуқаролар имконият-ларидан келиб чиққан ҳолда алоҳида, хусусий пенсияни таъминлаш	тўла капиталлаштириш ва жамғариш тамойилига асосланган, индивидуал ҳисобрақамларни юритиш орқали амалга ошириладиган пенсия тизими
Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятининг ҳуқуқий асоси -	“Ўзбекистон Республикасида ногиронларни ижтимоий ҳимоя қилиш тўғрисида”ги қонун	“Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	“Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни	“Бюджет тизими тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни

Пенсия тайинлашда иш стажини тасдиқлайдиган асосий ҳужжат - ...	Меҳнат дафтарчаси	И ш стажини аниқлаш бўйича махсус комиссиялар хулосалари	Иш жойидан маълумотнома	Давлат солиқ органлари томонидан тақдим етиладиган маълумотнома
“Давлат пенсияларини тайинлаш ва тўлаш тартиби тўғрисидаги Низом” қачон қабул қилинган?	1993 йил 3 сентябрда Олий Кенгашнинг 939-ХИИ-сон қарори билан	2011 йил 8 сентябрда Вазирлар Маҳкамасининг 252-сон қарори билан	2009 йил 30 декабрда ПҚ-1251-сон қарори билан	2010 йил 2 февралда Вазирлар Маҳкамасининг 10-сон қарори билан
Давлат пенсияларини тайинлаш ва тўлаш тартиби тўғрисидаги Низом нимани белгилаб беради?	Фуқароларнинг қариганда ва боқувчисиз қолганда ижтимоий таъминланишдан иборат конституциявий ҳуқуқларини	Давлат пенсияларини тайинлаш ва тўлаш, пенсия имтиёзларини қўллаш ва фуқароларни пенсия билан таъминлашга боғлиқ бошқа масалаларни ҳал қилиш тартибини	Фуқароларнинг меҳнат қобилиятини тўлиқ ёки қисман йўқотганда ижтимоий таъминланишдан иборат конституциявий ҳуқуқларини	Фуқароларнинг қариганда ва боқувчисиз қолганда пенсия билан таъминлаш билан боғлиқ масалаларни ҳал қилиш тартибини
Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия тизими қандай вазифани бажаради?	Пенсиялар ҳамда бошқа тўловларни тўлиқ ҳажмда молиялаштириш ва тўланишини ташкил қилиш, улар бўйича ҳисоб ва ҳисоботни юритиш	Фуқароларнинг давлат пенсия таъминотини ташкил қилиш, фуқароларга пенсиялар, ижтимоий нафақалар, компенсация ва бошқа тўловларни тайинлаш	Фуқароларнинг мажбурий ва ихтиёрий жамғариб бориладиган пенсия тўловларини шакллантириш ва тўлаш	Қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда пенсиялар ҳамда бошқа тўловларнинг миқдорлари қайта ҳисоблаб чиқишини таъминлаш
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида пенсияни ҳисоблаш учун пенсияларнинг базавий миқдорлари қандай белгиланади?	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 55 фоизи, бироқ энг кам ойлик иш ҳақининг 100 фоизидан кам емас	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 75 фоизи, бироқ энг кам ойлик иш ҳақининг 200 фоизидан кам емас	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 100 фоизи, бироқ энг кам ойлик иш ҳақининг 200 фоизидан кам емас	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 50 фоизи, бироқ энг кам ойлик иш ҳақининг 200 фоизидан кам емас
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ёшга доир пенсия тайинлаш учун талаб қилинадигандан ортиқ иш стажининг ҳар бир тўлиқ йили учун пенсияларнинг базавий миқдорлари қанчага оширилади?	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 1,5 фоизига	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 2 фоизига	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 1 фоизига	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 2 фоизига
Фуқаролар қачон пенсия тайинлашни сўраб мурожаат қилишлари мумкин?	Пенсия олиш ҳуқуқини берувчи ёшга тўлгандан сўнг исталган пайтда	Пенсия олиш ҳуқуқи пайдо бўлгандан сўнг исталган пайтда	Пенсия олиш ҳуқуқини берувчи зарур иш стажига ега бўлгандан сўнг	Пенсия олиш истаги пайдо бўлиши билан исталган пайтда
Жамғариб бориладиган пенсия	Еркақлар – 60 ёшга	Еркақлар – 63 ёшга	Еркақлар – 60	Еркақлар – 65

тизимида ёшга доир пенсия олиш ҳуқуқига ким ва қачон ега бўлади?	тўлганда ва иш стажи камида 25 йил бўлса, аёллар - 55 ёшга тўлганда ва иш стажи камида 20 йил бўлса	тўлганда ва иш стажи камида 28 йил бўлса, аёллар - 58 ёшга тўлганда ва иш стажи камида 25 йил бўлса	ёшга тўлганда ва иш стажи камида 30 йил бўлса, аёллар - 55 ёшга тўлганда ва иш стажи камида 25 йил бўлса	ёшга тўлганда ва иш стажи камида 35 йил бўлса, аёллар - 60 ёшга тўлганда ва иш стажи камида 30 йил бўлса.
Тўлиқ пенсия тайинлаш учун етарлича иш стажига ега бўлмаган шахсларга ёшга доир пенсиялар қандай миқдорда тайинланади?	Бор стажга мутаносиб равишдаги миқдорда	Енг кам иш ҳақининг икки баробари миқдорида	Ишлаган охириги йилдаги иш ҳақига мутаносиб миқдорда	Енг кам иш ҳақининг уч баробари миқдорида
Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида пенсионер вафот еца, унинг пенсияси ...	Пенсионер вафот етган ой учун олинмай қолган пенсия давлат ҳисобига ўтказилади	Пенсионер вафот етган ой учун тўлиқ миқдорда тўланади	Мерос сифатида қолдирилган шахсга тўланади	Ойнинг пенсионер вафот етган кунига қадар ўтган кунлари учун тўланади
Жамғариб бориладиган пенсия таъминотида пенсия тайинлаш тўғрисидаги қарор устидан шикоят қайси органга берилиши мумкин?	Туман (шаҳар) судига	Олий судга	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигига	Пенсия жамғармасининг туман (шаҳар) бўлимига
Швецияда пенсия тизими қандай қисмлардан иборат?	Корпоратив, давлат	Давлат, нодавлат, суғуртавий	Шартли жамғариб бориладиган, жамғариб бориладиган, кафолатланган	Мажбурий ва ихтиёрий
Швецияда фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия тизимига тўловлари қанча фоизни ташкил қилади?	3,5 фоизни	2,5 фоизни	4,5 фоизни	5,5 фоизни
Буюк Британияда биринчи марта ёшга доир пенсиялар қачон жорий қилинган?	1928 йилда	1898 йилда	1918 йилда	1908 йилда
Буюк Британияда пенсия таъминоти тизими таркиби:	Корпоратив, давлат	Базавий давлат пенсияси, кўшимча давлат пенсияси, аҳолининг пенсия жамғармалари	Давлат, нодавлат, суғуртавий	Мажбурий ва ихтиёрий
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ёшга доир пенсия тайинлангандан кейин ишланган вақт пенсия тайинлаш учун стажга қўшиб ҳисобланадими?	Ҳисобланмайди	Ҳисобланади	Пенсия тайинлангандан кейин ишланган вақтнинг 2/3 қисми ҳисобланади	Пенсия тайинлангандан кейин ишланган вақтнинг 1/3 қисми ҳисобланади
Фуқаронинг умумий асосда пенсия олиш ҳуқуқи қандай ҳолатда вужудга келади?	Ўрнатилган пенсия ёшига йетиши ва маълум иш стажига ега бўлиши	Ўрнатилган пенсия ёшига йетиши	Маълум иш стажига ега бўлиши	Ногиронликка чиқиши
Жамғариб бориладиган пенсия тизими ижтимоий таъминот механизми сифатида -	Давлат пенсия таъминотига параллел равишда фаолияти ташкил етилган тизим	Мустақил пенсия тизими	Молиявий муносабатлар шаклландиган тизим	Авлодлар бирдамлиги тизими
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида Иш стажига ега бўлмаган фуқаролар ва уларнинг оилалари давлат пенсияларини олиш ҳуқуқига егами?	Уларнинг ижтимоий таъминланиш тартибини Вазирлар Маҳкамаси белгилайди	Ега	Уларга энг кам иш ҳақининг 1 (бир) баробари миқдорида пенсия	Уларнинг ижтимоий таъминланиш тартибини Пенсия

			тайинланади	жамғармаси дерекцияси белгилайди
Пенсия тайинлаш учун зарур хужжатлар қандай тақдим этилиши мумкин емас?	Пенсия жамғармаси бўлими томонидан тасдиқланган нусхаларда	Асл нусхада	Кўчирма нусхаларда	Нотариус томонидан тасдиқланган нусхаларда
Жамғариб бориладиган пенсия тизимида ихтиёрийлик асосида иштирок етувчи фуқаролар белгилайдилар	ўз шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига киритиладиган бадаллар миқдори ва муддатларини	ўз шахсий жамғариб бориладиган пенсия лимитларини	ўз шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига егалик органларини	Иш берувчиларнинг жамғариб бориладиган пенсия тизимидаги ваколатларини
Жамғариб бориладиган пенсия тизимининг ғазначилик ижроси -	Юридик мажбуриятлар асосида вужудга келади	Амал қилмайди	Жамғариб бориладиган пенсия бадаллари ягона ғазна ҳисобрақамида жамланади	Молиявий мажбуриятлар асосида тўловлар амалга оширилади
Авлодлар бирдамлиги тизими - бу	Ишловчиларнинг маблағлари асосида жамғариладиган пенсия тизими	Суғурта асосида шаклланган тизим	Амалдаги давлат пенсия таъминоти тизими	Шаклланган жамғармани тақсимлаш тизими
Жамғариб бориладиган пенсия тизими бюджет дотациясини оладими?	пенсия тўловлари узлуксизлигини таъминлаш учун бериледи	Бюджет дотацияси берилмайди	Бюджет ссудалари билан таъминланади	Кредит маблағлар билан молиялаштирил ади
Жамғариб бориладиган пенсия таъминотига имтиёзлар қайси жавобда кўрсатилган?	Жамғариб бориладиган пенсия тизимига имтиёзлар қўлланилмаган	Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағлари солиқ солишдан озод қилинади	Жамғариб бориладиган пенсия тизимида пенсия стажи ҳажмига нисбатан имтиёз белгиланган	Ихтиёрий жамғариб бориладиган пенсия тўловларини бериш тартибига имтиёзлар белгиланган
“Жамғариб бориладиган пенсия тизимининг маблағларини молиявий воситаларга жойлаштириш, улардан инвестиция ва кредит ресурслари сифатида фойдаланиш асосида жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағлар -	сақланиши, кўпайтирилиши ва пул кадрсизланишидан химоя қилинишини таъминланади	Кўпайтирилиши таъминланади	Капитал бюджетга йўналтирилади	Пул ресурсларининг ликвидлигини таъминлайди

Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини тўлаш тугатилиши қайси жавобда нотўғри кўрсатилган?	бундай тўловларни олувчи пенсия ҳисобварағида жамғарилган жами суммани олишдан воз кечганда	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағида жамғарилган маблағлар батамом тугаганда	бундай тўловларни олувчи пенсия ҳисобварағида жами суммани меросга ўтказиш мақсадида тўловларни олишдан ёзма равишда нотариал тасдиқланган тартибда воз кечганда	давлат пенсиясини олиш ҳуқуқини йўқотганда
Иш берувчилар жамғариб бориладиган пенсия тизимида қандай иштирок етадилар?	Мажбурийлик асосида	Ихтиёрийлик асосида	Ихтиёрий-мажбурийлик асосида	Иштирок етмайдилар
Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига тартиб рақами нима асосида берилади?	Фуқароларнинг иш берувчилари ҳисобварақларидан келиб чиққан ҳолда	Фуқароларнинг паспортидаги маълумотлар асосида	Халқ банкининг ягона электрон маълумотлар базаси асосида	Жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари ни очишга мурожаат қилиш тартибида
Пенсия тайинлашни сўраб мурожаат қилган шахс томонидан пенсия тайинлаш учун зарур бўлган ҳужжатлар тақдим етилмаган тақдирда ...	Пенсия жамғармаси бўлими ушбу ҳужжатларни тақдим қилгунга қадар аризани қайтаради.	Пенсия жамғармаси бўлими пенсияни тайинлаш бўйича тақдим етилган аризани рад этади.	Пенсия жамғармаси бўлими томонидан пенсия тайинланмайди	Пенсия жамғармаси бўлими ушбу ҳужжатларни тегишли ташкилотлардан талаб қилиш юзасидан ёрдам кўрсатади.
Пенсия жамғармаси бўлими пенсия тайинлаш учун ҳужжатларни расмийлаштириш ва тақдим етиш масалалари бўйича тушунтиришлар ва маълумотномалар бериши ...	тақиқланади	шарт эмас	учун юқори турувчи орган рухсат бериши керак	шарт
Қарамоғида меҳнатга лаёқатиз оила аъзолари борлигини тасдиқловчи ҳужжат сифатида қандай ҳужжат қабул қилинади?	Фуқароларнинг ўз-ўзини бошқариш органларининг маълумотномаси	Туман (шаҳар) ҳокимиятининг маълумотномаси	Фуқаро бириктирилган бирламчи тиббиёт-санитария муассасасининг маълумотномаси	Бандликка кўмаклашиш давлат жамғармасининг ҳудудий бўлинмалари маълумотномаси
Ёшга доир ва боқувчисини йўқотганлик пенсиясини тайинлашда меҳнатда майибланганлик ёки касб касаллигига чалиниш оқибатида И ва ИИ гуруҳ ногиронликда	Ҳисобланади	Ҳисобланмайди	Ногиронликда бўлиш вақтининг 2/3 қисми ҳисобланади	Ногиронликда бўлиш вақтининг 1/3 қисми ҳисобланади

бўлиш вақти стажга қўшиб ҳисобланадими?				
Ёшга доир пенсия тайинлангандан кейин ишланган вақт пенсия тайинлаш учун стажга қўшиб ҳисобланадими?	Ҳисобланади	Ҳисобланмайди	Пенсия тайинлангандан кейин ишланган вақтнинг 2/3 қисми ҳисобланади	Пенсия тайинлангандан кейин ишланган вақтнинг 1/3 қисми ҳисобланади
Вилоятлар, шаҳарлар ва туманларда Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг ҳудудий бўлинмаларини ташкил этиш мақсади нотўғри кўрсатилган жавоб?	республика фуқароларининг пенсия таъминотига йўналтириладиган маблағлардан мақсадли фойдаланиш устидан назоратни кучайтириш мақсадида	пенсиялар ва ижтимоий нафақаларни Пенсия жамғармасидан ўз вақтида молиялаштириш ҳамда уларни тўлик ҳажмда тўлаш мақсадида	Пенсия жамғармаси маблағларини иқтисод қилиш мақсадида	пенсия таъминоти тизимининг ташкилий тузилмасини янада такомиллаштириш мақсадида
Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси маблағларидан мақсадли фойдаланилиш устидан назорат ким томонидан амалга оширилади?	Молия вазирлигининг Бош назорат-тафтиш бошқармаси	Бош назорат-тафтиш бошқармасининг ҳудудий бўлинмалари	Молия вазирлиги Ғазначилиги	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги, Молия вазирлиги
Давлат пенсияларининг бир неча турини олиш ҳуқуқига ега бўлган фуқароларга пенсия қандай тайинланади?	пенсияларнинг ўртачаси тайинланади	пенсиянинг энг кўп миқдордагиси тайинланади	фуқаронинг танловига кўра битта пенсия тайинланади	ҳамма тури баробар тайинланади
Фуқаронинг умумий асосда пенсия олиш ҳуқуқи қандай ҳолатда вужудга келади?	Маълум иш стажига ега бўлиши	Ўрнатилган пенсия ёшига йетиши ва маълум иш стажига ега бўлиши	Ногиронликка чиқиши	Ўрнатилган пенсия ёшига йетиши
Иш ҳажмининг камайиши натижасида штатларнинг қисқариши туфайли ишдан бўшатилган ва ишсиз деб топилган шахсларнинг пенсияга чиқиш ёшлари ва стажлари қандай белгиланган?	Еркаклар - 58 ёшда ва иш стажини 25 йилдан кам бўлмаганда, аёллар - 53 ёшда ва иш стажини 20 йилдан кам бўлмаганда	еркаклар - 56 ёшда ва иш стажини 23 йилдан кам бўлмаганда, аёллар - 52 ёшда ва иш стажини 18 йилдан кам бўлмаганда	еркаклар - 58 ёшда ва иш стажини 20 йилдан кам бўлмаганда, аёллар - 53 ёшда ва иш стажини 15 йилдан кам бўлмаганда	Еркаклар - 57 ёшда ва иш стажини 25 йилдан кам бўлмаганда, аёллар - 52 ёшда ва иш стажини 20 йилдан кам бўлмаганда
Ногиронларга қайси ваколатли давлат органи ҳуқуқлари асосида ижтимоий ёрдам кўрсатилади?	Тиббий-меҳнат эксперт комиссияси, Тиббий-маслаҳат комиссияси	Бириктирилган соғлиқни сақлаш муассасаси	Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги
Ногиронларга ижтимоий ёрдамни молиялаштириш манбалари нотўғри кўрсатилган	Ташкилотлар ва фуқароларнинг ихтиёрий бадаллари	Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий	Республика бюджети ва маҳаллий

жавоб:		Пенсия жамғармасы	муҳофаза қилиш вазирлиги маблағлари	бюджетлар
Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги ва унинг бўлимларининг моддий-техника таъминоти ҳамда ходимлар меҳнатига ҳақ тўлаш қайси манба ҳисобига амалга оширилмайди?	давлат бюджети маблағлари ҳисобига	Бандликка кўмаклашиш давлат жамғармасы ҳисобига	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш органлари ходимларининг меҳнатини рағбатлантириш ва моддий-техника базасини мустаҳкамлаш жамғармасы маблағлари ҳисобига	Молия вазирлиги ҳузуридаги Пенсия жамғармасы маблағлари ҳисобига
Фуқароларнинг давлат пенсия таъминотини ташкил қилиш, фуқароларга пенсиялар, ижтимоий нафақалар, компенсация ва бошқа тўловларни тайинлаш, қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда пенсиялар ҳамда бошқа тўловларнинг миқдорлари қайта ҳисоблаб чиқилишини таъминлаш қайси органнинг вазифасига қаради?	Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасы, унинг тегишли ҳудудий бўлимлари	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги	Бандликка кўмаклашиш давлат жамғармасы	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг тегишли ҳудудий бўлимлари
Иш стажига ега бўлмаган фуқаролар ва уларнинг оилалари давлат пенсияларини олиш ҳуқуқига егами?	Ега эмас	Уларга энг кам иш ҳақининг 1 (бир) баробари миқдорда пенсия тайинланади	Уларнинг ижтимоий таъминланиш тартибини Вазирлар Маҳкамаси белгилайди	Уларнинг ижтимоий таъминланиш тартибини Пенсия жамғармасы дерекцияси белгилайди
Давлат пенсияларининг қандай турлари мавжуд эмас?	Кам таъминланганлик пенсияси	Ёшга доир пенсия	Боқувчисини йўқотганлик пенсияси	Ногиронлик пенсияси
Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти олиш ҳуқуқига ега бўлмаган шахслар:	Пенсия ёшига етмаган Ўзбекистон Республикаси фуқаролари ва Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшовчи чет ел фуқаролари	Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшовчи чет ел фуқаролари	Ўзбекистон Республикаси ҳудудида фуқаролиги бўлмаган шахслар	Ўзбекистон Республикаси фуқаролари
Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларида маблағларни шакллантириш манбаси нотўғри кўрсатилган жавоб:	Жамғариб бориладиган ихтиёрий пенсия бадаллари	Жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадаллари	Давлат бюджетидан ўтказмалар	Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағларга ҳисоблаб чиқарилган фоизлар

<p>Ногиронлик пенсиясини тайинлашни сўраб мурожаат қилган шахснинг аризасига илова қилинмайдиган хужжатлар</p>	<p>Бахқиз ҳодиса содир бўлганлигини акс еттирган фотосуратлар</p>	<p>Амалдаги иш ҳақи тўғрисидаги маълумотнома, ариза берувчининг жамғариб бориладиган пенсия дафтарчаси нусхаси</p>	<p>Бахқиз ҳодиса ва соғлиқнинг ишлаб чиқаришда бошқа шикастланиши тўғрисидаги хужжат</p>	<p>Иш стажини, шу жумладан махсус иш стажини тасдиқлайдиган хужжат</p>
<p>Боқувчисини йўқотганлик пенсиясини тайинлашни сўраб мурожаат қилган шахснинг аризасига илова қилинмайдиган хужжатлар</p>	<p>Оила аъзоларининг боқувчиси билан тушган фотосуратлари</p>	<p>Вафот етган боқувчининг иш стажини, шу жумладан махсус иш стажини тасдиқлайдиган хужжат, вафот етган боқувчининг жамғариб бориладиган пенсия дафтарчаси нусхаси;</p>	<p>Вафот етган боқувчининг амалдаги иш ҳақи тўғрисидаги маълумотнома, оила аъзосининг вафот етган боқувчига қариндошлиги муносабатларини и тасдиқловчи хужжатлар;</p>	<p>Пенсия тайинланаётган шахснинг ёшини тасдиқловчи туғилганлик ҳақидаги гувоҳнома ёки паспорт, боқувчининг вафот етганлиги тўғрисидаги гувоҳнома ёки унинг бедарак йўқолганлиги тўғрисида суднинг қарори;</p>
<p>Иккинчи жаҳон уруши даврида ишлаганлиги ва ҳарбий мажбуриятларни бажарганлигини тасдиқлайдиган хужжат сифатида қайсиси муҳим эмас?</p>	<p>Меҳнат дафтарчаси</p>	<p>Иш стажини, шу жумладан махсус иш стажини тасдиқлайдиган хужжат</p>	<p>Ташкилотлар ва архив маълумотномалари</p>	<p>Мудофаа ишлари бўйича органларнинг маълумотномалари</p>
<p>Ўзбекистон Республикаси ҳудудида доимий яшайдиган хорижий фуқароларнинг шахсини ва ёшини, яшаш жойини, фуқароликка мансублигини қандай хужжат тасдиқлайди?</p>	<p>Фуқаролик паспорти</p>	<p>Маҳалладан берилган маълумотнома</p>	<p>Хорижий фуқаро учун истиқомат учун берилган рухсатнома</p>	<p>Ҳайдовчилик гувоҳномаси</p>
<p>Ўзбекистон Республикасининг “Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуни нимани белгилаб бермайди?</p>	<p>Давлат томонидан бепул уй-жой билан таъминланиш ҳуқуқларини</p>	<p>Фуқароларнинг қариганда ва боқувчисиз қолганда ижтимоий таъминланишдан иборат конституциявий ҳуқуқларини</p>	<p>Давлат пенсияларининг ягона тизимини, уларни тайинлаш, ҳисоблаб чиқариш ва тўлаш тартибини</p>	<p>Фуқароларнинг меҳнат қобилиятини тўлиқ ёки қисман йўқотганда ижтимоий таъминланишдан иборат конституциявий ҳуқуқларини</p>
<p>Фуқароларнинг чет елда</p>	<p>Агар бу даврда</p>	<p>Меҳнат стажига</p>	<p>Қўшиб</p>	<p>Ҳисобланмайди,</p>

ишланган даври меҳнат стажига кўшиб ҳисобланадими?	Пенсия жамғармасига белгиланган суғурта бадаллари тўланган бўлса, ҳисобланади	кўшиб ҳисобланади	ҳисобланмайди	агар давлатлараро битимларда ўзгача қоидалар назарда тутилмаган бўлса
Пенсия таъминотини маблағ билан таъминлаш манбаси нотўғри кўрсатилган жавоб:	Жамғариб бориладиган пенсия тизими	Давлат бюджети	Пенсия жамғармаси	Бандлик жапмғармаси
Пенсия қонунчилиги билан ўрнатилган имтиёзлар вариантлари нотўғри кўрсатилган жавоб:	Умумўрнатилган ёшни 15 йилга камайтириш билан пенсия олиш ҳуқуқи	Умумўрнатилган ёшни 10 йилга камайтириш билан пенсия олиш ҳуқуқи	Умумўрнатилган ёшни 5 йилга камайтириш билан пенсия олиш ҳуқуқи	Ёшидан қатъи назар пенсия олиш ҳуқуқи
Ногиронларга қандай ногиронлик гуруҳи ўрнатилмайди?	ИВ-гуруҳ ногирони	ИИ-гуруҳ ногирони	ИИИ-гуруҳ ногирони	И-гуруҳ ногирони
Боқувчисини йўқотганлик пенсиясини олиш ҳуқуқига ега бўлмаган шахслар:	18 ёшдан катта бўлган фарзандлар	16 ёшгача бўлган фарзандлар	16 ёшдан катта фарзандлар, агар 16 ёшга тўлгунча ногирон бўлиб қолган бўлса	Ўғай фарзандлар, агар уларнинг ота-оналаридан алимент олиб турилмаган бўлса
Пенсия жамғармаси бўлими мурожаат қилингандан сўнг қанча вақтда пенсияни кўриб чиқиши ва ҳисоблаб бериши шарт?	5 кундан кечиктирмай	10 кундан кечиктирмай	15 кундан кечиктирмай	20 кундан кечиктирмай
Ёшга доир пенсиялар қайси даврга тайинланади?	Пенсия тайинлангандан бошлаб умрбод	Пенсия тайинлангандан бошлаб 25 йилгача	Пенсия тайинлангандан бошлаб 30 йилгача	Пенсия тайинлангандан бошлаб 20 йилгача
Иш стажини тасдиқловчи асосий ҳужжат:	Суд қарорлари	Фуқаролик паспорти	Иш жойидан маълумотнома	Меҳнат дафтарчаси
20 ёшга тўлгунга қадар умумий касаллик туфайли иш даврида ёки ишлаш тўхтатилганидан кейин ногирон бўлиб қолган шахсларга пенсиялар қандай тайинланади?	иш стажидан қатъи назар	Минимал иш ҳақига нисбатан	Ўртача иш ҳақига нисбатан	Пенсия тайинланмайди
Ер(хотин)нинг вафот етганлиги сабабли тайинланган боқувчисини йўқотганлик пенсияси пенсионер янги никоҳдан ўтганида ҳам сақланиб қоладими?	жамғариб брилади	пенсионер янги никоҳдан ўтганида пенсия бекор қилинади	пенсионер янги никоҳдан ўтганида пенсия сақланиб қолади	Пенсионернинг ёзма мурожаатига кўра иш тутилади
Оиланинг боқувчисини йўқотганлик пенсиясини олиш ҳуқуқига ега бўлган аъзоларига қандай миқдорда пенсия тайинланади?	оиланинг барча аъзоларига битта умумий пенсия тайинланади	ҳар бир оила аъзосига алоҳида ёшига қараб пенсия тайинланади	нечта аъзо бўлса, шунча пенсия тайинланади	фақат битта боқувчисини йўқотган оила аъзосига тайинланади

Пенсия миқдори иш стажининг муддатига боғлиқ бўлиб, нималардан таркиб топади?	пенсиянинг таянч миқдоридан; иш стажи учун пенсиянинг оширилишидан; пенсияга қўшиладиган устама ҳақлардан.	пенсиянинг максимал миқдоридан; компенсацион тўловлардан.	пенсиянинг минимал миқдоридан; пенсияга қўшиладиган устама ҳақлардан.	пенсиянинг ўртача миқдоридан.
Ёшидан қатъи назар имтиёзли пенсияга чиқиш ҳуқуқига ега бўлган артистларга қанча миқдорда устама ҳақлар белгиланади?	энг кам ойлик иш ҳақининг 75 фоизи	энг кам ойлик иш ҳақининг 25 фоизи	энг кам ойлик иш ҳақининг 50 фоизи	энг кам ойлик иш ҳақининг 100 фоизи
Қачондан бошлаб пенсиялар, шунингдек ижтимоий нафақалар, компенсация ва бошқа тўловларни тайинлаш, молиялаштириш, уларнинг тўланишини ҳисобга олиш ва мониторингини юритиш Пенсия жамғармасининг тегишли ҳудудий бўлинмалари томонидан амалга оширилади?	2011 йилнинг 1 январидан бошлаб	2009 йилнинг 1 январидан бошлаб	2010 йилнинг 1 январидан бошлаб	2012 йилнинг 1 январидан бошлаб
Пенсия жамғармаси идоравий жиҳатдан қайси органга қарашли?	Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигига	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига	Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигига	Ўзбекистон Республикаси Ижтимоий таъминот вазирлигига
Пенсия жамғармаси ўз фаолияти тўғрисида кимга ҳисоб беради?	Жамғарманинг Кузатув кенгаши раисига	Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг биринчи ўринбосари - Молия вазирига	Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг биринчи ўринбосари - Молия вазирига, Жамғарманинг Кузатув кенгаши раисига	Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирига
Пенсия жамғармаси ижро етувчи аппаратининг, унинг ҳудудий бошқармалари, туман (шаҳар) бўлимлари, Республика тиббий-ижтимоий экспертиза инспекцияси, тиббий-меҳнат экспертизаси хизматлари таъминоти қайси манбадан амалга оширилади?	республика бюджети маблағларидан	тегишли маҳаллий бюджетлардан	Пенсия жамғармаси маблағларидан	Давлат бюджети маблағларидан
Пенсия жамғармаси ҳамда унинг ҳудудий бошқармалари ва туман (шаҳар) бўлимлари юридик шахс ҳисобланадими?	юридик шахс ҳисобланмайди	юридик шахс ҳисобланади	Пенсия жамғармаси юридик шахс ҳисобланади, унинг ҳудудий бошқармалари юридик шахс ҳисобланмайди	Пенсия жамғармаси ҳамда унинг ҳудудий бошқармалари юридик шахс ҳисобланади, туман (шаҳар) бўлимлари юридик шахс ҳисобланмайди
ЎЗР Президентининг №ПФ-4161	фуқароларнинг	фуқароларнинг	пенсиялар ҳамда	пенсиялар

<p>(30.12.2009) Фармони билан Пенсия жамғармаси зиммасига қўшимча равишда юкатилган асосий вазифалар қаторига кирмайди:</p>	<p>пенсия таъминоти соҳасида давлат сиёсатининг асосий йўналишларини ишлаб чиқиш; бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси даромадлари ва харажатларининг мутаносиблигини таъминлаш</p>	<p>давлат пенсия таъминотини ташкил қилиш, фуқароларга пенсиялар, ижтимоий нафақалар, компенсация ва бошқа тўловларни тайинлаш</p>	<p>бошқа тўловларни тўлиқ ҳажмда молиялаштириш ва тўланишини ташкил қилиш, улар бўйича ҳисоб ва ҳисоботни юритиш</p>	<p>тайинланиши ва қайта ҳисоблаб чиқилишини тизимли асосда доимий таҳлил қилиш ва мониторингини олиб бориш</p>
<p>ЎзР Президентининг №ПФ-4161 (30.12.2009) Фармони билан Молия вазирлиги зиммасига қўшимча равишда юкатилган вазифалар қаторига киради:</p>	<p>пенсиялар тайинланиши ва қайта ҳисоблаб чиқилишини тизимли асосда доимий таҳлил қилиш ва мониторингини олиб бориш</p>	<p>фуқароларнинг давлат пенсия таъминотини ташкил қилиш, фуқароларга пенсиялар, ижтимоий нафақалар, компенсация ва бошқа тўловларни тайинлаш</p>	<p>пенсиялар ҳамда бошқа тўловларни тўлиқ ҳажмда молиялаштириш ва тўланишини ташкил қилиш, улар бўйича ҳисоб ва ҳисоботни юритиш</p>	<p>фуқароларнинг пенсия таъминоти соҳасида давлат сиёсатининг асосий йўналишларини ишлаб чиқиш; бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси даромадлари ва харажатларининг мутаносиблигини таъминлаш</p> <p>бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси даромадлари ва харажатларининг мутаносиблигини таъминлаш</p>
<p>2010 йилнинг 1 январидан бошлаб бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси ҳамда унинг ҳудудий бошқармалари ва бўлимлари ... ҳисобланади</p>	<p>Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги ижтимоий таъминот органларининг ҳуқуқий ворислари</p>	<p>Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг ҳуқуқий ворислари</p>	<p>Ижтимоий таъминот вазирлигининг ҳуқуқий ворислари</p>	<p>Молия вазирлигининг ҳуқуқий ворислари</p>
<p>“Пенсиялар ҳамда бошқа тегишли тўловларни тайинлаш ва тўлашда ўрнатилган қоидаларнинг қўлланиш қисмида уларнинг бажарилишини мувофиқлаштириш ва назоратни амалга ошириш” қайси органнинг вазифасига киради?</p>	<p>Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг</p>	<p>Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг</p>	<p>Молия вазирлигининг</p>	<p>Молия вазирлиги Ҳазначилигининг</p>

Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг ижро етувчи директори ким томонидан тайинланади?	Пенсия жамғармаси Кузатувчилар кенгашининг тақдимномаси бўйича Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан	Молия вазирлиги тақдимномаси бўйича Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси тақдимномаси бўйича Президент томонидан	Пенсия жамғармаси Кузатувчилар кенгашининг тақдимномаси бўйича Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги томонидан
“Пенсиялар тайинланиши ва қайта ҳисоблаб чиқилишини тизимли асосда доимий таҳлил қилиш ва мониторингини олиб бориш” қайси органнинг вазифасига киради?	Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг	Молия вазирлигининг	Молия вазирлиги Ҳазначилигининг
“Фуқароларнинг пенсия таъминотига йўналтириладиган маблағлардан қатъиян мақсадли фойдаланилишини таъминлаш” қайси органнинг вазифасига киради?	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг	Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг	Молия вазирлигининг	Молия вазирлиги Ҳазначилигининг
“Мулкчилик шаклидан қатъи назар, корхоналар, ташкилотлар, муассасалар томонидан ишловчи пенсионерларга пенсиялар ҳамда нафақаларнинг ҳисоблаб ёзилиши ва тўланиши тўғрилигини режа асосида текшириб туриш” қайси орган вазифасига киради?	Молия вазирлигининг	Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг	Молия вазирлигининг Бош назорат-тафтиш бошқармасининг
“Тиббий-меҳнат эксперт комиссиялари томонидан берилган текширув ҳужжатлари ва хулосаларни, зарурат туғилганда, мустақил экспертларни жалб етган ҳолда такрорий экспертизаларни ўтказиш” қайси орган вазифасига киради?	Молия вазирлигининг Бош назорат-тафтиш бошқармасининг	Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг	Молия вазирлигининг
Республика ҳудудидан ташқарида яшаб турган Ўзбекистон Республикаси фуқароларини пенсия билан таъминлаш нима асосида амалга оширилади?	Давлатлараро битимлар (шартномалар) асосида	“Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни асосида	Фуқаро яшаб турган мамлакатнинг пенсия таъминотида доир қонунчилик асосида	Фуқаро билан Ўзбекистон Республикаси давлати ўртасида тузилган шартномалар асосида

Бошқа давлатлардан кўчиб келган, Ўзбекистон Республикасида ишламаган фуқароларга пенсиялар қандай ҳисоблаб чиқарилади?	Ходимнинг бошқа давлатда ишлаган охириги даврдаги ўртача ойлик иш ҳақига асосланган ҳолда	Бундай фуқароларга Ўзбекистонда пенсия ҳисоблаб чиқарилмайди	Ўзбекистондаги тегишли касб ва малакадаги ходимларнинг пенсия тайинланаётган вақтдаги ўртача ойлик иш ҳақига асосланган ҳолда	Ўзбекистондаги тегишли касб ва малакадаги ходимларнинг пенсия тайинланаётган вақтдаги максимал ойлик иш ҳақига асосланган ҳолда
Чет елга ишлашга юборилган ходимларнинг ўртача ойлик иш ҳақини ҳисоблашда ...	Улар чет елга юборилишидан олдин олган иш ҳақи ҳисобга олинади	Улар чет елда ишлаган даврда олган иш ҳақи ҳисобга олинади	Улар чет елга юборилишидан олдин ҳамда чет елда ишлаган даврда олган иш ҳақининг ўртача миқдори ҳисобга олинади	Улар чет елга юборилишидан олдин олган максимал иш ҳақи ҳисобга олинади
Чет елда ишланган даврлар меҳнат стажига қўшиб ҳисобланадими?	Давлатлараро битимларда назарда тутилган қоидаларга риоя қилинади	Ҳа, агар бу даврда Пенсия жамғармасига белгиланган суғурта бадаллари тўланган бўлса	Йўқ, ҳисобланмайди	Йўқ, агар давлатлараро битимларда ўзгача қоидалар назарда тутилмаган бўлса
Пенсия тайинлаш тўғрисидаги ҳужжатлар қанча кун ичида кўриб чиқилади?	Улар тушган кундан еътиборан 10 кундан кечиктирмасдан	Улар тушган кундан бошлаб 5 кун ичида	Улар тушган кундан бошлаб 15 кун ичида	Улар тушган кундан еътиборан 25 кундан кечиктирмасдан
Чин етим болаларга тўлиқ давлат таъминотида турган даврида қанча миқдорда пенсия тўланади?	Енг кам ойлик иш ҳақининг 50 фоизи миқдорида	Бундай тоифадаги фуқароларга пенсия тўланмайди	Енг кам ойлик иш ҳақининг 200 фоизи миқдорида	Енг кам ойлик иш ҳақининг 100 фоизи миқдорида
Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги қандай орган ҳисобланади?	Меҳнат, бандлик, аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш соҳасидаги сиёсатни амалга оширувчи республика давлат бошқаруви органи	Бандлик соҳасидаги сиёсатни амалга оширувчи республика давлат бошқаруви органи	Меҳнат, соҳасидаги сиёсатни амалга оширувчи республика давлат бошқаруви органи	Аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш соҳасидаги сиёсатни амалга оширувчи республика давлат бошқаруви органи
Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги ўз фаолиятида қайси органга бўсунади?	Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига	Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигига	Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисга	Ўзбекистон Республикаси Президентига
Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги	Ногиронлар учун минтақавий реабилитация	Вилоятлар ва Тошкент шаҳар меҳнат ва аҳолини	Молия вазирлиги ҳузуридаги	Ташқи меҳнат миграцияси масалалари

<p>тизимига кирмайди:</p>	<p>марказлари; ногиронлар ва қариялар учун «Мурувват» ва «Саховат» уйлари; Уруш ва меҳнат фахрийлари учун санатория ва пансионатлар</p>	<p>ижтимоий муҳофаза қилиш бош бошқармалари; туман (шаҳар) бандликка қўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари</p>	<p>бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси</p>	<p>агентлиги ҳамда чет елга кетаётган фуқароларни жўнаб кетишдан олдинги мослаштириш ва ўқитиш маркази; фуқароларни чет елларда ишга жойлаштириш бўйича хўжалик ҳисобидаги минтақавий бюролар</p>
<p>Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги Ҳайъатининг шахсий таркиби ким томонидан тасдиқланади?</p>	<p>Вазирнинг тақдимномасига кўра Вазирлар Маҳкамаси томонидан</p>	<p>Вазирнинг тақдимномасига кўра Молия вазирлиги томонидан</p>	<p>Президентнинг тақдимномасига кўра Вазирлар Маҳкамаси томонидан</p>	<p>Вазирлар Маҳкамаси Раиси тақдимномасига кўра Вазирлар Маҳкамаси томонидан</p>
<p>Пенсиялар, ижтимоий нафақалар, компенсация ва бошқа тўловларни тайинлаш, молиялаштириш, уларнинг тўланишини ҳисобга олиш ва мониторингини юритиш қайси орган томонидан амалга оширилади?</p>	<p>Пенсия жамғармасининг тегишли ҳудудий бўлинмалари томонидан</p>	<p>Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги томонидан</p>	<p>Пенсия жамғармаси томонидан</p>	<p>Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг тегишли ҳудудий бўлинмалари томонидан</p>
<p>Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси қандай асосий вазифаларни бажармайди?</p>	<p>Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси даромадлари ва харажатлари ғазна ижросини ташкил этиш</p>	<p>Пенсиялар ҳамда бошқа тўловларни тўлиқ ҳажмда молиялаштириш ва тўланишини ташкил қилиш, улар бўйича ҳисоб ва ҳисоботни юритиш</p>	<p>Қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда пенсиялар ҳамда бошқа тўловларнинг миқдорлари қайта ҳисоблаб чиқилишини таъминлаш</p>	<p>Фуқароларнинг давлат пенсия таъминотини ташкил қилиш, фуқароларга пенсиялар, ижтимоий нафақалар, компенсация ва бошқа тўловларни тайинлаш</p>
<p>Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминотини маблағ билан таъминлаш манбалари қайсилар?</p>	<p>Давлат бюджети</p>	<p>Давлат бюджети, Пенсия жамғармаси</p>	<p>Давлат бюджети, Пенсия жамғармаси, жамғариб бориладиган пенсия тизими</p>	<p>Давлат бюджети, Бандлик жапмғармаси</p>

Харбий хизматчиларнинг давлат пенсия таъминоти қайси манбадан амалга оширилади?	Давлат бюджети	Давлат бюджети, Пенсия жамғармаси	Давлат бюджети, Пенсия жамғармаси, жамғариб бориладиган пенсия тизими	Давлат бюджети, Бандлик жапмғармаси
Ёшга доир пенсияни ҳисоблаш учун пенсияларнинг базавий миқдорлари қандай белгиланади?	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 55 фоизи, бироқ энг кам ойлик иш ҳақининг 100 фоизидан кам емас	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 100 фоизи, бироқ энг кам ойлик иш ҳақининг 200 фоизидан кам емас	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 50 фоизи, бироқ энг кам ойлик иш ҳақининг 200 фоизидан кам емас	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 75 фоизи, бироқ энг кам ойлик иш ҳақининг 200 фоизидан кам емас
Боқувчисини йўқотганлик пенсиясини ҳисоблаш учун пенсияларнинг базавий миқдорлари қандай белгиланади?	Оиланинг ҳар бир меҳнатга лаёқатиз аъзосига — пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 30 фоизи миқдорида, бироқ энг кам ойлик иш ҳақининг 50 фоизидан кам емас	Оиланинг ҳар бир меҳнатга лаёқатиз аъзосига — пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 50 фоизи миқдорида, бироқ энг кам ойлик иш ҳақининг 75 фоизидан кам емас	Оиланинг ҳар бир меҳнатга лаёқатиз аъзосига — пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 20 фоизи миқдорида, бироқ энг кам ойлик иш ҳақининг 40 фоизидан кам емас	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 100 фоизи миқдорида, бироқ энг кам ойлик иш ҳақининг 200 фоизидан кам емас
Ёшга доир пенсия тайинлаш учун талаб қилинадигандан ортиқ иш стажининг ҳар бир тўлиқ йили учун пенсияларнинг базавий миқдорлари қанчага оширилади?	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 2 фоизига	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 1,5 фоизига	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 1 фоизига	Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган ўртача ойлик иш ҳақининг 2 фоизига
Бугунги кунда Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси қайси вазирлик ҳузурида ташкил етилган.	*Молия Вазирлиги	Вазирлар маҳкамаси	“Нуроний” жамғармаси	Давлат мулк кўмитаси
Ўзбекистон Республикасида Бюджетдан ташқари пенсия жамғармаси қачон ташкил етилган?	1996 йил 27 декабрда	1994 йил 1 августда	1997 йил 26 апрелда	2000 йил 31 декабрда
Пенсия жамғармаси даромад манбалари нотўғри кўрсатилган жавобни аниқланг.	Фуқароларнинг иш ҳақидан сугурта бадаллари, корхона, ташкилот ва муассасалар товар(иш, хизмат)	Алоҳида юридик шахслардан ижтимоий сугурта бадаллари, юридик шахс мақомини олмасдан	Жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок етувчи фуқароларнинг	Мулк шаклидан қаъти назар, юридик шахс мақомида бўлган хўжалик субъектларининг

	ларининг реализацияси ҳажмидан ажратмалар	тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётган жисмоний шахслардан Ижтимоий суғурта бадаллари	шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари дан ихтиёрий ўтказмалар	г иш ҳақига нисбатан ўрнатилган ягона ижтимоий тўлов
2013 йилда ягона ижтимоий тўлов миқдори қанчани ташкил этади?	Меҳнат ҳақи фондидан 25%	Хўжалик субъекти соф фойдасидан 4,5%	Меҳнат ҳақи фондидан 24%	Товар(иш, хизмат) лар реализацияси ҳажмидан 1%
2013 йилда фуқароларнинг Пенсия жамғармасига мажбурий суғурта бадали ставкаси тўғри кўрсатилган жавобни топинг.	4%	5%	6%	5,50%
Пенсия жамғармасига мажбурий бадаллар ва ажратмалар йиғилишини таъминлашни, шунингдек, ушбу маблағларнинг жамғармага тўлиқ тушиши устидан назоратни қайси орган амалга оширади?	Пенсия жамғармасининг туман (шаҳар) бўлими	Молия Вазирлиги	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги	Солиқ Қўмитаси
Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси харажатларининг асосий йўналишлари нотўғри кўрсатилган жавоб:	2 ёшгача болали ишламайдиган оналарга нафақалар	Фуқароларга ижтимоий таъминот органлари томонидан тайинланадиган пенсиялар	Болаликдан ногиронларга, давлат пенсия таъминоти ҳуқуқига ега бўлмаган кекса ва меҳнатга лаёқатиз фуқароларга нафақалар	Дафн маросимлари учун нафақалар
Тошкент шаҳар меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш ҳудудий бош бошқармаси қайси органга бўсунади ва ҳисобот беради?	Тошкент шаҳар ҳокимлигига ва Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигига	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигига	Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги Ҳайъатига	Тошкент шаҳар ҳокимлигига ва Молия бошқармасига
Вилоятлар ва Тошкент шаҳар меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш бош бошқармалари раҳбарларини лавозимга тайинлаш ва лавозимдан озод қилиш қандай амалга оширилади?	Вазирлик билан келишган ҳолда тегишли ҳокимлар томонидан	Вазирлик билан келишган ҳолда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Раиси томонидан	Тегишли ҳокимлар билан келишган ҳолда Вазирлар Маҳкамаси Раиси томонидан	Тегишли ҳокимлар билан келишган ҳолда Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазири томонидан

VI. МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ МАВЗУЛАРИ

1) Мустақил ишни ташкил этишнинг шакли ва мазмуни

Мустақил таълим – ўқув материални мустақил ўзлаштириш, мураккаблик даражаси турлича бўлган топшириқлар, амалий вазифаларни аудиторияда ҳамда аудиториядан ташқарида ижодий ва мустақил бажариш асосида назарий билим, амалий кўникма ва малакаларни шакллантиришга қаратилган тизимли фаолиятдир. Шунингдек, талаба мустақил иши – муайян фандан ўқув дастурида белгиланган билим, кўникма ва малаканинг маълум бир қисмини талаба томонидан фан ўқитувчиси маслаҳати ва тавсиялари асосида аудитория ва аудиториядан ташқарида ўзлаштирилишига йўналтирилган тизимли фаолиятдир.

Мустақил иш – мавжуд матн ёки бир қанча матнларни изоҳловчи шаклларида бири саналади. Шу боисдан, конспектдан фарқли ўлароқ, мустақил иш янги, муаллиф матн саналади. Ушбу ҳолатда янгилик, янгича тақдим этиш, материалларни тартиблаштириш, ҳар хил нуқтаи назарларни ўзаро солиштиришда алоҳида муаллифлик ёндашуви тушунилади.

Мустақил иш - ҳар хил нуқтаи назарларни ўзаро солиштириш ва таҳлил қилиш кўникмасига эга бўлишни талаб этадиган бир ёки бир қанча манбаларни ўзида мужассам этадиган ғояларни қисқача ёзма кўринишидаги тақдимотидир.

Мустақил таълимнинг асосий *мақсади* педагог-ҳодимнинг раҳбарлиги ва назорати остида талабада муайян ўқув ишларини мустақил равишда бажариш учун зарур бўлган билим ва кўникмаларни шакллантириш ва ривожлантиришдир. Мустақил таълим олишда талаба ўзи мустақил равишда ўқув адабиётлари, дарсликлар, газета ва журналлар, радио ва телевидение, электрон дарсликлар, ўқув қўлланмалари, интернет ресурслари, ЗиёНЕТ материаллари ва ўқув-услубий мажмуалардан фойдаланиши назарда тутилади.

Мустақил таълимнинг *вазифалари* қуйидагилардан иборат: керакли маълумотларни излаб топиш, қулай усуллари ва воситаларини аниқлаш; ахборот манбалари ва манзилларидан самарали фойдаланиш; анъанавий ўқув ва илмий адабиётлар, меъёрий ҳужжатлар билан ишлаш; электрон ўқув адабиётлар ва маълумотлар банки билан ишлаш; янги билимларни мустақил тарзда пухта ўзлаштириш кўникмаларига эга бўлиш; интернет тармоғидан мақсадли фойдаланиш, берилган топшириқнинг рационал йечимини белгилаш; маълумотлар базасини таҳлил этиш; иш натижаларини экспертизага тайёрлаш ва эксперт хулосаси асосида қайта ишлаш, топшириқларни бажаришда тизимли ва ижодий ёндошиш; ишлаб чиқилган йечим, лойиҳа ёки ғояни асослаш ва мутахассислар жамоасида ҳимоя қилиш.

Мустақил ишнинг турлари ва тизими:

1. Ифодаланиш тўлиқлигича кўра:

- а) информатив (рефератлар – конспектлар);
- б) индикатив (рефератлар –резюме (қисқача мазмун)

2. Мустақил иш таркиби:

А) библиографик қайд этилиши:

- Ф.И.Ш.нинг номи;
- чоп этилган манзили;
- нашриёт, йил;
- саҳифалар сони.

Б) Мустақил иш матни:

– мавзу, муаммо, мустақил иш қилинадиган иш предмети, мақсади ва мазмуни;

- тадқиқот усуллари;
- аниқ натижалари;
- муаллиф хулосаси;
- иш натижаларини қўланиш соҳаси.

Ўқув фани бўйича мустақил иш тайёрлаш қуйидаги вазифаларни ҳал этишни назарда тутади:

– ўқув предмети долзарб назарий масалалари бўйича билимларини чуқурлаштириш, талаба томонидан мавзуга ушбу олинган назарий билимларни ижодий кўникмасини ҳосил қилиш;

– танланган касбий соҳада хориж тажрибаларини, мавжуд шароитларда уларни амалий жиҳатдан қўллаш имкониятлари ва муаммоларини ўзлаштириш;

– танланган мавзу бўйича ҳар хил адабий манбаларни (монография, даврий нашрлардаги илмий мақолалар ва шу кабилар) ўрганиш қобилятини такомиллаштириш ва улар натижалари асосида танқидий ёндашган тарзда мустақил, ҳамда билимдон ҳолда материални ифода этиш, ишончли хулоса ва таклифлар қилиш;

– ёзма кўринишдаги ишларни тўғри расмийлаштириш кўникмаларни ривожлантиришдир.

“Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти” модулидан мустақил таълимни ташкил этишда қуйидаги шакллардан фойдаланилади: айрим назарий мавзуларни ўқув адабиётлари ёрдамида ўзлаштириш; амалий машғулотлар учун топширилган мавзуни ахборот ресурс манбаларидан фойдаланган, расмий статистика маълумотларини тўплаган ҳолда бажариш.

Тингловчи мустақил ишни ташкил этишининг мазмуни “Иқтисодиётнинг инновацион тараққиёти” модулининг хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда қуйидагиларга асосланиб тайёрланиши тавсия этилади:

– ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлардан, ўқув ва илмий адабиётлардан фойдаланиш асосида модул мавзуларини ўрганиш;

– тарқатма материаллар бўйича маърузалар қисмини ўзлаштириш;

– автоматлаштирилган ўргатувчи ва назорат қилувчи дастурлар билан ишлаш;

- махсус адабиётлар бўйича модул бўлимлари ёки мавзулари устида ишлаш;
- тингловчининг касбий фаолияти билан боғлиқ бўлган модул бўлимлари ва мавзуларни чуқур ўрганиш.

“Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти” бўйича МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ

1. Ижтимоий таъминот ва ижтимоий ҳимоянинг мазмуни ва унинг фарқли жиҳатларини жадвал асосида изоҳлаб беринг.

2. Жаҳонда жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг шаклланиши ва Ўзбекистонда жамғариб бориладиган пенсия тизимининг ўзига хос жиҳатлари бўйича жадвал тайёрланг.

3. Бугунги кунда Ўзбекистонда жамғарибо бориладиган пенсия тизимининг давлат ижтимоий ҳимоя тизимида тутган ўрнини тавсифловчи маълумотлар асосида жадвал тайёрланг.

4. Мавзу бўйича глоссарий тузинг.

5. Илмий адабиётлар ва интернет материаллари асосида жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тизимининг тавсифига оид қуйидаги жадвални тўлдириш:

№	Мезон	Афзаллиги	Камчилиги
1.	Демографик омил		
2.	Давлат ва хусусий компонентларнинг мутаносиблиги		
3.	Миллий иқтисодиётга боғлиқлиги		
4.	Давлат бюджети билан ўзаро боғлиқлиги		
5.	Аҳолининг хабардорлиги даражаси		
6.	Пенсия миқдори		
7.	Пенсия миқдоридаги фарқ		

6. Ўзбекистон Республикасининг пенсия тизимининг эволюциясини қуйидаги жадвални тўлдириш орқали изоҳланг

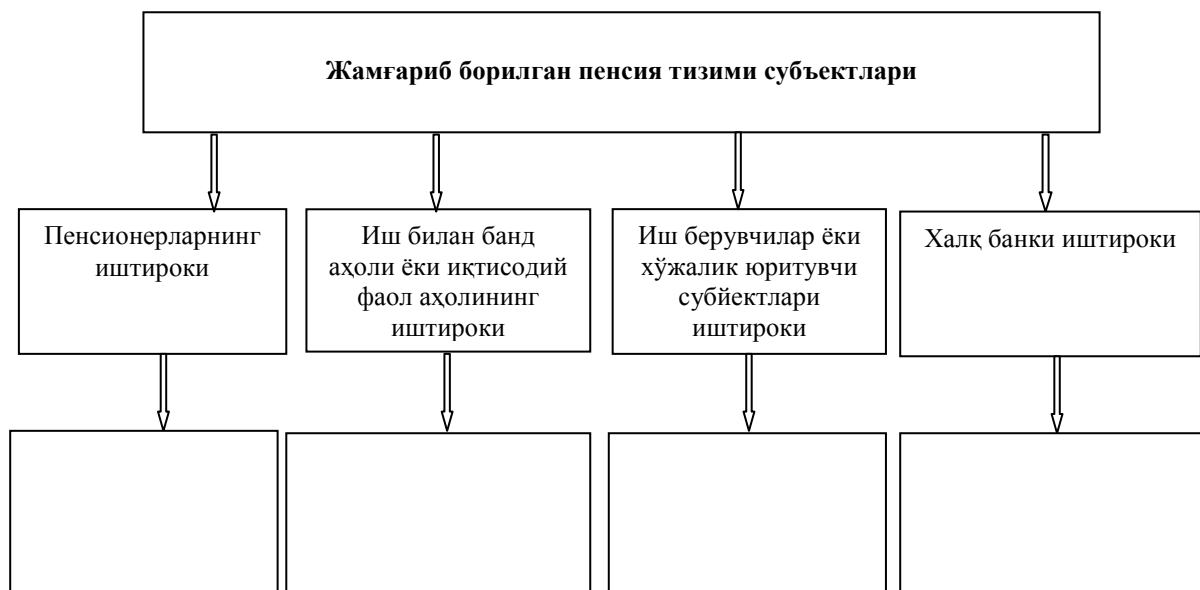
Йил	Жараён
1993-2000	
2011-2005	
2006-2010	
2010-2015	
2016-2017	

1. Ўзбекистондаги жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг қонуний асосларини тушунтириб беринг.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонунининг аҳамияти” мавзусида чизма тайёрланг ва изоҳ ёзинг.
3. «Давлат бандлик сиёсати ва жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тараққиёти» мавзусида 1000 сўзлик ессе ёзинг.
4. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти ташкил етишнинг тартибга солиш механизмини тушунтиринг.
5. Мавзу бўйича глоссарий тузинг.
6. Жамғариб бориладиган пенсия тизимини тартибга солувчи ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатларга асосан қуйидаги жадвални тўлдиринг:

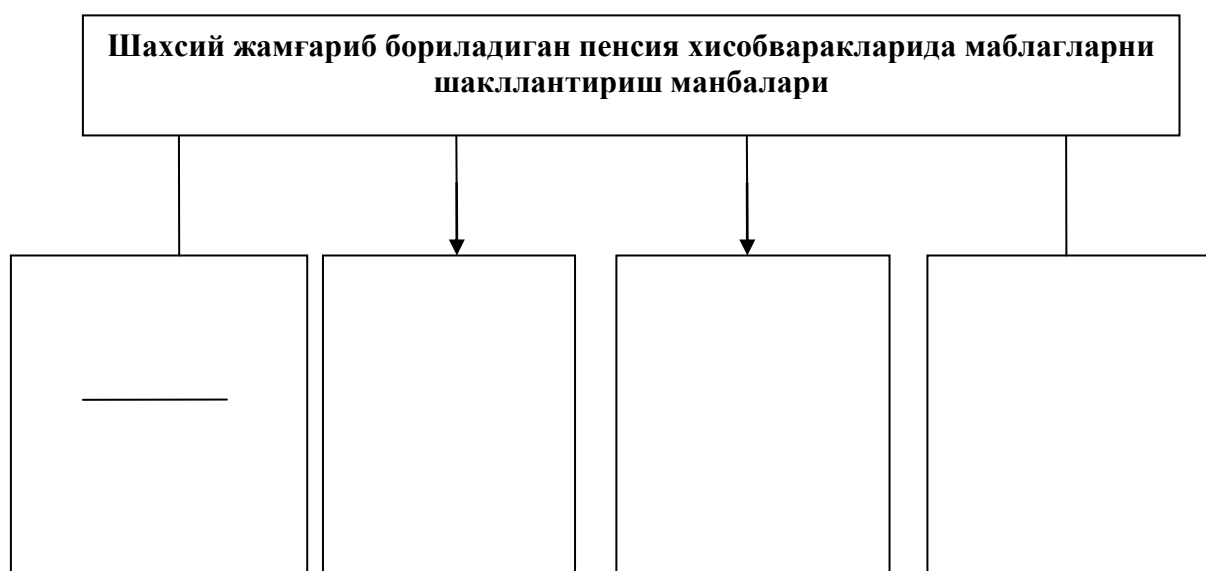
Қабул қилинган ҳуқуқий ҳужжатлар номи	Қабул қилинган йили	Асосий мазмуни

1. Хорижий давлатлар жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг шакллари ва усулларидан фойдаланиш.
2. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолият механизмининг шакл ва усулларидан фойдаланган ҳолда, пенсия таъминотини яхшилаш бўйича такдимот тайёрланг.
3. “Ўзбекистонда жамғариб бориладиган пенсия тизимининг тактикаси ва стратегияси” мавзусида чизма тайёрланг ва изоҳланг.
4. Мавзу бўйича глоссарий тузинг.

1. Хорижий давлатларда жамғариб бориладиган пенсия таъминотини бошқариш ва назорат қилиш амалиёти мавзусида реферат тайёрланг.
2. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти назорат қилиш бўйича таҳлилий иш бажаринг.
3. Жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок етувчи субъектларнинг иштирокига оид жадвални тўлдиринг

4. Қуйидаги чизмани тўлдилинг:

5. Мавзу бўйича глоссарий тузинг.

1. “Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари барқарорлигини таъминлаш” мавзусида реферат ёзинг.
2. “Халқ банки томонидан шахсий жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағлари бошқариш” мавзусида кейс стади тузинг.
3. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг манбалари, динамикаси ва таркибий тузилишини таҳлил қилиш асосида таҳлилий иш бажаринг.
4. Мавзу бўйича глоссарий тузинг.
5. 2018-йилдаги жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи ставкалари бўйича жадвални тўлдилинг.

Солиқ солинадиган даромад	Солиқ ставкаси
Энг кам иш ҳақининг бир баравари миқдорда	
Энг кам иш ҳақининг бир бараваридан (+1 сўм) беш бараваригача миқдорда	
Энг кам иш ҳақининг беш бараваридан (+1 сўм) ўн бараваригача миқдорда	
Энг кам иш ҳақининг ўн бараваридан (+1 сўм) ва ундан юқори миқдорда	

1. Қуйидаги масалани бажаринг:

Ташкилот ходими А.А.Алиев ушбу ташкилотда 2004 йилнинг 1 апрелидан ишлайди (умумий иш стажи 8 йилдан ортиқ). Даромад солиғи бўйича энг кам иш ҳақининг тўрт баравари миқдорида имтиёзга ега (хизматни Афғонистон Республикасида вақтинча бўлган қўшинларнинг чекланган контингенти таркибида ўтаган). Ходимга январ ойида жами 2184000 сўм миқдорида даромад ҳисобланган (жумладан, лавозим маоши-956000 сўм, лавозим маошига устама 50 % —478000 сўм, 2015 йилнинг тўртинчи чораги учун мукофот—750000сўм. Йилнинг январ ойи учун А.А.Алиевнинг имтиёзи миқдори 520960 сўмни ташкил этади (130240x4). Январ ойи учун юқоридаги имтиёзни ҳисобга олган ҳолда А.А.Алиевнинг солиқ солинадиган даромаднинг суммаси 16663040 сўмни ташкил этади (2184000-520960).

1- топшириқ. Январ ойи учун ундирилиши лозим бўлган солиқ миқдорини топинг.

2-топшириқ. А.А.Алиевнинг январ ойи учун шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига (ШЖБПХ) ўтказилиши лозим бўлган мажбурий пенсия бадаллари суммасини топинг.

1. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти даромадлари ва харажатлари назорати бўйича тақдимот тайёрланг.

2. “Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятини назорат қилиш” мавзусида 1000 сўзлик ессе ёзинг.

3. Молиявий назоратнинг турлари, шакллари ва усулларига “нилуфар гули” усули орқали чизма тайёрланг.

4. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятини назорат қилишнинг иқтисодий мазмунини

5. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти назоратида дастлабки, жорий ва якуний назорат вазифаларини тушунтиринг.

6. Халқ банки ва Давлат солиқ қўмитаси биргаликда амалга оширувчи молиявий назорат механизмини изоҳловчи чизма тайёрланг.

7. Мавзуга тегишли атамаларнинг мазмунини изоҳловчи глоссарий тайёрланг.

1. “Ўзбекистонда жамғариб бориладиган пенсия таъминотини такомиллаштириш истиқболлари” мавзусида слайдлар тайёрланг ва тушунтиринг.

2. “Фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия таъминоти” мавзусида реферат ёзинг.

3. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти такомиллаштириш бўйича ишланма тайёрлаш ва тақдимот қилинг.

4. Ўзбекистон молия бозоридаги портфел инвестицияларга мувофиқ инвестициялар йўналишларини тақсимлаш мезонлари

5.

Инвестицион портфелнинг мақсади	Акциялар, %	Облигациялар, %	Пул резервлари, %
Капитални асраб қолиш	10	55	35
Жорий даромадлиликка еришиш	30	60	10
Узоқ муддатли ўсиш	70	25	5
Даромадлиликни ошириш ва истиқболларини таъминлаш	40	50	10
Чайқовчилик	50	35	15

Юқоридаги жадвалда келтирилган портфел тақсимотлари ичида қайсиниси енсия таъминотига жалб етилиши энг мувофиқ еканлигини, қайсинисининг рисклилиги энг паст, қайсиниси энг юқори еканлигини изоҳланг. Ривожланган мамлакатлар пенсия фондларида портфел тақсимоти қандай нисбатларда еканлигини мисоллар билан тушунтиринг. Мавзу юзасидан асосий тушунчалар тавсифини келтиринг.

1) Мустақил таълим мавзулари

“Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти” модулидан мустақил таълим сифатида ўрганиладиган қуйидаги мавзулар тавсия этилади:

1. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг мазмун-моҳияти ва аҳамияти;

2. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлашдаги роли;

3. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг ҳуқуқий-меъёрий асослари;

4. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг шаклланиши ва сарфланиши;

5. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти маблағларининг сарфланиши;

6. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотининг назорати;
7. жамғариб бориладиган пенсия таъминотини такомиллаштириш истиқболлари.
8. Жамғариб бориладиган пенсия таъминотидаги ўзига хос муаммолар ва ушбу тизим тараққиёти масалалари.
9. Жамғариб бориладиган пенсия тизимининг сиёсати, тактикаси ва стратегияси.
10. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти – давлат пенсия таъминотининг таркибий қисми сифатида.
11. Мамлакатда ижтимоий барқарорликни таъминлашда жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларидан фойдаланишнинг асосий йўналишлари.
12. Ўзбекистон Республикаси Халқ банки тизимининг жамғариб бориладиган пенсия таъминотини бошқаришдаги ўрни, аҳамияти, функциялари ва вазифалари.
13. Жамғариб бориладиган пенсия тизимининг бошқарув органлари, уларнинг ваколатлари, ҳуқуқ ва мажбуриятлари.
14. Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти фаолиятини такомиллаштириш.

VII. ГЛОССАРИЙ

Атаманинг ўзбек тилида номланиши	Атаманинг инглиз тилида номланиши	Атаманинг рус тилида номланиши	Атаманинг маъноси
Аҳоли	Population	Населения	Ер юзида ёки унинг муайян худуди, қитъа, мамлакат, туман, шаҳарида истиқомат қилувчи одам (инсон) лар мажмуи. Аҳолини тадқиқ этиш билан махсус фан – демография шуғулланади
Бандлик	Employment	Занятость	Аҳолини иш билан таъминлаш, меҳнатга лаёқатли аҳолининг ижтимоий фойдали меҳнат билан машғул бўлиши
Бюджет	Budget	Бюджет	(ингл. budget – ҳамён, маблағ) – Белгиланган муддат учун ишлаб чиқилган, меъёрлаштирилган ҳамда қонуний равишда тасдиқланган даромадлар ва харажатлар йиғиндиси
Даромад	Incomes	Доходы	Кенг маънода кирим бўлган ҳар қандай пул маблағлари ёки пул қийматига ега бўлган моддий бойликларни олиш, иқтисодий субъект ўз фаолияти натижасига кўра оладиган пул ва товар – моддий тушум. Даромад пул ва моддий шаклга эга бўлиб,

			уларнинг йиғиндиси жами даромадни ҳосил қилади.
Аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш	Social protection of the population	Социальная защита населения	Давлат томонидан аҳолига барча ҳаёт кечириш шарт-шароитларини яратиш учун мақсадли йуналтирилган кафолатлар тизими.
Аҳолининг реал даромадлари	The real incomes of the population	Реальные доходы населения	Нарх даражаси ўзгаришини ҳисобга олиб, аҳолининг ихтиёрида бўлган даромадга сотиб олиш мумкин бўлган товар ва хизматлар миқдори, яъни, аҳолининг ихтиёрида бўлган даромаднинг харид қуввати.
Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти	Accumulative pension provision	Накопительное пенсионное обеспечение	Фуқароларни шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидаги маблағлардан давлат пенсиясига қўшимча равишда пул маблағлари билан таъминлаш.
Жамғариб бориладиган ихтиёрий пенсия бадаллари	Accumulative voluntary pension contributions	Добровольные накопительные пенсионные взносы	Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига ихтиёрийлик асосида киритиладиган пул маблағлари.
Барқарорлик	Stability	Стабильность	Ҳодиса ва жараёнларнинг амал қилиши ҳамда ривожланишдаги ўзига хос муайянлик ҳолати
Жамғариб бориладиган мажбурий пенсия бадаллари	Accumulative compulsory pension contributions	Обязательные накопительные пенсионные взносы	Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағига мажбурий тартибда киритиладиган пул маблағлари.
Жамғариб бориладиган пенсия бадалларини киритувчи	Includes accumulated pension contributions	Вкладчик накопительных пенсионных взносов	Жамғариб бориладиган пенсия тўловларини олувчининг фойдасига бадаллар киритаётган жисмоний шахс ёки иш берувчи юридик шахс.
Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағлари	Funds of the accumulative pension system	Средства накопительной пенсионной системы	Халқ банкидаги шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларида жамланадиган маблағлар йиғиндиси.
Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти олиш ҳукуқи	The right to receive accumulative pension benefits	Право на получение накопительных пенсионных пособий	Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, шунингдек Ўзбекистон Республикаси ҳудудида доимий яшовчи чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар жамғариб бориладиган пенсия таъминоти олиш ҳукуқига эга.
Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти бўйича давлат кафолатлари	Government guarantees for accumulative pension provision	Правительственные гарантии для накопительного пенсионного обеспечения	Давлат жамғариб бориладиган пенсия тизимида иштирок етувчи фуқароларга шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларида жамғарилган маблағлари сақланиши ҳамда тўланишини кафолатлайди.
Давлат бюджети	State budget	Государственный	Давлат даромадлари ва

		бюджет	сарфларининг молиявий режаси.
Даромад солиғи	Income tax	Подоходный налог	Фуқароларни бир йил давомидаги ялпи даромадидан олинадиган мажбурий тўлов (солик).
Даромад солиғи ставкалари	Income tax rates	Ставки налога на прибыль	Аҳоли даромадларидан табақалаштирилган ҳолда олинадиган солиқларнинг фоизлардаги даражалари.
Диверсификация	The diversification	Диверсификация	(лотинчадан diversus - ҳар хил ва facere - қилмоқ, бажармоқ) – Ишлаб чиқаришнинг самарадорлигини ошириш, маҳсулот ва хизматларни сотиш бозорларини кенгайтириш мақсадида тармоқ ва корхоналар фаолият соҳаларини кенгайтириш, маҳсулот ва хизматлар ассортиментларини кўпайтириш.
Интерактив давлат хизмати	Interactive public services	Государственные интерактивные услуги	Идоралар томонидан идораларнинг ахборот тизимлари воситасида телекоммуникациялар тармоғи орқали жисмоний ва юридик шахсларга ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланган ҳолда кўрсатиладиган хизматлар.
Инвестиция	Investment	Инвестиции	(лот. investio – ўраш) – Иқтисодий ривожлантириш мақсадида ўз мамлакатда ёки хорижда турли тармоқларга, ижтимоий-иқтисодий дастурларга, инновация, тадбиркорлик лойиҳаларига узоқ муддатли капитал киритиш (қўйиш). Пулнинг вақтга боғлиқ қиймати назариясига кўра, инвестиция келажакда наф олиш мақсадида маблағлар қўйишдир.
Иш билан банд бўлган шахснинг иш стажи	Qualifying years of employed person	Опыт работы профессиональной занятости	Ўзбекистон Республикаси давлат солиқ органлари томонидан тақдим этиладиган маълумотлар асосида Пенсия жамғармаси бўлимининг суғурта бадаллари тўланганлигини тасдиқлайдиган маълумотномаси бўйича белгиланади.
Ишсизлик даражаси	Unemployment rate	Уровень безработицы	Ишсизлар сонини иқтисодий фаол аҳоли сонига нисбати. 16 ва ундан юқори ёшдагилар, лекин ишга эга бўлмаганлар, фаол иш кидираётганлар, ишни бошлашга тайёр турганлар ишсизлар деб аталади
Иш ҳақи	Salary	Зарплата	Жорий даврда иш берувчи томонидан ёлланган ходимга бажарган ишлари учун берилган пул ёки натура усулидаги тўловлар бўлиб, улар ҳисобланган

			суммалар йиғиндисидан ташкил топади ва икки қисмга бўлинади: иш ҳаққи ва ижтимоий суғуртага ажратмалар.
Ишлаб чиқариш	Production	Производство	Маълум даврда алоҳида хўжалик юритувчи субъектлар тармоқлар ва иқтисодий секторлар томонидан ишлаб чиқарилган мол ва хизматлар қиймати
Иқтисодий фаол аҳоли	The economically active population	Численность экономически активного населения	Ўз иш кучини товарлар ва хизматлар ишлаб чиқариш учун тақдим этган доимий аҳолининг бир қисми (аёллар, эркаклар) бўлиб, улар банд аҳоли ва ишсизларга бўлинадилар.
Иқтисодиётнинг реал сектори	The real sector of the economy	Реальный сектор экономики	Иқтисодиётнинг бевосита моддий неъматлар ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатиш билан боғлиқ соҳаси бўлиб, у ўз ичига саноат, кишлок хўжалиги, қурилиш, транспорт, алоқа тармоқларини олади
Иш стажи	Qualifying years	Стаж работы	Меҳнат дафтарчаси ва иш жойидан, хизматдан, ўқишдан ёки архивдан берилган бошқа ҳужжатлар бўйича аниқланган, ишдаги танаффуслардан қатъи назар, қонун ҳужжатларига мувофиқ пенсия таъминоти ҳуқуқини берадиган меҳнат фаолияти ва бошқа фаолиятнинг умумий давомийлиги.
Ижтимоий таъминот	Social security	Социальное обеспечение	Кексайган, меҳнатга лаёқатсиз бўлган ва боқувчисини йўқотган фуқароларга моддий, тиббий ва ижтимоий ёрдам кўрсатиш бўйича давлат томонидан белгиланган ижтимоий-иқтисодий тадбирлар тизими. Ижтимоий ҳимоянинг муҳим тармоғи.
Ижтимоий ҳимоя	Social protection	Социальная защита	Кенг маънода – мамлакат аҳолисини ижтимоий ва моддий муҳофаза қилинишини таъминлайдиган ва жамиятда қарор топган ҳуқуқий, иқтисодий, ижтимоий чора-тадбирлар мажмуи; тор маънода – давлат ва жамиятнинг ёши, саломатлиги ҳолати, ижтимоий аҳволи, тирикчилик воситалари билан етарли таъминланмагани туфайли ёрдамга, кўмакка муҳтож фуқаролар тўғрисидаги ғамхўрлиги.

Ижтимоий ёрдам	Social assistance	Социальная помощь	Давлат ва жамиятнинг қарилги, соғлиги, ижтимоий аҳволи, тирикчилик учун воситалар билан етарли таъминланмагани туфайли ёрдамга муҳтож фуқаролар тўғрисида ғамхўрлиги. Ижтимоий ёрдам пенсиялар, нафақалар тўлаш, кам таъминланган оилаларга моддий ёрдам кўрсатиш, 16 ёшгача фарзанди бўлган кам таъминланган оилаларга ойлик нафақа тўлаш, беморлар ва кексаларга хизмат кўрсатиш, болаларга ғамхўрлик қилиш кўринишида амалга оширилади.
Ижтимоий суғурта	Social insurance	Социальное страхование	Давлат томонидан жорий этиладиган, назорат қилинадиган ва кафолатланадиган кексалар, меҳнатга лаёқатизларни таъминлаш, ёрдам кўрсатиш тизими. Меҳнатга лаёқатизларни моддий таъминлашнинг қатъий кафолатли тизими ижтимоий суғуртани билдиради
Капитал бозори	Capital market	Рынок капитала	Бўш турган пул маблағларини тўплаш, уларни ссуда капиталига айлантириш, сўнгра уни ишлаб чиқариш жараёнлари иштирокчилари ўртасида тақсимлаш муносабатлари; қимматли қоғозлар, корхоналарнинг акциялари ҳамда давлат облигациялари билан олди-сотди операциялари олиб борилади.
Маблағларни жойлаштириш	Placement of funds	Размещение средств	Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларидан инвестиция ва кредит ресурслари сифатида, шунингдек, молиявий воситаларга жойлаштиришда фойдаланиш.
Меҳнат дафтарчаси	Employment history	Трудовая книжка	Иш стажини тасдиқлайдиган асосий хужжат.

Мониторинг	Monitoring	Мониторинг	Маълум бир ҳодиса ёки жараённинг ҳолатини кузатиш, ҳисобга олиш, баҳолаш ва истиқболини белгилаш. Инвестиция лойиҳаларини молиялаштириш соҳасида қўлланиладиган мониторинг берилган ссуда (қарз)ни қоплаш ва унга фоиз тўлаш жараёнининг бориши устидан назорат қилишда намоён бўлади.
Пенсия	Pension	Пенсия	(лот. pensio – тўлов) – Фуқароларга давлат ёки бошқа субъектлар томонидан қонунда белгиланган ҳолларда мунтазам ва, одатда, умрбод тўланадиган тўловлар. Ижтимоий таъминот шакли ҳисобланади.
Пенсия миқдори	Pension amount	Размер пенсии	Иш стажининг муддатига боғлиқ бўлиб, пенсиянинг таянч миқдоридан, иш стажи учун пенсиянинг оширилишидан, пенсияга қўшиладиган устама ҳақлардан таркиб топади.
Суғурта	Insurance	Страхование	1) Табиий офатлар, ҳар хил бахқиз ҳодисалар рўй бериши натижасида кўрилган зарарни қоплаш ва бошқа пул қопламалари тўлаш учун мақсадли пул жамғармаларини ташкил этиш ва ундан фойдаланиш билан боғлиқ иқтисодий муносабатлар тизими; 2) Юридик ёки жисмоний шахслар тўлайдиган суғурта мукофотларидан шакллантириладиган пул фондлари ҳисобидан муайян воқеа (суғурта ҳодисаси) юз берганда ушбу шахсларга суғурта шартномасига мувофиқ суғурта товонини (суғурта пулини) тўлаш йўли билан уларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш.
Фуқароларни шахсий ҳисобга олиш	Citizens' personal identification	Личный идентификатор граждан	Жамғариб бориладиган пенсия тизимининг ҳар бир қатнашчиси тўғрисидаги маълумотларни ташкил этиш ва уларнинг ҳисобини юритиш.
Фоизли даромадлар	Interest earnings	Процентные доходы	Қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда жамғариб бориладиган пенсия тизимига маблағларни жойлаштириш натижасида олинган ва фуқароларнинг пенсия жамғармасидаги маблағлари қолдигига қўшиладиган даромадлар

<p>Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи</p>	<p>Personal accumulative pension account</p>	<p>Индивидуальный накопительный пенсионный счет</p>	<p>Фуқаронинг Халқ банкидаги егаси ёзилган шахсий ҳисобварағи бўлиб, бадал киритувчиларнинг жамғариб бориладиган пенсия бадаллари ва шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағидаги маблағларга ҳисоблаб кўшилган фоизлар ана шу ҳисобвараққа келиб тушади ҳамда унда ҳисобга олинади.</p>
<p>Қимматли қоғозлар</p>	<p>Securities</p>	<p>Ценные бумаги</p>	<p>1) Ўз егасига мулкка егалик ҳуқуқини ва даромад кўринишида муайян пул суммасини олиш ҳуқуқини берадиган пул ёки товар ҳужжатлари (акция, облигация, аккредитив, вексел, чек ва б.); 2) Ўзининг егасига дивиденд ва фоиз кўринишида даромад олиш ҳуқуқини берувчи мулк титули. Уларнинг таркибига акциялар, облигациялар ва бошқалар киради.</p>

VIII. АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

I. Ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. 1992-йил 8-екабр.
2. Ўзбекистон Республикасининг Солиқ Кодекси. 2007-йил 25-декабр.
3. Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат Кодекси. 1995-йил 21-декабр.
4. Ўзбекистон Республикасининг 1993-йил 3-сентябрдаги “Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуни.
5. Ўзбекистон Республикасининг 2004-йил 2-декабрдаги “Жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Қонуни.
6. Ўзбекистон Республикасининг 2005-йил 23-сентябрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги Қонуни.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017-йил 7-февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2014-йил 4-декабрдаги “Ўзбекистон Республикасининг 2016-йилги асосий макроиктисодий кўрсаткичлари прогнози ва давлат бюджети параметрлари тўғрисида”ги ПҚ-2270-сон Қарори.
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016-йил 27-декабрдаги “Ўзбекистон Республикасининг 2017 йилги асосий макроиктисодий кўрсаткичлари прогнози ва давлат бюджети параметрлари тўғрисида”ги ПҚ-2699-сонли Қарори.
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010-йил 26-ноябрдаги “2011-2015 йилларда республика молия-банк тизимини янада ислоҳ қилиш ва барқарорлигини ошириш ҳамда юқори халқаро рейтинг кўрсаткичларига еришишнинг устувор йўналишлари тўғрисида”ги ПҚ-1438-сонли Қарори.
11. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2005-йил 28-июндаги “Жамғариб бориладиган пенсия тизимини такомиллаштириш ва техника билан жиҳозлаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-110-сонли Қарори.
12. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004-йил 21-декабрдаги “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси қонунини амалга ошириш чора-тадбирлари ҳақида”ги 595-сонли Қарори.
13. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2011 йил 24 майдаги “Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 21 декабрдаги 595-сон қарори билан тасдиқланган Халқ банки томонидан фуқароларни жамғариб

бориладиган пенсия тизимида шахсан ҳисобга олишни юритиш тартиби тўғрисидаги низомга ўзгартиришлар киритиш ҳақида”ги 145-сонли Қарори.

14. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015-йил 29-августдаги “Вазирлар Маҳкамасининг “Фуқароларнинг жамғариб бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида”ги ўзбекистон республикаси конунини амалга ошириш чора-тадбирлари ҳақида”ги 2004-йил 21-декабрдаги 595-сон қарорига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги 250-сонли Қарори.

15. “Фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларидан маблағларни тўлаш тартиби тўғрисида”ги Низом. 2004-йил 21-декабр.

16. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Марказий банки Бошқарувининг 2006 йил 7 октябрдаги 88-сонли ва 282-В сонли қарори билан тасдиқланган “Жамғариб бориладиган пенсия тизими маблағларини инвестиция ва кредит ресурслари сифатида жойлаштириш тартиби тўғрисида”ги Низом.

17. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2010-йил 4-июнда 2111-сон билан давлат рўйхатига олинган “Ўзбекистон Республикаси Халқ банкидаги фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ихтиёрий равишда йўналтириладиган маблағларга жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи бўйича имтиёзни қўллаш тартиби тўғрисида”ги Низом.

18. “Хўжалик юритувчи субъектларнинг банк ҳисобварақларидан пул маблағларини ҳисобдан чиқариш тартиби тўғрисида”ги Йўриқнома. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2012-йил 15-мартда рўйхатдан ўтказилди, рўйхат рақами 2342.

19. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитасининг 2010-йил 3-майдаги “Ўзбекистон Республикаси Халқ банкидаги фуқароларнинг шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига ихтиёрий равишда йўналтириладиган маблағларга жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи бўйича имтиёзни қўллаш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида”ги қўшма Қарори.

II. Ўзбекистон Республикаси Президенти асарлари:

20. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамыз. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 488 б.

21. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши керак. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 104 б.

22. Мирзиёев Ш.М. Еркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо етамиз. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 56 б.

23. Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. – 48 б.

III. Махсус иқтисодий адабиётлар:

24. Алляров Ш., Тошмухамедова Д. Давлат пенсия таъминоти. Ўқув кўлланма. – Т.: “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2015. – 232 б.

25. Борисенко Н.Ю. Пенсионное обеспечение. Учебник. – М.: «Дашков и К⁰», 2009. – 576 с.

26. Ваҳобов А.В., Маликов Т.С. Молия. Дарслик. – Т.: “Ношир”, 2012. – 676 б.

27. Ваҳобов А.В. Миллий пенсия тизимини молиявий барқарорлигини таъминлаш механизми ва амалга ошириш дастаклари. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 11-16-б.

28. Ваҳобов Д.Р. Пенсия тизимини ислоҳ қилишнинг жаҳон тажрибаси // Молия. 2010. - № 4. 21-27-бр.

29. Влияние единого социального платежа на занятость и финансовые показатели предприятий в Республики Узбекистан. Аналитическая записка. УНДП Узбекистан. Ташкент – 2015. – С. 6

30. Голубева С.В. Развитие пенсионных систем зарубежных стран и России в условиях демографического старения: автореф дис.к.е.н. – М.: «Российский университет дружбы народов», 2008. – С. 6.

31. Давронов Ш.З. Развитие устойчивого накопительного пенсионного обеспечения в банковской системе Узбекистана. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 120-121-б..

32. Носиров Е. ва бошқ. Инвестиция рискларини бошқариш. Ўқув кўлланма. – Т.: “Фан ва технология”, 2012. – 148 б.

33. Срождидинова З.Х. Ўзбекистон Республикаси бюджет тизими. Дарслик. – Тошкент: “ infoCom.UZ ” МЧЖ нашриёти, 2010. – 367 б.

34. Jun Peng. State and Local Pension Fund Management. (Public Administration and Public Policy) 0th Edition. USA: Publisher: Auerbach Publications (August 21, 2008). – 288 p.

35. Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси. – Т.: “ЎМЭ” Давлат илмий нашриёти, 2001. 2-том.

36. Умурзаков Б.Х. Пенсия бадали солиқ тўловларидан нима билан фарқланади?. – Тошкент: “Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” илмий электрон журнали. 1-сон, 2011. 5-б.

37. Федотов А.И. История возникновения пенсионных систем в зарубежных странах. Труды Института системного анализа Российской академии наук. 2006. – С. 309.

38. Зиядуллаев М.Ж. Пенсия таъминотидаги ислохотлар ва яратилган интерактив хизматлар. “Ўзбекистон Республикасида пенсия таъминоти тизимининг долзарб муаммолари” мавзусидаги илмий-амалий анжумани тезислар тўплами. 2017-йил 14-март. – Т.: “Иқтисод молия”, 2017. 19-21-б.

39. Маликов Т.С., Ваҳобов Д.Р. Молия: чизмаларда. Ўқув қўлланма. – Т.: “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2010. – 660 б.

40. Маматов Б., Ҳамраева Ф. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини микромолиялаш масалалари. Монография. – Т.: “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2017. – 132 б.

41. Мажидов Н. Ниязов М. Пенсия тизимини тартибга солишнинг хориж тажрибаси. “Бизнес-эксперт” журнали, 2016. 11-сон. 40-б.

42. Мирзамахмудов М.М. Мақсадли жамғармалардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш механизмининг такомиллаштириш. Монография. – Т.: “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2013. 13-б.

43. Ўлмасов А., Ваҳобов А. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: “Шарқ”, 2006. – 448 б.

IV. Интернет сайтлари:

- www.gov.uz (Ўзбекистон Республикаси ҳукумат портали);
- www.ziyounet.uz (Ўзбекистон Республикаси ахборот таълим тармоғи);
- www.lex.uz (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси);
- www.pfru.uz (Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси);
- www.mineconomy.uz (Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги);
- www.mf.uz (Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги);
- www.stat.uz (Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси);
- www.soliq.uz (Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси);
- www.cb.uz (Ўзбекистон Республикаси Марказий банки);
- www.uza.uz (Ўзбекистон Республикаси Ахборот агентлиги);
- www.xb.uz (Ўзбекистон Республикасининг Халқ банки).